

Ekonomické expertízy, investiční poradenství

Šeříková 618/4, 150 00 Praha 5 - Malá Strana, Czech Republic

tel.: +420 224 232 754, +420 224 224 242, www.eeip.cz, e-mail: mail@eeip.cz

Analytický podklad pro nastavení systému rozšířené odpovědnosti výrobce (EPR)

Textil a obuv

[DUBEN 2024]

Poznámka zpracovatelů:

Společnost EEIP vypracovala následující studii na základě data a informací veřejně dostupných, poskytnutých objednavatelem či získaných v rámci provedených konzultací se stakeholdery.

Společnost EEIP neodpovídá za jejich správnost a úplnost těchto dat ani za případné škody vzniklé využitím této analýzy k jinému účelu, než k jakému byla určena.

Předkládaná analýza nemá zejména sloužit jako právní analýza nebo zdroj statistických dat. Analýza byla zpracována v souladu s pokyny Ministerstva životního prostředí ČR.

Kontaktní informace autora

Mgr. Daniel Džmuráň

e-mail: daniel.dzmuran@eeip.cz

Tel. +420 725 183 482

PhDr. Dita Tesárková, MPA

e-mail: dita.tesarkova@eeip.cz

Tel.: +420 606 657 580

EEIP, a.s.

www.eeip.cz

Sídlo:

Šeříková 618/4,

150 00 Praha 5 – Malá Strana

Česká republika

Praha, duben 2024

Obsah

ÚVOD	6
1 ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA	6
1.1 SITUACE VE SVĚTĚ A V EVROPĚ	7
1.2 SITUACE ČESKÉ REPUBLIKY	12
1.3 OBCHODNÍ MODEL TEXTILU A OBUVI NA ČESKÉM TRHU	18
2 OBECNÉ SOUVISLOSTI	20
2.1 CÍLE ÚPRAVY	20
2.2 PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ VZTAHUJÍCÍCH SE K VĚCNÉMU ZÁMĚRU	21
2.3 ZHODNOCENÍ STÁVAJÍCÍHO STAVU OBLASTI	24
2.4 OBECNÁ VÝCHODISKA PRO NÁVRH	25
2.4.1 Rozšířená odpovědnost výrobce (Extended Producer Responsibility, EPR)	25
2.4.2 Francie – EPR systém pro textil a obuv	31
3 NÁVRH VĚCNÉHO ŘEŠENÍ	34
3.1 PŘEDMĚT NAVRHOVANÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY	34
3.2 PŮSOBNOST NAVRHOVANÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY	35
3.3 ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA PRO KONKRÉTNÍ NASTAVENÍ MODELU	36
3.3.1 Základní parametry	36
3.3.2 Cíle systému	37
3.4 NÁVRH ŘEŠENÍ PRO JEDNOTLIVÉ FÁZE PROCESU	38
3.4.1 Dodání na trh	38
3.4.2 Sběr	40
3.4.3 Přeprava/svoz	44
3.4.4 Zpracování zpětně odebraných výrobků	45
3.5 ROLE A POVINNOSTI AKTÉRŮ SYSTÉMU	50
3.5.1 Výrobce / dovozce (marketer / producer)	50
3.5.2 Koncový prodejce	54
3.5.3 Operátor systému (PRO)	55
3.5.4 Obce či jiné územní samosprávné celky	60
3.5.5 Zpracovatelé	60
3.5.6 Spotřebitel	61
3.6 FINANCOVÁNÍ SYSTÉMU	61
3.6.1 Výdaje	62
3.6.2 Příjmy	64
3.6.3 Celkový rozpočet systému	67
3.7 VÝKON STÁTNÍ SPRÁVY / REGULÁTORA, KONTROLNÍ MECHANISMY	69
4 ZPŮSOB PROMÍTNUTÍ NAVRHOVANÉHO VĚCNÉHO ŘEŠENÍ DO LEGISLATIVNÍHO ŘÁDU	69
5 PŘEDPOKLÁDANÝ HOSPODÁŘSKÝ A FINANČNÍ DOPAD NA STÁTNÍ ROZPOČET, OSTATNÍ VEŘEJNÉ ROZPOČTY A NA PODNIKATELSKÉ PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY	70
6 ZHODNOCENÍ SOCIÁLNÍCH DOPADŮ, VČETNĚ DOPADŮ NA SPECIFICKÉ SKUPINY OBYVATEL	70
7 ZHODNOCENÍ DOPADŮ NAVRHOVANÉHO ŘEŠENÍ VE VZTAHU K ZÁKAZU DISKRIMINACE A VE VZTAHU K ROVNOSTI MUŽŮ A ŽEN	70
8 ZHODNOCENÍ DOPADŮ NAVRHOVANÉHO ŘEŠENÍ VE VZTAHU K OCHRANĚ SOUKROMÍ A OSOBNÍCH ÚDAJŮ	71
9 ZHODNOCENÍ KORUPČNÍCH RIZIK	71
10 ZHODNOCENÍ DOPADŮ NA BEZPEČNOST NEBO OBRANU STÁTU	71
11 ZHODNOCENÍ DOPADŮ NA RODINY	71
12 ZHODNOCENÍ ÚZEMNÍCH DOPADŮ, VČETNĚ DOPADŮ NA ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVNÉ CELKY	71

13	ZHODNOCENÍ SOULADU NAVRHOVANÉHO ŘEŠENÍ SE ZÁSADAMI TVORBY DIGITÁLNĚ PŘÍVĚTIVÉ LEGISLATIVY	72
14	ZÁVĚR	72

Úvod

Zavedení systému rozšířené odpovědnosti výrobce (EPR) pro textil a obuv představuje klíčový krok k udržitelnějšímu nakládání s odpadem a ochraně životního prostředí. Současný model spotřeby a výroby textilních a obuvnických výrobků vede k produkci obrovského množství odpadu, který končí z velké části na skládkách nebo je spalován, což je v rozporu s principy environmentálně šetrného zacházení s odpadem.

Efektivně nastavený EPR systém by přenesl odpovědnost za sběr, recyklaci a ekologickou likvidaci těchto výrobků na výrobce a vytvořil by ekonomické incentive k navrhování trvanlivějších, recyklovatelnějších a ekologičtějších produktů. Takový systém by nejenže snížil množství odpadu, ale také by podpořil inovace v oblasti udržitelných materiálů a výrobních procesů.

Případná implementace EPR systému pro textil a obuv vyžaduje pečlivě navržený legislativní rámec a úzkou spolupráci mezi státními institucemi, výrobci, zástupci recyklačního odvětví a dalšími zainteresovanými stranami. Mezi klíčové prvky systému by měly patřit mimo jiné závazné cíle pro sběr i recyklaci, finanční příspěvky výrobců na sběr a zpracování odpadu, zavedení jednotných standardů pro recyklovatelnost materiálů, motivační schémata pro ekomodulační postupy či zajištění prostředků pro výzkum a vývoj v oblasti. Inspiraci lze čerpat zejména z veskrze pozitivně vnímaného fungování EPR modelu ve Francii, který běží již od roku 2009.

Cílem tohoto materiálu je přispět do debaty okolo zavedení EPR systému pro textil a obuv v ČR v několika podobách. Obsahem první kapitoly je přehled základních statistických dat a faktografických údajů ilustrujících velikost textilního a obuvnického odvětví v České republice a množství odpadu, který toto odvětví produkuje. V druhé kapitole je přestaven princip fungování EPR systému a jsou rozebrány legislativní a další souvislosti jeho případného zavedení pro oblast textilu a obuvi. Současně je představen funkční model francouzského EPR systému fungujícího pod taktovkou operátora Refashion. Obsahem třetí kapitoly je pak samotný návrh funkčního modelu EPR systému pro textil a obuv v ČR. Podrobně jsou rozebrány a vymezeny role a odpovědnosti jednotlivých aktérů, je popsán celý proces fungování systému, jsou stanoveny cíle systému a v neposlední řadě je za pomoci reálných dat a odhadů nastíněn ekonomický rámec systému. Další kapitoly pak reflektují očekávatelné dopady na vybrané skupiny obyvatel a dalších právních subjektů, zhodnocují možná rizika v oblasti ochrany osobních údajů, korupce či obranyschopnost státu či doporučují způsob promítnutí systému do právního řádu ČR v souladu s Legislativními pravidly vlády tak, aby bylo možné materiál využít při případné přípravě důvodové zprávy k návrhu právního předpisu.

1 Základní východiska

Textilní průmysl patří mezi klíčová odvětví celosvětového hospodářství a má dlouhou historii jakožto základní součást lidské civilizace. Odvětví zahrnuje výrobu a zpracování textilních materiálů, od surovin, jako je bavlna, vlna a hedvábí, až po hotové textilní výrobky, jako jsou oblečení, obuv, domácí textilie a technické textilie. Textilní průmysl hraje klíčovou roli ve světovém obchodě a zaměstnanosti a má značný vliv na ekonomický růst a sociální stabilitu. S rozvojem technologií a změnami spotřebitelských preferencí se textilní průmysl neustále vyvíjí.

Produkty textilního průmyslu nachází široké uplatnění v mnoha odvětvích a sektorech ekonomiky, mezi nimi například:

- Oděvní průmysl – textilní průmysl je základem oděvního průmyslu, který zahrnuje výrobu oblečení pro muže, ženy a děti v různých stylech a cenových kategoriích.
- Obuvnictví – materiály vyrobené z textilu jsou používány při výrobě různých typů obuvi.
- Automobilový průmysl – textilní materiály jsou používány v automobilovém průmyslu pro výrobu sedadel, interiérových čalounění, stropů, koberců a izolačních materiálů.
- Letecký průmysl – v letectví jsou textilní materiály využívány pro výrobu sedadel, interiérových čalounění, palubních koberců, izolačních materiálů a ochranných oděvů.
- Zemědělství – v zemědělství jsou textilní materiály používány pro výrobu agrotechnických textilií, jako jsou agrotexilie na ochranu plodin před nepříznivými povětrnostními podmínkami, geotexilie pro podporu erozní ochrany a dalších aplikací.
- Ochrana životního prostředí – textilní materiály jsou využívány pro výrobu filtračních médií, geotextilií pro řešení problémů s erozí půdy a kontaminovanou půdou, a také pro výrobu recyklovaných textilních produktů.
- Zdravotnictví – ve zdravotnictví jsou textilní materiály používány pro výrobu zdravotnických potřeb, jako jsou sterilizační obaly, chirurgické hadry, obvazy, komprese a ortopedické pomůcky.
- Stavebnictví – ve stavebnictví jsou textilní materiály využívány pro výrobu izolačních materiálů, stavebních membrán, textilních fasád a dalších stavebních aplikací.
- Domácí textilie – textilní průmysl je také důležitým dodavatelem domácích textilií, jako jsou povlečení, prostěradla, ručníky, záclony a závěsy.
- Sportovní a outdoorové vybavení – textilní materiály jsou klíčovou součástí sportovního a outdoorového vybavení, včetně sportovního oblečení, obuvi, batohů, stanů a spacích pytlů.
- Módní a dekorativní průmysl – textilní průmysl poskytuje materiály pro různé módní a dekorativní produkty, jako jsou tašky, šperky, kabelky, tapety a dekorační předměty.

V následujících částech ilustrujeme současný stav na kvantitativních datech. V kapitole jsou použita nejaktuálnější data, která byla v době zpracování k dispozici. Pokud obrázky či tabulky obsahují starší údaje, je to z toho důvodu, že novější informace zkrátka dostupné nebyly.

1.1 Situace ve světě a v Evropě

Odvětví textilních výrobků a obuvi však současně patří mezi odvětví s vysokou náročností na přírodní zdroje a je původcem významných negativních environmentálních externalit, kdy finanční a technologické nedostatky brání pokroku odvětví při přechodu na cirkulární ekonomiku

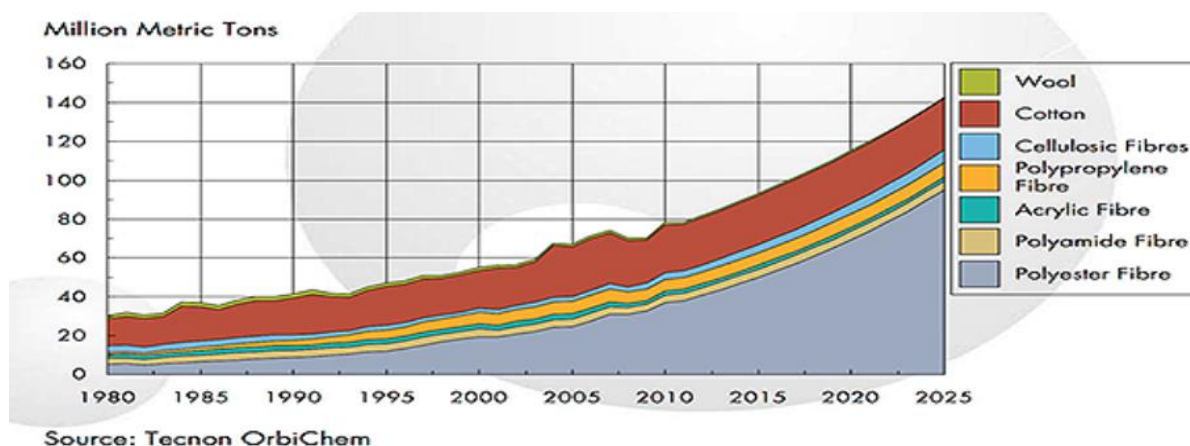
a dekarbonizaci. Jak uvádí Evropská komise v rámci Strategie EU pro udržitelné a oběhové textilní výrobky¹:

„Výroba i spotřeba textilních výrobků neustále roste a s tím i jejich dopad na klima, spotřebu vody a energie a na životní prostředí. Celosvětová výroba textilních výrobků se mezi lety 2000 a 2015 téměř zdvojnásobila a očekává se, že spotřeba oděvů a obuvi se do roku 2030 zvýší o 63 %, a to ze současných 62 milionů tun na 102 milionů tun v roce 2030. V EU má nyní spotřeba textilních výrobků, které se většinou dováží, z hlediska celkového životního cyklu v průměru čtvrtý největší negativní dopad na životní prostředí a změnu klimatu a třetí největší na spotřebu vody a využívání půdy. Každoročně se v EU vyřadí přibližně 5,8 milionu tun textilních výrobků, což je přibližně 11 kg na osobu.“

Za silným růstem spotřeby textilního zboží i množství odpadu z něj pocházejícího stojí v posledních letech zejména spotřebitelské trendy spojené s fenoménem fast-fashion, který je postaven na zvyšování frekvence nákupu nových oděvů, zpravidla nízké ceny i kvality, přičemž módní trendy a s nimi aktuální kolekce se obměňují i několikrát za sezonu. Spotřebitel je tak motivován k tomu, aby si stále častěji pořizoval stále větší počet oděvů, jejichž doba životnosti se však jak vlivem nízké kvality, tak vlivem akcelerovaných změn módních trendů neustále zkracuje. Jelikož jasnou většinu (cca 81 %) textilních výrobků představují oděvy, je zjevné, že výše popsany trend se vahou oděvnictví v rámci textilního průmyslu propíše do sektoru jako celku.

Tento trend je přítomný na celém světě a jde ruku v ruce se zvyšováním životní úrovně a růstem světových ekonomik. Graf 1 níže ukazuje vývoj objemu globální spotřeby různých typů textilních vláken. Na první pohled zaujme jak exponenciální charakter růstu celkové spotřeby, tak skutečnost, že hlavním akcelerátorem tohoto růstu je polyesterové vlákno.

Graf 1: Globální spotřeba textilních vláken (v milionech tun)

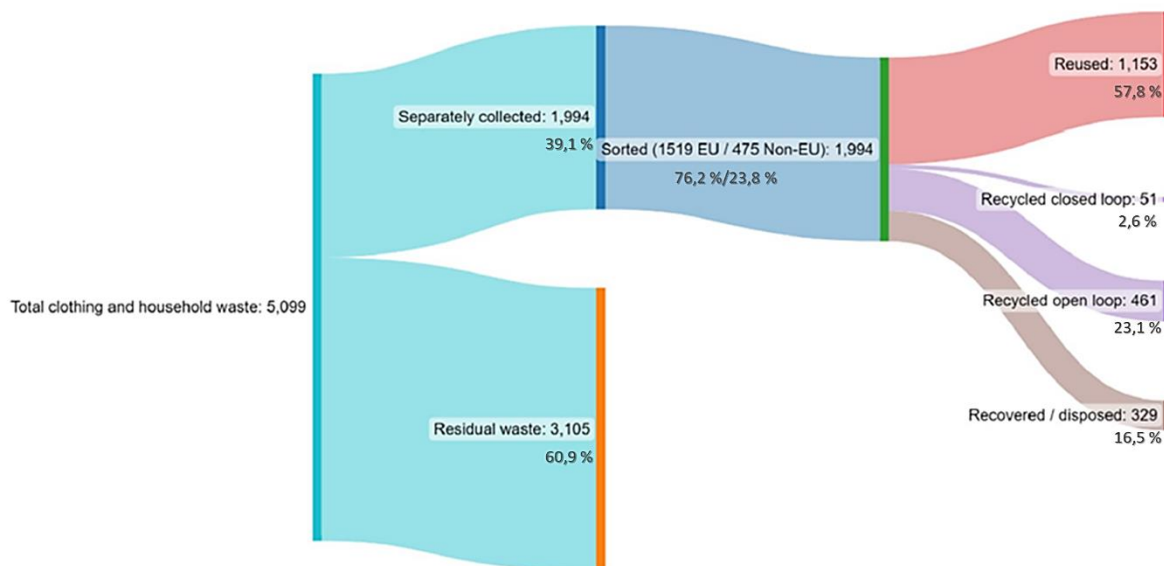
Zdroj: Renewable Carbon News²

Jak již bylo naznačeno, dramatický nárůst spotřeby s sebou nese rovněž dramatický nárůst množství textilního odpadu. Schéma níže ukazuje, kde končí jaké množství textilního odpadu v Evropě na příkladu dat roku 2021.

¹ Viz Strategie EU pro udržitelné a oběhové textilní výrobky: https://environment.ec.europa.eu/document/download/74126c90-5cbf-46d0-ab6b-60878644b395_en?filename=COM_2022_141_1_EN_ACT_part1_v8.pdf.

² Zdroj: [Textile Industry in Desperate Need of Sustainable Sources - Renewable Carbon News \(renewable-carbon.eu\)](https://renewable-carbon.eu)

Graf 2: Materiálové toky textilního odpadu v EU (v tis. tun, 2021)

Source: Authors calculations

Zdroj: WSP E&IS GmbH³

Z celkového množství 5,1 milionu tun textilního odpadu v rámci EU za rok končí dle analýzy WSP E&IS GmbH více než 60 % v rámci směsného komunálního odpadu. Takový textil není použitelný ani pro opětovné využití, ani pro recyklaci a zpravidla končí na skládce nebo spalením, v lepším případě v ZEVO, v horším případě pak v klasické spalovně bez energetické produkce.

Jen 40 % z celku je tak odděleně shromážděno prostřednictvím infrastruktury pro textilní odpad, tou může být například povinný EPR systém, ale také dobrovolně zřizované soukromé sběrné systémy, které provozují například charitativní organizace, hráči recyklačního sektoru a další. Z tohoto množství je pak zhruba 58 % (tj. cca 23 % z celkového množství odpadu) opětovně využito, ať už prostřednictvím second-hand prodeje, darováním v rámci charitativní činnosti či exportem do třetích zemí, nejčastěji rozvojových. Zhruba čtvrtina z vytríděného textilu (a tedy asi 9 % z celku) je recyklována pro využití v jiných odvětvích (nejčastěji automotive, technická vlákna či výroba nábytku) a jen dvacetina (tj. 1 % z celku) se dočká recyklace v rámci uzavřené smyčky, tedy do materiálu pro opětovné využití v oděvním průmyslu. Zbývajících cca 16 % vytríděného materiálu není vhodných ani pro opětovné využití ani pro recyklaci, a končí tak likvidací v rámci energetického využití, spalování či skládkování.⁴

Označíme-li tedy jako udržitelné způsoby zpracování odpadního textilu pouze opětovné využití a recyklaci, pak lze dovodit, že udržitelným způsobem zpracovává EU jen asi 32,65 % textilního odpadu, tj. necelou třetinu. I to je důvodem, proč EU i některé členské státy zvažují možnosti, jak

³ Viz <https://www.oeko.de/en/projects/detail/assistance-to-the-commission-on-technical-socio-economic-environmental-and-cost-benefit-assessments-related-to-the-implementation-and-further-development-of-eu-waste-legislation/>.

⁴ Viz <https://www.oeko.de/en/projects/detail/assistance-to-the-commission-on-technical-socio-economic-environmental-and-cost-benefit-assessments-related-to-the-implementation-and-further-development-of-eu-waste-legislation/>.

by se dalo docílit vyšších hodnot podílu udržitelného zpracování textilního odpadu, přičemž jednou z možných cest je právě adopce EPR schémat, o kterých pojednává tento text.

Textilní a oděvní odvětví je v rámci EU hospodářsky významné. Je tvořeno bezmála 200 tisíci společnostmi, zaměstnává cca 1,3 milionu lidí a v roce 2023 vytvořilo obrát ve výši 170 miliard EUR a realizovalo investice ve výši 4,5 miliardy EUR.⁵

Pro diskuzi o odpadu z textilních a obuvních výrobků nás však více než tržní hodnota textilních produktů bude zajímat jejich skutečné množství, vyjádřeno v jednotkách hmotnosti, tj. v tunách. Jelikož pro tuto veličinu nejsou sledována a reportována přesná data, musí se badatelé spokojit s odhady. Společnost WSP E&IS GmbH ve své zprávě pro DG Environment z února 2024 uvádí přehled hned několika takových odhadů. Shrnutí jsou v Tabulka 1 níže.

Tabulka 1: Výstupy relevantních studií k odhadu množství textilního zboží dodaného na trh EU (množství v tunách)

Source	Year of publication	Volume POM year	Volume POM tonnes	Volume finished textiles tonnes	Volume waste tonnes high	Volume waste tonnes low	Notes
JRC - Circular economy perspectives in the EU Textile sector	2021	2018	15,618,070	5,411,382	5,800,000	5,000,000	Total POM placed on mass flow analysis whereby stock fibres, stock yarns and stock fabrics are considered in the total but are then input to other products than clothing and home textiles or exported. EU stock clothing is then discounted by EU exports to give the total EU consumption of clothing
EEA - Textiles and the environment in a circular economy	2019	2017	8,800,000	4,825,000	5,800,000	5,800,000	Waste volumes taken from Beasley and Georgeson 2014
DG GROW Study on the technical, regulatory, economic and environmental effectiveness of textiles fibre recycling	2021	2020	11,700,000	7,800,000	2,200,000	2,200,000	Finished textiles in this study includes carpets and rugs. Waste statistics are lifted from Eurostat 2018 data.
ReHubs Initiative	2020	2019	10,700,000	10,700,000	4,180,000	4,180,000	Volumes of waste to be confirmed as totals as the volumes are scattered
McKinsey - Scaling textile recycling in Europe—turning waste into value	2022	2020			6,000,000	6,000,000	Waste volumes include CH and industrial wastes. HH wastes are 6 million tonnes. Total wastes are between 7.5 million tonnes and 7 million tonnes.
Enomia UBA - Scoping study to assess the feasibility of further EU measures on waste prevention	Not yet published				2,200,000	2,200,000	Waste statistics are lifted from Eurostat 2004-2018 data.
Commission staff working document SWD(2022) 82 final accompanying the proposal for a Regulation establishing a framework for setting ecodesign requirements for sustainable products	2022	2018			5,800,000	5,000,000	Reference is made to the JRC report above for these values

Zdroj: WSP E&IS GmbH⁶

V tabulce je vidět, že odhady jsou spolu vesměs konzistentní, nabízejí podobné výsledky. Hmotnost textilního zboží dodaného za roční období na trh Evropské unie se pohybuje nejčastěji mezi 5 a 6 miliony tun.

První z odhadů v tabulce, jenž prezentuje rozmezí mezi 5 a 5,8 miliony tun, pochází z publikace JRC Technical Report: Circular Economy perspectives in the EU Textile sector. Publikace byla zpracována pro Evropskou komisi v roce 2021 a obsahuje mimo jiné i schéma, které je přiloženo dále. Schéma ilustruje na datech roku 2018 materiálový tok v rámci textilního průmyslu v zemích EU. Je na první pohled patrné, jak malou roli hraje optikou celkového objemu produkce domácí evropská výroba oděvů ve srovnání s importem. Kromě toho je však patrný také celkový objem

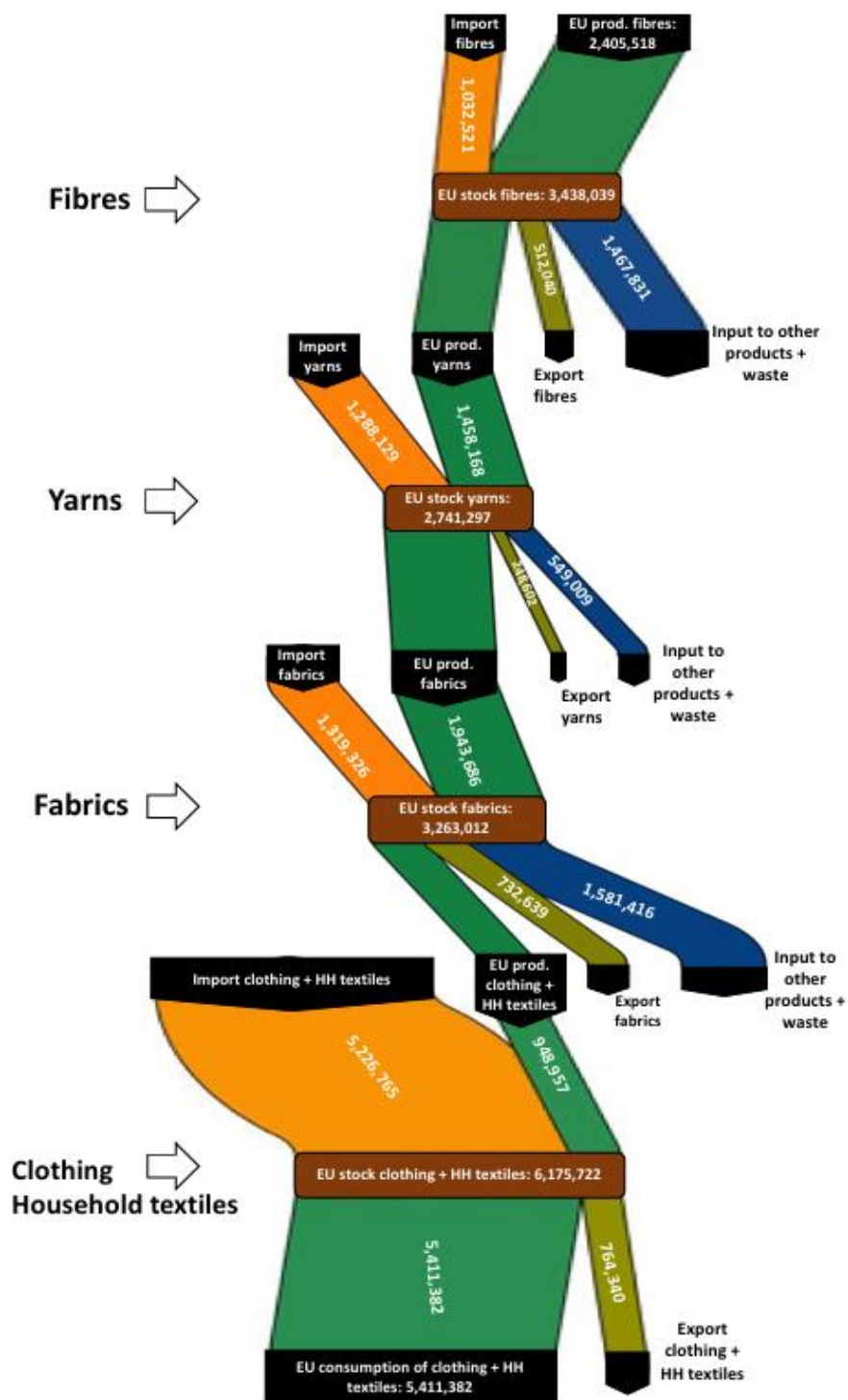
⁵ Viz EURATEX: FACTS & KEY FIGURES 2024: <https://euratex.eu/wp-content/uploads/EURATEX-Facts-Key-Figures-2024.pdf>.

⁶ Viz <https://www.oeko.de/en/projects/detail/assistance-to-the-commission-on-technical-socio-economic-environmental-and-cost-benefit-assessments-related-to-the-implementation-and-further-development-of-eu-waste-legislation/>.

textilního sektoru v rámci EU, když spotřeba oděvů a textilních výrobků pro domácnost činila v roce 2018 celkem 5,41 milionu tun.

Obrázek 1: Materiálové toky textilního průmyslu v EU (v tunách, 2018)

Figure 14: Mass flows of fibres, yarns, fabrics and final products of clothing and household textiles through the EU-27₂₀₂₀ economy in 2018 (all figures in tonnes)

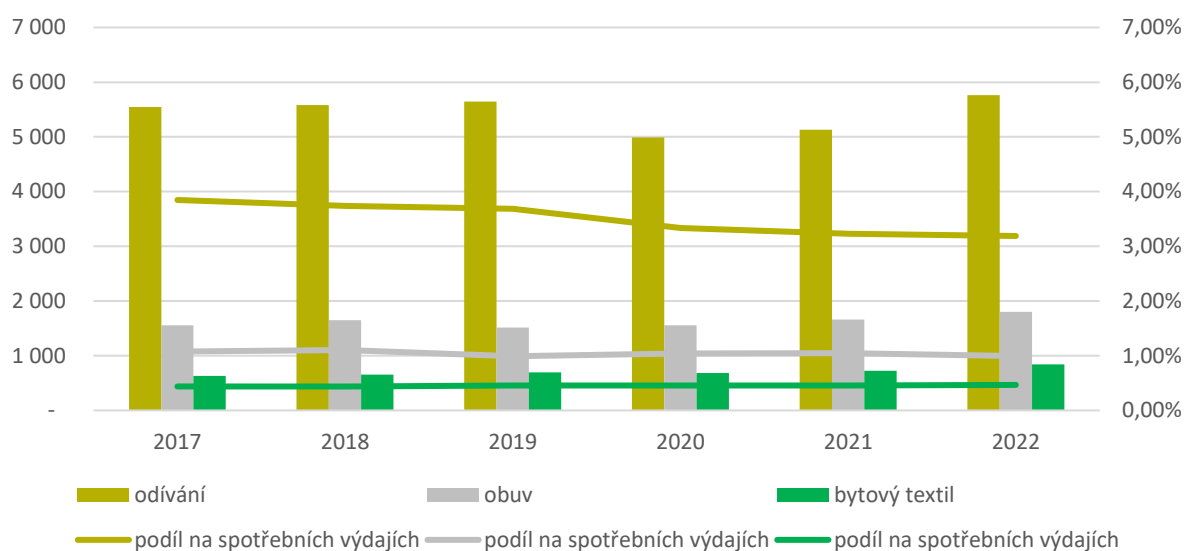
Source: calculations for this project by PlanMilja using Eurostat ProdCom and Comext data

Zdroj: Köhler, A., Watson, D., Trzepak, S., Löw, C., Liu, R., Danneke, J., Konstantas, A., Donatello, S. and Faraca, G., *Circular Economy Perspectives in the EU Textile sector*, EUR 30734 EN, Publications Office of the European Union,

1.2 Situace České republiky

Roli textilních produktů v životě české společnosti lze ilustrovat spotřebitelskými výdaji Čechů na dané kategorie výrobků. Z Graf 3 níže je patrné, že hlavní roli v rámci textilní spotřeby hrají oděvy, za které utratí průměrný Čech každoročně cca 5 764 Kč. Následuje obuv útratou 1 801 Kč a bytový textil s útratou 844 Kč v roce 2022. Podíl všech tří kategorií produktů dohromady na celkových spotřebních výdajích Čechů osciluje kolem 5 %.

Graf 3: Odívání, obuv a bytový textil v rámci spotřebních výdajů (Kč / rok)

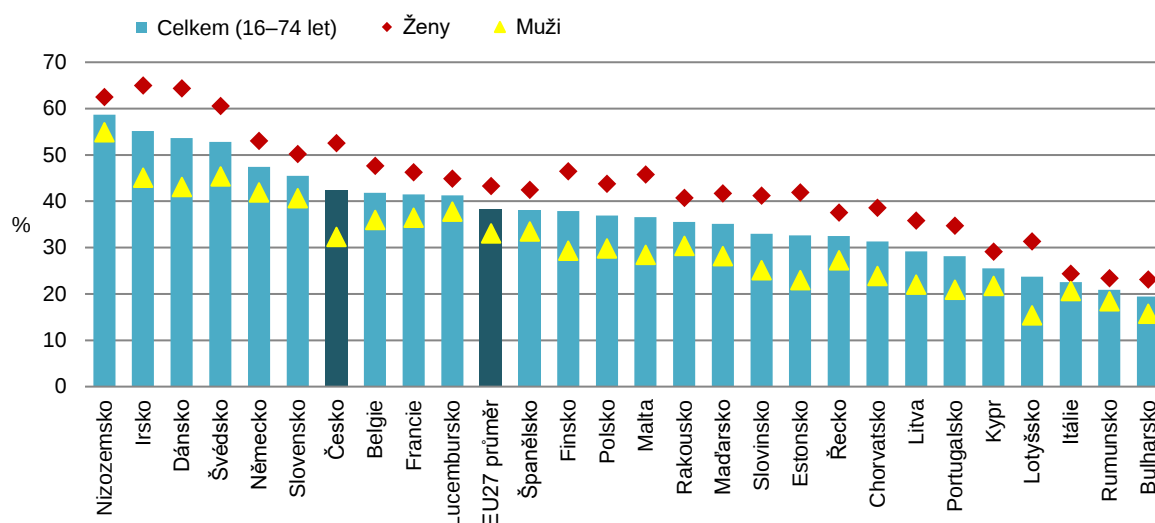
Zdroj: ČSÚ

Dále v textu se budeme věnovat rovněž nákupům textilních produktů prostřednictvím elektronického prodeje (e-shopů). Proto si i tento fenomén nejprve ilustrujeme na datech ČSÚ. Podíl osob ve věku alespoň 16 let, které nakupují prostřednictvím internetu oblečení a / nebo obuv, dosáhl v roce 2023 hodnoty 38,7 % (tj. cca 3,30 milionu lidí). Častěji přitom oblečení a obuv na internetu nakupují tyto skupiny obyvatel:

- ženy (50,3 % proti 26,0 % u mužů),
- mladší věkové kategorie (více než 50 % u kategorií 16-24, 25-34 a 35-44 let a méně než 10 % u kategorií 65-74 a 75 a více let),
- lidé s vyšším vzděláním (VŠ – 64,0 %; SŠ s maturitou + VOŠ – 52,6 % / SŠ – 35,1 % / ZŠ – 18,8 %),
- ženy v domácnosti (74,4 %), a
- studenti (57,4 %).

V rámci celounijního srovnání nakupuje oblečení a obuv na internetu více Čechů, než jaký je průměr EU.

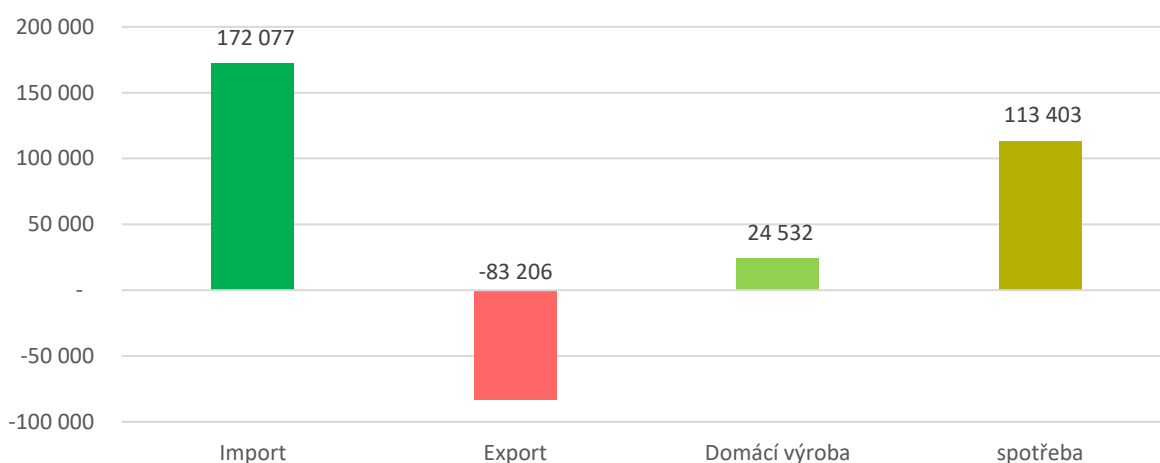
Graf 4: Osoby v zemích EU nakupující na internetu oblečení či obuv, 2022

Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Pro kalkulaci množství textilu na českém trhu můžeme použít data ze studie Asociace textilního-oděvního-kožedělného průmyslu (ATOK) z prosince 2022.⁷ Studie prezentuje údaje o množstvích oděvního zboží, konkrétně o hmotnosti importovaného oděvního zboží, hmotnosti exportovaného oděvního zboží a hmotnosti domácí výroby oděvního zboží. Z těchto tří položek lze již snadno dopočítat hmotnost oděvního zboží, které je spotřebováno na tuzemském trhu.

Graf 5: Import, export a domácí výroba oděvního zboží (v tunách, 2021)

Zdroj: ATOK, ČSÚ, dopočet EEIP

Z výpočtu vyplývá, že celková hmotnost spotřeby oděvního zboží v ČR dosáhla v roce 2021 celkem 113,40 tisíc tun, což v přepočtu představuje 10,79 kg oděvního zboží na obyvatele. Vezmeme-li v potaz, že oděvní výrobky tvoří cca 80 % textilních výrobků, pak je výsledná

⁷ Česal, J. a Simín, J. (2022): Množství a materiálové složení produkce v textilním a oděvním průmyslu jako podklad pro odvětvovou diskusi, jak přistupovat k povinným recyklačním odpadům, které lze v budoucnu očekávat. ATOK.

Stejný postup lze učinit na základě dat ze studie ATOK také pro segment bytového textilu. Z výpočtu pak vyplývá spotřeba cca 0,91 kg bytového textilu na osobu za rok, což spolu s oděvy dává dohromady již 11,70 kg na osobu za rok.

Kategorie	Hodnota (mln Kč)
Import	29 266
Export	-21 536
Domácí výroba	1 800
spotřeba	9 530

Data pro segment obuvi bohužel k dispozici nejsou, ale budeme-li kvalifikovaným odhadem předpokládat 1 kg na osobu za rok (spíše konzervativní předpoklad), dostaneme se již v kategorii textilních a obuvních výrobků na spotřebu téměř 13 kg na osobu za rok, což přesně odpovídá výše zmíněným odhadům z jiných zdrojů.

Pokud bychom sečetli celkovou hmotnost spotřeby oděvů (113 403 t), bytového textilu (9 530 t) a obuvi (10 900 t), dostali bychom se na celkovou hmotnost spotřebitelského textilního zboží na úrovni 133 833 tun ročně.

Odhady množství textilního odpadu na českém trhu se pohybují v rozmezí od 120 do 200 tisíc tun ročně, spíše však v horní části tohoto intervalu.¹⁰ V tom jsou však již započteny i odpady průmyslové, jejichž hmotnost se odhaduje na 88 tisíc tun.¹¹ Uvážíme-li tyto skutečnosti, je dopočítaná hmotnost textilních výrobků s těmito údaji zcela konzistentní.

⁹ Viz např. <https://www.enviweb.cz/115272>

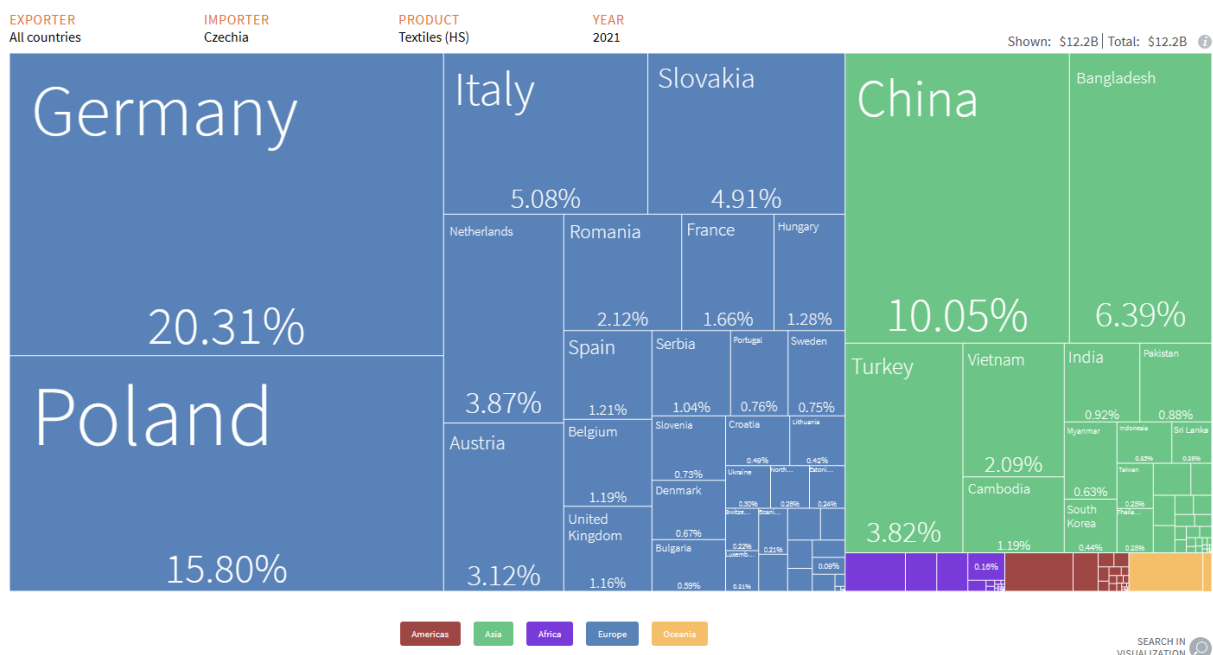
¹¹ Viz <https://odpady-online.cz/revize-ramcove-smernice-o-odpadech-prinasi-nova-pravidla-pro-textilni-odpady/>.

Dle výzkumu CEVOOH z roku 2022 činí hmotnostní podíl pouze textilních produktů na celkové hmotnosti směsného komunálního odpadu 3,09 %, tj. cca 7,6 kilogramu na obyvatele za rok.¹² Rozdíl cca 4 kilogramů mezi touto hodnotou a odhadem spotřeby textilních produktů dle dat ATOK výše (11,7 kg / os. / rok) lze vysvětlit zejména třemi způsoby:

- spotřeba je logicky vyšší než produkce odpadů, neboť lidé mají tendenci si výrobky ponechávat (např. pro budoucí využití, pro darování, pro domácí výrobu apod.)
- část vyřazených produktů končí v second-hand prodejnách, ve speciálních kontejnerech na textil provozovaných např. charitativními organizacemi, je prodána či darována příbuzným, přátelům nebo prostřednictvím online tržišť, bazarů, swapových akcí apod.
- část vyřazených produktů končí v jiných odpadových tocích než SKO, na nelegálních skládkách, případně je spalena v domácnostech či jinak zlikvidována či pohozena.

Ve schématech níže jsou pro vybrané produktové kategorie představeny statistiky o tom, z jakých lokalit se na český trh dováží nejvíce textilního či obuvního zboží. Nutno podotknout, že zobrazené země nejsou vždy výrobcem daného zboží, nýbrž mohou být také jen sídlem zahraničního distributora, který do ČR vozí zboží ze třetích zemí (toto se týká hlavně evropských zemí).

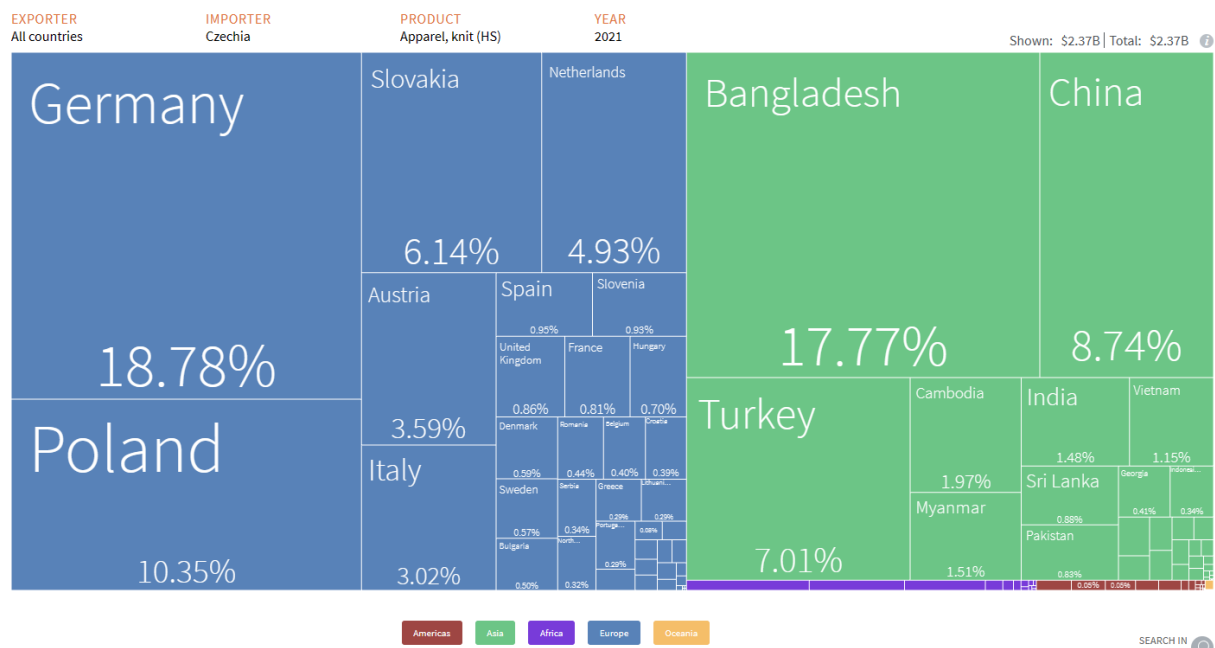
Graf 7: Dovozy do ČR – Textilní zboží ($\Sigma = 12,2$ mld. USD)

Zdroj: *The Atlas of Economic Complexity*

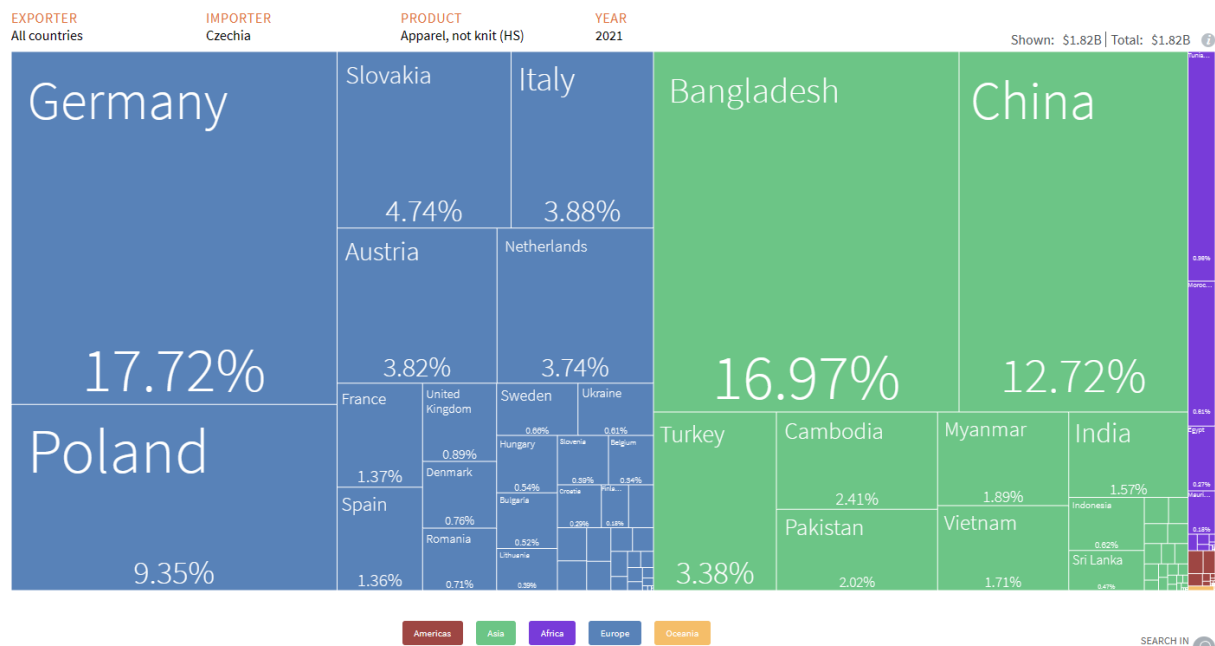
¹² Viz CEVOOH (2022) - Analýza problematiky textilních odpadů v ČR: Analýza současného stavu nakládání s textilními odpady v ČR, dostupné zde: https://cevooh.cz/wp-content/uploads/2023/09/1B-2022-Analyza-problematiky-textilnich-odpadu-v-CR-report-FIN_AS_2.pdf.

Graf 8: Dovožci do ČR – Tkané oděvy ($\Sigma = 2,37$ mld. USD)

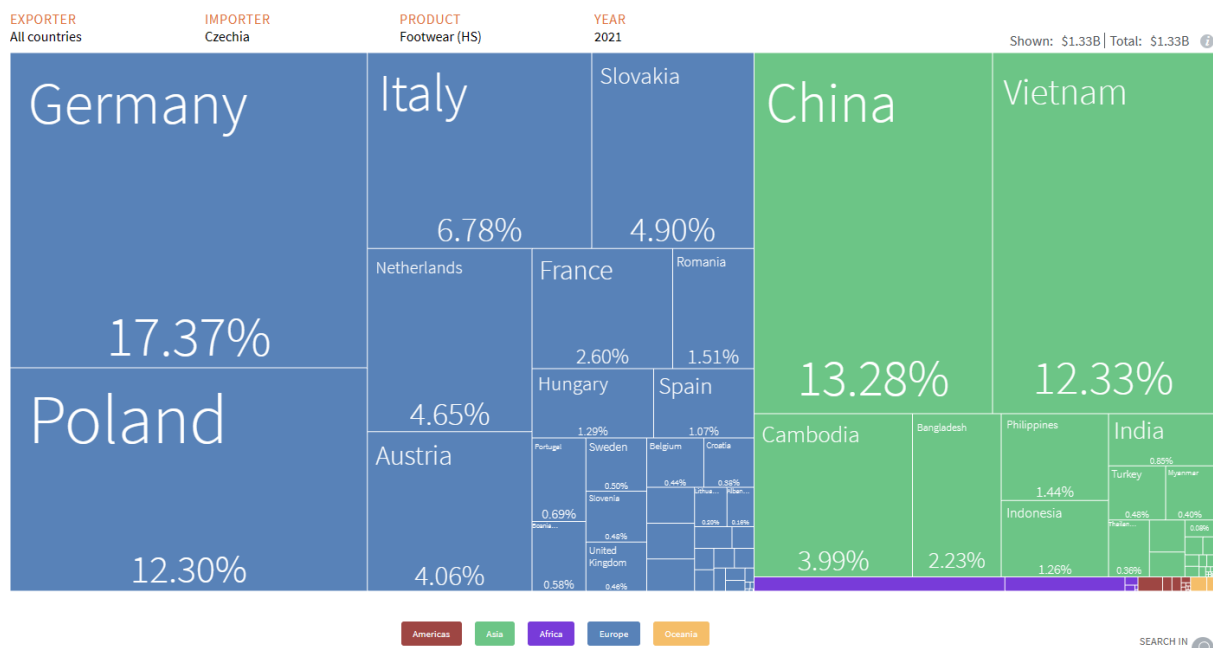
Zdroj: *The Atlas of Economic Complexity*

Graf 9: Dovožci do ČR – Netkané oděvy ($\Sigma = 1,82$ mld. USD)

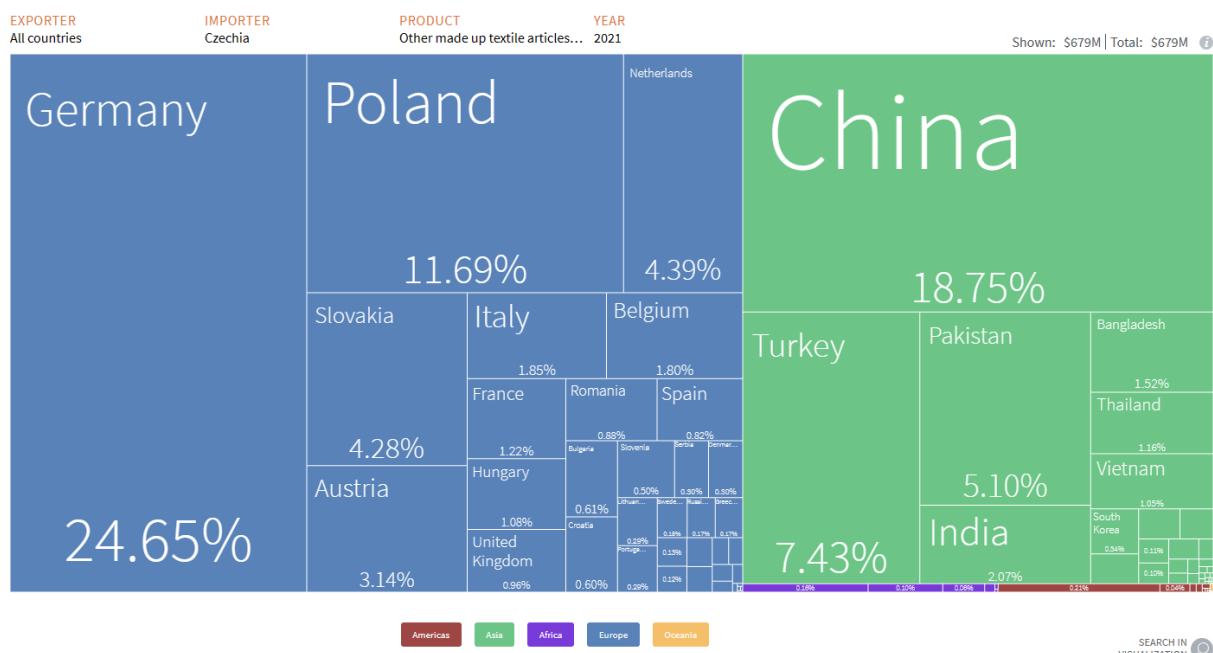
Zdroj: *The Atlas of Economic Complexity*

Graf 10: Dovožci do ČR – Obuv ($\Sigma = 1,33$ mld. USD)

Zdroj: *The Atlas of Economic Complexity*

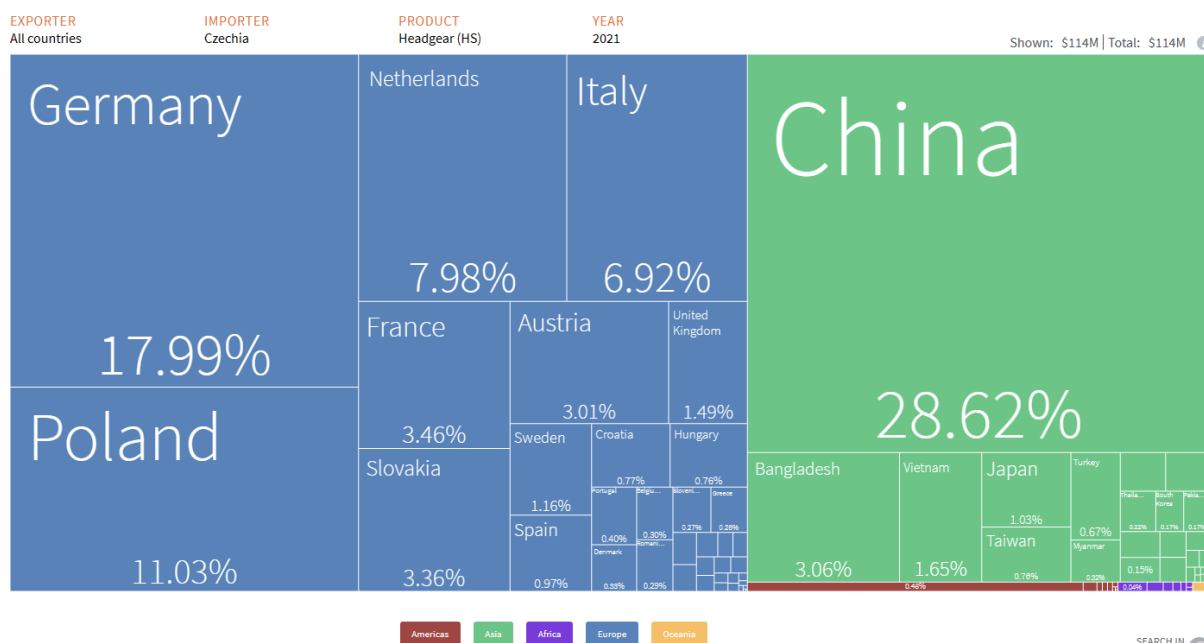
Graf 11: Dovožci do ČR – Jiné textilní výrobky¹³ ($\Sigma = 679$ mil. USD)

Zdroj: *The Atlas of Economic Complexity*

¹³ Patří sem zejména bytový textil či zavazadla.

Graf 12: Dovozy do ČR – Pokrývky hlavy ($\Sigma = 114$ mil. USD)

Zdroj: *The Atlas of Economic Complexity*

Z grafů je vidět, že dovoz textilního a obuvnického zboží do ČR pochází z větší části z evropských zemí, zejména pak z Německa a Polska, dále z Itálie, Slovenska, Nizozemí či Rakouska. V rámci asijského přímého dovozu pak dominují zejména Čína a Bangladéš, dále pak Vietnam, Turecko, Indie, Kambodža, Pákistán či Myanmar. Role ostatních regionů je z pohledu podílu na dovozu zanedbatelná.

Opět je však nutno zdůraznit, že zobrazené země jsou pouze sídlem dovozce daného zboží do ČR, nikoliv nutně jeho výrobcem. Zejména podíly vyspělých evropských zemí tak lze považovat za nadhodnocené, neboť jsou často sídlem distributora, který skrze ně dováží zboží do ČR, a to zejména z asijských zemí. Podíly u asijských zemí lze tak naopak považovat spíše za podhodnocené.

1.3 Obchodní modely textilu a obuvi na českém trhu

Subjekty na českém trhu s textilem lze strukturovat dle několika kritérií:

- zda dodávají oděvy či jiný (např.) bytový textil, příp. specifické oděvy (outdoorové, dětské aj.)
- zda jde o společnost s českým vlastníkem či např. zahraniční matkou
- zda má v ČR výrobní kapacity či výrobky dováží
- zda jde o výrobce nebo distributora/prodejce
- zda jde o prodejce, který distribuuje výrobky pod svou privátní značkou či zda prodává zboží jiných výrobců
- zda zboží prodává v kamenných obchodech či po internetu

- pokud jde o internetový prodej, subjekt může provozovat buď e-shop nebo být pouze zprostředkovatelem směny
- typy prodejen pro nákup – široko sortimentní řetězec, specializovaný řetězec, specializovaná prodejna, zásilkový obchod (internetový prodej, katalogový prodej), tržnice.

Mezi **české subjekty lze zařadit ve výrobě** oděvů např. společnosti Tonak, Blažek, Koutný, Timo, Evona, Triola, Otavan, Moděva; v případě textilu společnosti Juta, Nová Mosilana, Kordárna, Pleas, Veba, Lanex, Vlnap atd.

Mezi **české výrobce sportovního a outdoorového oblečení** patří např. Hannah, Tilak, Husky, Alpine Pro, Bushman, Klimatex, Kilpi, Sensor, Moira apod., mezi české výrobce dětského oblečení Esito, Unuo, Hippokids aj. Oblíbenými zahraničními výrobci sportovního oblečení jsou například Nike či Adidas prodávající v rámci sítě svých vlastních obchodů nebo prostřednictvím velkých řetězců se sportovním sortimentem.

Mezi **českými internetovými prodejci** můžeme uvést Altisport, Trenýrkárna.cz či Zoot (zprostředkovatel bez vlastní značky); díky katalogovému prodeji dosahuje tržeb třeba Litex.

Samostatně lze vyčlenit i **specializované mezinárodní řetězce s módou** – H&M, Kik, New Yorker, C&A, Pepco, Takko, Orsay, Tchibo, Marks & Spencer (tito mohou tvořit přibližně třetinu trhu).¹⁴

Lidl, Tesco a další **řetězce s širokým sortimentem** nabízejí své privátní značky. Podíl privátních značek na trhu je odhadován na 8,9 %.¹⁵

Mezi **specializované řetězce se sportovní módou** patří zejm. francouzský Decathlon (prodávající výrobky pod vlastními privátními značkami Quechua, Domyos, Kipsta atd.), rakouský Intersport či české Sportisimo.

Velkými **zahraničními hráči na poli e-commerce** jsou aktuálně AboutYou, Zalando, rostoucí Shein nebo Temu. V roce 2021 tvořily nákupy módy v kamenných prodejnách 65 % a online nákupy více než třetinu (35 %). Očekává se, že podíl online prodejců do roku 2025 dosáhne 41 %.¹⁶

Jak je z přehledu patrné, trh s textilními výrobky v ČR je velmi pestrý. Úkolem regulace pak bude férově zahrnout všechny skupiny subjektů tak, aby některé z nich nebyly regulací znevýhodněny.

¹⁴ BENIČOVÁ, I. (2022), Segmentace online trhu s módním oblečením v České republice. Online. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Dostupné z: <https://theses.cz/id/v1z2hh/>.

¹⁵ Ibid,

¹⁶ Ibid,

2 Obecné souvislosti

2.1 Cíle úpravy

Hlavními cíli zřízení EPR systému pro produkty z oblasti textilního zboží a obuvi¹⁷ jsou následující:

1. Napomoci k omezení množství odpadu, který vznikne ze spotřeby a užívání oděvů, domácího textilu, oděvních doplňků, dalších textilních výrobků a obuvi;
2. Napomoci efektivnímu a environmentálně odpovědnému zpracování odpadu pocházejícího ze spotřeby a užívání oděvů, domácího textilu, oděvních doplňků, dalších textilních výrobků a obuvi;
3. Podpořit uplatnění principů cirkulární ekonomiky v rámci odvětví textilních výrobků a obuvi;
4. Přenést náklady na sběr, svoz, třídění a zpracování textilního a obuvního odpadu na výrobce nebo jeho primárního původce.

V rámci aktuálně probíhající revize evropské směrnice 2008/98/ES o odpadech je dle návrhu Evropské komise ultimátní cíl předlohy zavádějící vůbec poprvé EPR systém pro textil a obuv vymezen následovně:¹⁸

„snížit dopady na životní prostředí a klima, zvýšit kvalitu životního prostředí a zlepšit veřejné zdraví v souvislosti s nakládáním s textilním odpadem v souladu s hierarchií způsobů nakládání s odpady,“

Graf 13: Hierarchie nakládání s odpady

Zdroj: Společně udržitelně¹⁹

¹⁷ Podrobný výčet v kapitole 3.2

¹⁸ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420>.

¹⁹ Zdroj: <https://www.spolecne-udrzitelne.cz/aktuality/inspirace/co-jsou-cirkularni-byznys-modely-a-jake-ekonomicke-vyhody-prinaseji-firmam/>

2.2 Přehled právních předpisů vztahujících se k věcnému záměru

Fungování stávajících EPR systémů v ČR (kromě obalů) je zakotveno v **zákoně č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností**, který stanovuje základní pravidla a odpovědnosti v rámci EPR systémů pro elektrozařízení, baterie a akumulátory, pneumatiky a vozidla.²⁰

Klíčovou českou právní normou související s problematikou nakládání s textilním odpadem (a potenciálně tedy i s EPR systémem pro textil a obuv) je **zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů**. Zejména důležité je přitom ustanovení § 59 odst. (2), v němž stojí, že:

„Obec je povinna určit místa pro oddělené soustřeďování komunálního odpadu, a to alespoň nebezpečného odpadu, papíru, plastů, skla, kovů, biologického odpadu, jedlých olejů a tuků a od 1. ledna 2025 rovněž textilu. Obec není povinna odděleně soustřeďovat odpad plastů, skla a kovů, pokud tím nedojde s ohledem na další způsob nakládání s nimi k ohrožení možnosti provedení jejich recyklace.“²¹

Citované ustanovení prakticky znamená, že obce v ČR budou povinné již od 1. ledna 2025 zřizovat sběrnou infrastrukturu na textilní odpad, a to na vlastní náklady.

Tato skutečnost má přitom zásadní implikace pro diskuzi nad systémem EPR pro textil a obuv, a to zejména ve dvou ohledech:

1. V momentě, kdy by byl EPR systém pro textil a obuv spuštěn později než 1. ledna 2025 (což je s ohledem na standardní délku legislativního procesu prakticky jisté; ostatně spuštění se očekává spíše v letech 2027/2028), znamená to, že sběrná infrastruktura by již – alespoň na obecní úrovni – měla být vybudována a zavedena.
2. Na druhé straně již platné ustanovení v zákoně o odpadech je vztaženo pouze na oddělené soustřeďování textilu. Oproti tomu design EPR systému je zamýšlen současně pro textilní výrobky i obuv. V rámci efektivity by bylo vhodné, aby nově budovaný systém tříděného sběru textilu, účinný od 1. ledna 2025, umožňoval již od počátku rovněž sběr obuvi, aby mohl následně spuštěný EPR systém využívat tutéž (nejen) sběrnou infrastrukturu.

Na evropské úrovni pojednává o rozšíření odpovědnosti výrobce v souvislosti s textilními výrobky na velmi obecné úrovni i **Sdělení komise: Zelená dohoda pro Evropu** (tj. tzv. Green Deal, COM/2019/640), v němž se objevuje následující pasáž:²²

„Akční plán pro oběhové hospodářství bude obsahovat „politiku udržitelných produktů“ na podporu oběhového designu všech produktů na základě společné metodiky a zásad. Tato politika bude upřednostňovat zmenšení objemu materiálů a jejich opětovné využití předtím, než dojde k jejich recyklaci. Bude podporovat nové obchodní modely a stanoví minimální požadavky, aby se produktům škodlivým pro životní prostředí zabránilo v přístupu na trh EU. Bude také zvýšena odpovědnost výrobců.“

²⁰ Viz <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-542>.

²¹ Viz <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-541>.

²² Viz SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, EVROPSKÉ RADĚ, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Zelená dohoda pro Evropu – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>.

Akcčním plánem pro oběhové hospodářství se bude řídit transformace ve všech odvětvích, avšak činnost se soustředí zejména na ta z nich, která jsou nejnáročnější z hlediska zdrojů – patří mezi ně odvětví textilu, stavebnictví, elektroniky a plastů. Komise naváže na strategii pro plasty z roku 2018 a zaměří se mimo jiné na opatření proti záměrně přidávaným mikroplastům a neúmyslnému uvolňování plastů například z textilií a pneumatik (abraze). Komise vypracuje požadavky, aby bylo zajištěno, že veškeré obaly na trhu EU budou do roku 2030 buď opětovně použitelné, nebo ekonomicky recyklovatelné, vypracuje regulační rámec pro biologicky rozložitelné plasty a plasty na biologické bázi a provede opatření týkající se plastů na jedno použití;“

V březnu 2022 reagovala v problematice textilních výrobků Evropská komise **Sdělením EK: Strategie pro udržitelné a oběhové textilní výrobky** (COM/2022/141). V tomto sice právně nezávazném, nýbrž nikoliv nevýznamném strategickém dokumentu Evropská komise vyjadřuje svou středně – až dlouhodobou vizi textilního odvětví v EU:²³

„Cílem této strategie pro udržitelné a oběhové textilní výrobky je vytvořit ucelený rámec a vizi pro transformaci textilního odvětví, podle nichž:

Do roku 2030 budou textilní výrobky uváděné na trh v EU disponovat dlouhou životností, budou recyklovatelné, ve velké míře vyrobené z recyklovaných vláken, bez nebezpečných látek a vyrobeny s ohledem na sociální práva a životní prostředí. Spotřebitelé budou mít z kvalitních a cenově dostupných textilních výrobků delší užitek, rychlá móda vyjde z módy a k dispozici budou široce dostupné ekonomicky výhodné služby opětovného použití a oprav. V konkurenceschopném, odolném a inovativním textilním odvětví ponesou výrobci odpovědnost za své výrobky v celém hodnotovém řetězci, včetně chvíle, kdy se z nich stane odpad. Oběhový textilní ekosystém bude vzkvétat díky dostatečným kapacitám pro inovativní recyklaci vláken na nová vlákna, zatímco spalování a skládkování textilních výrobků bude omezeno na minimum.“

Konkrétně o rozšířené odpovědnosti výrobce u textilních výrobků pak Evropská komise v témže sdělení píše:

„2.6. Rozšířená odpovědnost výrobce a zvýšení míry opětovného použití a recyklace textilního odpadu

Existuje značný potenciál pro snížení množství textilního odpadu a zajištění toho, aby textilní odpad vytvářel další hodnotu tak, že se zvýší míra přípravy na jeho opětovné použití a recyklaci. V EU se každoročně tříděným sběrem shromáždí až 2,1 milionu tun spotřebitelských oděvů a bytového textilu, které jsou určeny k recyklaci nebo prodeji na světových trzích pro opětovné použití, což představuje přibližně 38 % textilu uvedeného na trh v EU. Předpokládá se, že zbývajících 62 % je vyřazeno do smíšeného odpadu.

Stanovení odpovědnosti výrobců za odpad, který jejich výrobky vytvářejí, je zásadní pro to, aby bylo možné oddělit růst tohoto odvětví od vzniku textilního odpadu. Požadavky na rozšířenou odpovědnost výrobce se ukázaly jako účinné při zlepšování tříděného sběru odpadu a následného nakládání s ním v souladu s hierarchií způsobů nakládání s odpady. Rozšířená odpovědnost výrobce může motivovat k navrhování výrobků, které podporuje oběhovost po celý životní cyklus materiálu a zohledňuje konec životnosti výrobků. Několik členských států EU již zavedlo nebo zvažuje zavedení požadavků v oblasti rozšířené odpovědnosti výrobce pro textilní výrobky vzhledem k povinnosti zavést tříděný sběr textilního odpadu do 1. ledna 2025, která vyplývá z právních předpisů EU o odpadech.

²³ Viz SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Strategie EU pro udržitelné a oběhové textilní výrobky – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52022DC0141>.

Komise v této souvislosti navrhne harmonizovaná pravidla EU pro rozšířenou odpovědnost výrobce pro textilní výrobky s ekologickou úpravou poplatků, a to v rámci nadcházející revize rámcové směrnice o odpadech, jež proběhne v roce 2023. Hlavním cílem bude vytvořit ekonomiku sběru, třídění, opětovného použití, přípravy na opětovné použití a recyklace, jakož i pobídky pro výrobce a značky, aby zajistili, že jejich výrobky budou navrženy s ohledem na zásady oběhového hospodářství. Za tímto účelem a s výhradou posouzení dopadů Komise navrhne, aby byl významný podíl poplatků do systémů rozšířené odpovědnosti výrobce věnován na opatření pro předcházení vzniku odpadů a přípravu na opětovné použití.

Komise rovněž zváží zavedení požadavku, aby byl textilní odpad z domácností shromážděný tříděným sběrem a podobný odpad připraven na opětovné použití, což bude nezbytným prvním krokem, který podpoří činnosti přípravy k opětovnému použití, opětovného použití a oprav a sníží objemy určené k typům zpracování odpadů, které jsou v hierarchii způsobů nakládání s odpady níže.

*Komise bude pozorně sledovat vývoj v oblasti produkce, složení a zpracování textilního odpadu. Komise rovněž zahájila zvláštní studii s cílem navrhnout závazné cíle pro přípravu na opětovné použití a recyklaci textilního odpadu v rámci revize právních předpisů EU o odpadech, která je plánována na rok 2024.*²⁴

V současné době (20. dubna 2024) je v legislativním běhu již zmíněný proces **revize směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech**, která se mimo jiné věnuje vůbec poprvé právě zřízení EPR systému pro textil. Příslušná směrnice 2023/0234(COD), kterou se mění aktuálně platná směrnice 2008/98/ES o odpadech byla Evropskou komisí představena 5. července 2023.²⁵ Dne 13. března 2024 prošla většinou 514 hlasů ku 20 (91 se zdrželo) prvním čtením na půdě Evropského parlamentu, a momentálně tak čeká na stanovisko Rady EU.²⁶

Směrnice tak ještě není platná a v současné době vlastně není ani jisté, zda vůbec a případně v jaké podobě bude nakonec schválena. Základní kontury návrhu lze však již i dle konzultací se zástupci sektoru považovat za vyjasněné, a to i s ohledem na jasný poměr hlasů na půdě EP v rámci prvního čtení (tj. 514 : 20).

Směrnice tedy mimo jiné ve stávajícím znění návrhu Evropské komise zavádí povinnost členských států zavést systém rozšířené odpovědnosti výrobce pro textilní výrobky a obuv (viz aktuální článek 22a):

„Členské státy v souladu s články 8 a 8a zajistí, aby výrobci měli rozšířenou odpovědnost výrobce za výrobky bytového textilu, oděvy, oděvní doplňky a obuv uvedené v příloze IVc („textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky“), které poprvé dodají na trh na území členského státu.“

Dalšími ustanoveními tohoto návrhu z pera EK (tj. zejména vymezení pojmu „výrobce“, vymezení pojmu „dodání na trh“, aj.) se budeme zabývat v dalších kapitolách tohoto materiálu tak, aby to odpovídalo tematickým oblastem návrhu.

²⁴ Viz SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Strategie EU pro udržitelné a oběhové textilní výrobky – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52022DC0141>.

²⁵ Viz SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, kterou se mění směrnice 2008/98/ES o odpadech, k dispozici např. zde: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420>.

²⁶ Viz [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0234\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0234(COD)&l=en).

Aktuálně platné znění stávající **směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech** přitom v článku 8 dává členským státům možnost zavádět systémy rozšířené odpovědnosti výrobce:²⁷

„S cílem posílit předcházení vzniku odpadů, jejich opětovné použití, recyklaci a jiné využití odpadů mohou členské státy přijmout legislativní nebo nelegislativní opatření k zajištění toho, aby se na všechny fyzické nebo právnické osoby, které profesionálně vyvíjejí, vyrábějí, zpracovávají, upravují, prodávají nebo dovážejí výrobky (výrobci výrobků) vztahovala rozšířená odpovědnost výrobce.

Tato opatření mohou zahrnovat přijímání vrácených výrobků a odpadu, který zůstává po použití těchto výrobků, jakož i následné nakládání s odpadem a finanční odpovědnost za tyto činnosti. Tato opatření mohou rovněž zahrnovat povinnost poskytnout veřejně dostupné informace týkající se rozsahu, v jakém je výrobek opětovně použitelný a recyklovatelný.

Pokud tato opatření zahrnují zavedení systémů rozšířené odpovědnosti výrobce, použijí se obecné minimální požadavky stanovené v článku 8a.“

A dále v článku 8a stávající **směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech** stanovuje základní společná pravidla EPR systémů zavedených členskými státy v rámci EU. Mezi těmito pravidly, jež jsou označeny jako obecné minimální požadavky pro systémy rozšířené odpovědnosti výrobce, patří například následující:²⁸

„4. Členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění toho, aby finanční příspěvky hrazené výrobci za účelem dodržení jejich povinností spojených s rozšířenou odpovědností výrobce:

a) pokrývaly u výrobků, jež výrobci uvádějí na trh v dotčeném členském státě, tyto náklady:

- náklady na tříděný sběr odpadů a na jejich následnou přepravu a zpracování, včetně zpracování, které je nezbytné pro dodržení cílů Unie týkajících se nakládání s odpady, a náklady nezbytné ke splnění ostatních cílů uvedených v odst. 1 písm. b) se zohledněním příjmů z opětovného použití, z prodeje druhotných surovin získaných z jejich výrobků a z nerozdělených uložených plateb,

- náklady na poskytování odpovídajících informací držitelům odpadů v souladu s odstavcem 2,

- náklady na shromažďování a vykazování údajů v souladu s odst. 1 písm. c).“

2.3 Zhodnocení stávajícího stavu oblasti

Z informací uvedených výše vyplývá, že při přípravě EPR systému na textil a obuv je nutno v zájmu jeho efektivního fungování v souladu s národní i unijní legislativou brát zřetel nejen na samotné nastavení EPR systému, ale také na jeho soulad s národní legislativou (viz povinný oddělený sběr textilu v rámci komunálního odpadu od ledna 2025) a evropskou legislativou (viz revize směrnice o odpadech). V opačném případě by hrozilo, že nově zavedený EPR systém by se mohl ocitnout v rozporu s některými ustanoveními norem, které nyní sice nejsou účinné (v případě revize směrnice dokonce ani schválené), ale v době předpokládaného spuštění EPR systému již s největší pravděpodobností budou plně účinné.

²⁷ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02008L0098-20240218#B-7>.

²⁸ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02008L0098-20240218#B-7>.

O nutnosti harmonizace EPR systému s unijní legislativou svědčí i aktuální činnost francouzských orgánů, které připravují změny svého již mnoho let fungujícího EPR systému pro textil a obuv právě z toho důvodu, aby jeho nastavení odpovídalo nově se rodícím pravidlům v rámci EU.

Ostatně i v rámci provedených konzultací se zástupci sektoru zaznělo, že Česká republika by rozhodně měla počkat na to, v jaké definitivní podobě bude schválena revize směrnice 2008/98/ES o odpadech, a až v návaznosti na ni plánovala národní podobu EPR systému.

2.4 Obecná východiska pro návrh

2.4.1 Rozšířená odpovědnost výrobce (Extended Producer Responsibility, EPR)

EPR je paradigma, v němž výrobce nese odpovědnost za své produkty po celou dobu jejich životnosti, a to včetně po spotřební fázi. Řeší se jím zejména otázky nákladů na nakládání s odpady, recyklaci, materiálové využití apod., které jdou na vrub výrobce namísto veřejné či státní správy. Definice EPR se liší v závislosti na zemi, kde je používána. Ta uvedená v první větě tohoto odstavce pochází z pera OECD²⁹, jež v ní vidí vhodně široké vymezení oproti jiným, vztahujícím pojem pouze k zavedeným regulacím nebo jen k požadavku na zpětný odběr výrobků. Evropská komise rozumí systémem rozšířené odpovědnosti výrobce soubor opatření přijatých členskými státy, jejichž cílem je zajistit, aby výrobci nesli finanční odpovědnost nebo finanční a organizační odpovědnost za výrobek v rámci jeho životního cyklu i poté, co se stal odpadem.

V principu je tak pro koncept EPR klíčový transfer odpovědnosti na výrobce může být fyzický a/nebo finanční, úplný či částečný. Lze ho též svázat s poskytováním pobídek, aby výrobci při navrhování svých výrobků brali v potaz ekologickou stránku věci (ekodesign, ekomodulace).

Při finanční formě přenosu provozuje systém zpětného odběru stanovených výrobků veřejný sektor sám a vybírá platby od výrobců. Nejedná se o daň, ale platba je úhradou za poskytnutí služeb. Souhrn uhrazených plateb by, po odečtení výnosů z prodeje recyklovaného materiálu, měl pokrýt náklady na sběr, přepravu, třídění a využití nebo zpracování zpětně odebraných výrobků, propagační, vzdělávací akce či informační kampaně (o ekodesignu nebo zpětném odběru obecně) aj.

Při fyzické formě transferu odpovědnosti provozují systém zpětného odběru nejčastěji prostřednictvím nějakého kolektivního schématu výrobci sami.

Vyloučena není ani kombinace charakteristik obou přístupů, kdy část procesů zajišťují výrobci, jinou část pak zajišťuje veřejná správa.

Aby EPR koncept fungoval, je třeba odpovědnost výrobce navázat na předem stanovené výkonnostní cíle (cíle sběru, míry recyklace nebo opětovného použití), které je třeba v určeném období splnit.

²⁹ Viz např. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/extended-producer-responsibility-and-economic-instruments.html>

Výrobci mohou své povinnosti plnit individuálně, nicméně většinou tak činí kolektivně, a to vytvořením kolektivního systému či několika kolektivních systémů (Producer Responsibility Organisations, PROs, v tomto textu budeme nejčastěji používat pojem „operátor“).

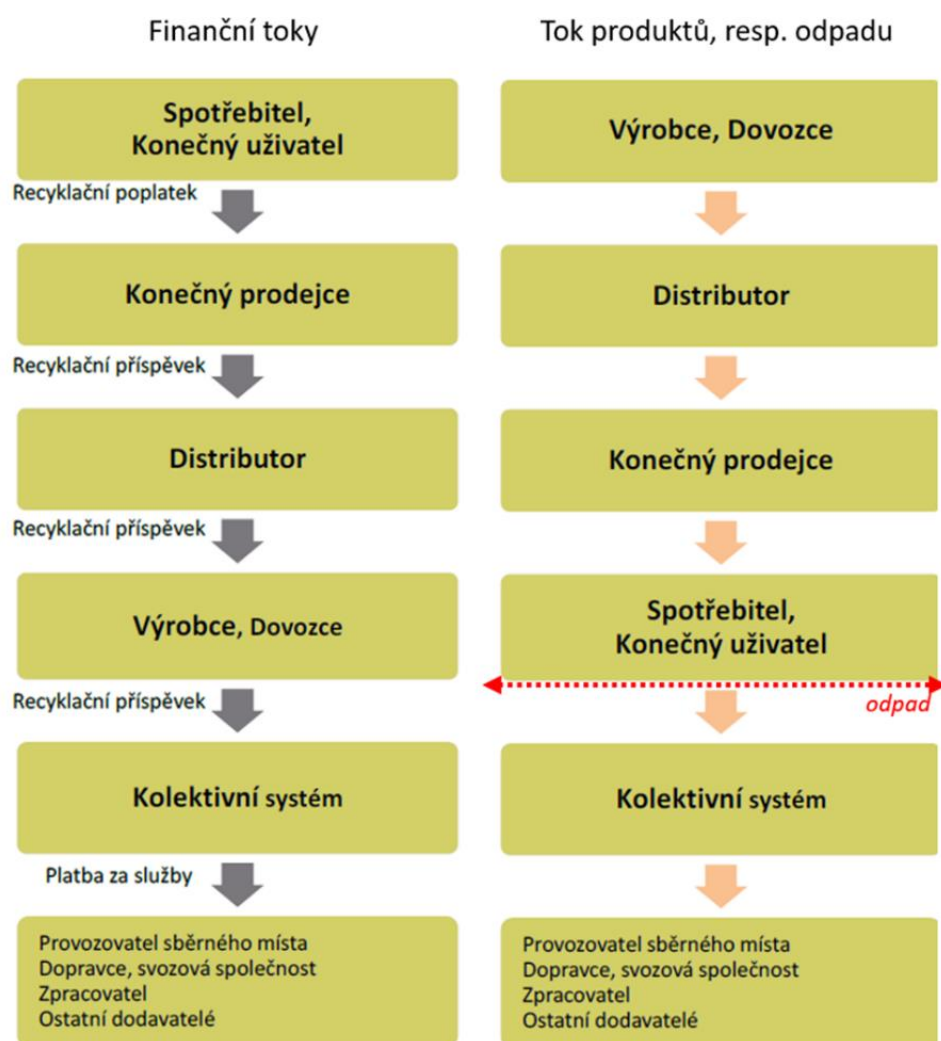
2.4.1.1 Klíčové subjekty v rámci modelu EPR

Klíčovými subjekty v rámci modelu EPR jsou:

- resort, do jehož gesce příslušné předpisy a v nich stanovené povinnosti a pravomoci spadají;
- výrobce (ten kdo uvede výrobek na trh, také marketer);
- distributor;
- operátor (PRO) / koordinační centrum;
- další subjekty nakládající s výrobky s ukončenou životností/odpadem (přeprava, zpracování);
- obce;
- spotřebitel.

Platí, že za veškeré nakládání s výrobky s ukončenou životností jsou zodpovědní výrobci, kteří mohou odpovědnost za plnění zákonem stanovených povinností přenést na operátora. Pro sběr výrobků s ukončenou životností vytváří operátor, příp. obce, síť míst zpětného odběru. K přepravě odpadu ke zpracovatelům si smluvně najímají svozové společnosti, a obdobně na smluvním principu mezi operátorem a zpracovatelem dochází ke zpracování zpětně sebraných výrobků. Odpovědnost za plnění cílů nese výrobce.

Obrázek 2: Schéma finančního toku a toku produktů/odpadu v rámci modelu EPR

Zdroj: zpracovatel

Pozn.: recyklační poplatek, resp. příspěvek je částka placená výrobcem na zajištění nakládání s tímto výrobkem po ukončení jeho životnosti Resort (Ministerstvo životního prostředí)

Ministerstvo vede informační systém, který slouží především k evidenci údajů o:

- místech zpětného odběru (identifikace provozovatele, lokace, druhy a skupiny odpadu, dostupná kapacita, identifikace výrobce nebo kolektivního systému, který místo zpětného odběru zřídil apod.);
- rezortem registrovaných producentech a údajích souvisejících s předmětem jejich činnosti;
- operátorech EPR systému / systémů, kterým bylo ze strany rezortu vydáno oprávnění. Ministerstvo musí mít kompetenci při závažném porušení zákonných povinností oprávnění odejmout nebo uložit lhůtu pro sjednání nápravy. Pro oblast EPR textilu a obuvi lze předpokládat využití terminologie zákona o výrobcích s ukončenou životností, tzn. v právním předpise bude pravděpodobně používán pojem „kolektivní systém“. V této studii bez změny věcné náplně budeme používat pojem operátor pouze proto, že je kratší.

Zároveň je ministerstvo kontrolní autoritou v oblasti zpětného odběru a nakládání s výrobky s ukončenou životností.

Výrobce

Výrobce je obchodní entita, která bez ohledu na způsob prodeje, včetně internetových obchodů, uvádí na místní trh své zboží. Není-li výrobce usazen v dané zemi, určí si za účelem plnění povinností pověřeného zástupce.

Výrobce či pověřený zástupce musí k příslušnému resortu podat návrh na zápis do seznamu výrobců, a to nejpozději do doby, než poprvé uvede své výrobky na trh. Zároveň označí, prostřednictvím kterého z operátorů bude své zákonné povinnosti plnit.

Výrobce smí uvádět na trh pouze takové vybrané výrobky, které splňují požadavky návrhu zákona, tj. mimo jiné výrobky s příslušným ekodesignem či označením pro účely zpětného odběru předepsaným grafickým symbolem. Společně s tím by měl výrobce konečné uživatele informovat o požadavku, aby jeho produkty nebyly vyhazovány do komunálního odpadu, ale byly odevzdány na místech k tomu určených.

Největší povinností výrobce, jak bylo uvedeno výše, je zajistit a financovat zpětný odběr jeho výrobků po ukončení jejich používání spotřebiteli a jejich následné zpracování a využití, nebo likvidaci. V rámci této povinnosti by měl výrobce dosáhnout ve stanoveném období požadované úrovně zpětného odběru. Výrobce může povinnosti plnit samostatně nebo (k čemuž dochází častěji) společně s jinými výrobci prostřednictvím operátora. U kolektivního plnění smí výrobce uzavřít smlouvu obvykle pouze s jedním operátorem u zboží náležejícího do jedné produktové kategorie.

Aby systém mohl fungovat, musí být výrobce povinen vykazovat operátorovi pravdivé a kompletní údaje o množství výrobků, které uvedl na trh, a umožnit operátorovi audit pro kontrolu správnosti vykazování.

Distributor / Poslední prodejce

Poslední prodejce dotčených výrobků musí zajistit, aby konečný uživatel měl při nákupu možnost bezplatně odevzdat použité zboží ke zpětnému odběru v místě prodeje. Pro malé prodejce může být zavedena výjimka.

Operátor

Činnost operátora lze vykonávat pouze na základě oprávnění vydaného příslušným ministerstvem (v ČR zpravidla MŽP). Pro jednu kategorii výrobků je možné udělit oprávnění jednomu, případně i více operátorům.

Činnosti operátora jsou zejména následující:

- Autorizovaný operátor je oprávněn uzavírat smlouvy s výrobcí, kteří na ně převádí odpovědnost za plnění zákonem stanovených povinností. Povinností operátora pak je prevence, organizace a financování zpětného odběru, svozu a zpracování (opětovné použití, recyklace, likvidace), informačních aktivit a výzkumu a vývoje v poměru odpovídajícímu objemu zboží uvedeného jednotlivými členy (společníky) na trh v příslušném roce.

- Operátor je povinen plnit a provádět opatření potřebná k dosažení zákonem stanovených cílů.
- Operátor zřizuje sám nebo ve spolupráci s jinými operátory či samosprávnými celky místa zpětného odběru výrobků zařazených do působnosti EPR.
- Operátor vybírá od svých členů členskou poplatky (také kontribuce, eko-poplatky, v tomto textu budeme používat nejčastěji pojem „EPR poplatky“) potřebné k financování systému.
- Operátor by měl držet rezervu na úhradu budoucích či neočekávaných výdajů či propadů v příjmech.
- Operátor po svých členech požaduje aktualizace dat o množství výrobků uvedených na trh za účelem pravidelného monitorování plnění cílů.
- Operátor pravidelně informuje své členy o výsledcích EPR systému.
- Operátor má obvykle povinnost zasílat ministerstvu výroční zprávu o činnosti obsahující:
 - seznam členů;
 - objem zboží uvedeného na trh;
 - výši příspěvků od svých členů (společníků);
 - počet sběrných míst;
 - hmotnost sebraného odpadu atd.

Operátor bývá ze zákona nezisková společnost. Zároveň může být požadováno, aby jeho akcionáři nebyly společnosti, které sbírají, přepravují nebo zpracovávají sebraný odpad.

Koordinační centrum

Pro koordinaci činností operátora může (ale nemusí) být zřízena koordinační instituce, která např. schvaluje smlouvy s obcemi včetně EPR poplatků, přiděluje operátorům jednotlivá sběrná místa podle úrovně sběru, které musí plnit s ohledem na množství výrobků uvedených na trh jejich členy, shromažďuje, zpracovává a vyhodnocuje data, koordinuje nebo provádí ověřování údajů vykázaných příslušnými subjekty, stanovuje seznam auditorů, koordinuje nebo přímo realizuje osvětovou činnost apod.

Koordinační centrum není třeba zřizovat v situaci pouze jednoho kolektivního systému, pokud nebude institucí disponibilní pro kolektivní systémy a jiné kategorie výrobků.

Sběr

Výrobce zřizuje za účelem splnění povinnosti zpětného odběru výrobků s ukončenou životností místa zpětného odběru. O jím zřízených místech zpětného odběru je povinen informovat vhodným způsobem konečné uživatele. Výrobce může místo zpětného odběru sdílet s jedním nebo více výrobci téhož druhu vybraného výrobku. Tato povinnost může být plněna prostřednictvím operátora.

Obce

Operátoři mohou za účelem zřízení místa zpětného odběru uzavřít smlouvu s obcí.

Zpracovatelé

Operátoři zajišťují zpracování výrobků s ukončenou životností, které zpětně odebraly, a využití výrobků minimálně v rozsahu stanoveném zákonem. Tato povinnost je zajišťována v rámci smluvních vztahů s jednotlivými zpracovateli. Výrobce poskytuje zpracovatelům veškeré informace, které jsou nutné ke zpracování výrobků s ukončenou životností včetně přípravy k opětovnému použití.

Spotřebitel

Zbavit se výrobku s ukončenou životností smí konečný uživatel jen jeho předáním na místo zpětného odběru.

2.4.1.2 Nejvýznamnější parametry pro konkrétní modely EPR

Při volbě konkrétního funkčního modelu pro systém EPR lze pracovat s následujícími možnostmi:

- Jeden / více operátorů pro jednu kategorii výrobků;
- Operátor smí zajišťovat plnění povinností vždy jen v rámci jedné výrobkové skupiny / ve více výrobních skupinách;
- Způsob stanovení cílů (volba správných metrik) a pravidla pro vymahatelnost jejich plnění;
- Hustota sběrné sítě;
- Míra zainteresování obcí – povinnost zřídit místo sběru ne/přenesena na místní samosprávu (obce);
- Zavedení koordinačního centra či jiného operátora a vymezení jeho kompetencí a úkolů;
- Reportingové povinnosti, pravidla pro audity jak u výrobců, tak u operátorů;
- Právní forma operátora / operátorů;
- Operátor smí / nesmí rozdělovat zisk mezi podílníky; pravidla pro tvorbu rezerv;
- Omezení při založení operátora – minimální počet výrobců; maximální podíl jednoho výrobce apod.; zákaz podnikání v oblasti nakládání s odpady;
- Výše a forma finanční záruky pro doložení, že operátor/ operátoři mají dostatečné finanční prostředky na zajištění řádného a dlouhodobého financování projektu.

Správné nastavení je potřebné i s ohledem na žádoucí snahu minimalizovat riziko freeridingu ze strany výrobců kteří se do systému EPR neregistrují (více i freeridingu viz podkapitola Zajištění rovného prostředí v kapitole 3.5.3).

2.4.1.3 Výrobky v systémech EPR

EPR se týká konkrétních sektorových skupin produktů a materiálů. V průběhu let se tyto skupiny rozšiřovaly, počínaje systémy vrácení záloh na nápojové obaly financovanými výrobci minimálně

od 70. let 20. století. V 90. letech začala být politika EPR zaváděna obecněji v oblasti obalů. V roce 2000 byla přijata evropská směrnice³⁰, která po členských státech požadovala zavedení modelu EPR pro odpadní elektronická a elektrická zařízení (OEEZ), baterie, akumulátory a vozidla, a byla dalším stimulem pro přijetí systému EPR pro případ obalů.

V roce 2011 se dle OECD největší část systémů EPR týkala elektroniky (35 %), obalů (17 %), vozidel (12 %) a pneumatik (18 %).

Evropská směrnice o omezení dopadu některých plastových výrobků na životní prostředí, schválená v roce 2019, podnítila vývoj a přijetí systému EPR v produktových odvětvích, kde se běžně používají plasty. O zahrnutí dalších výrobků do EPR systému se uvažuje.

2.4.2 Francie – EPR systém pro textil a obuv

EPR systém pro textilní výrobky a obuv funguje v současné době jen v několika zemích. Pouze v jedné zemi, a tou je právě Francie, je pak systém zavedený již delší dobu a je obecně považován za dobře fungující. Kromě Francie funguje EPR systém pro textilní produkty také v Nizozemsku (od roku 2023), Maďarsku (od roku 2023), od roku 2025 se připravuje jeho spuštění ve Švédsku a několika dalších zemích je zvažován.

EPR systém pro textil a obuv funguje ve Francii od roku 2009, kdy byl založen jako první svého druhu na světě. Jeho operátorem je společnost Refashion (dříve Eco-TLC)³¹, což je soukromá nezisková společnost, jejímiž akcionáři jsou cca tři desítky výrobců oděvů, obuvi a domácího textilu a trojice profesních organizací. Mezi akcionáře tak patří mimo jiné společnosti C&A, Carrefour, Celio, Cora, Decathlon, LIDL, LVMH, Casino či Minelli.

Francouzský model je zajímavý nejen tím, že byl na světě první, ale rovněž svou propracovaností, díky čemuž slouží jako inspirace pro mnoho dalších zemí, které spuštění EPR systému pro textil a obuv zvažují nebo připravují. Kromě tradičních rolí a povinností operátora EPR schématu, které vyplývají již z obecného přehledu v předchozí podkapitole, zavedl Refashion do svého EPR schématu celou řadu nových či jinak zajímavých prvků.

V následujícím výčtu uvádíme některé z nich, a to spolu s dalšími charakteristikami, které nejsou (třeba v kontextu českých EPR systémů nebo aktuální debatě o nových EPR systémech na půdě institucí EU) samozřejmé:

- podpora ekomodulace – finanční vyplácení bonusů výrobcům, kteří zavádějí do svých výrobků udržitelné koncepty nebo při designu předchází vzniku odpadů;
- investice do výzkumu a vývoje – Refashion podporuje vědu a výzkum v oblastech předcházení vzniku odpadu z textilu a obuvi, nových postupů v recyklaci či využití recyklovaných materiálů;
- neexistence výjimek pro mikro-, malé a střední podniky – v pozici výrobců musí být registrováni všechny subjekty, které dodávají produkty na trh;

³⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/96/ES ze dne 27. ledna 2003 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (OEEZ)

³¹ Více viz <https://refashion.fr/pro/en>.

- zřízení fondu pro podporu oprav – finanční podpora projektů směřujících ke zvýšení podílu opětovného využití díky opravám použitých produktů;
- zřízení fondu pro podporu opětovného využití – finanční podpora projektů směřujících ke zvýšení podílu opětovného využití (second-handý, swapy apod.);
- velmi komplexní mechanismus stanovení EPR poplatků, kdy jsou textilní výrobky a obuv rozděleny do mnoha desítek kategorií dle druhu, velikosti apod.

Tabulka 2 níže shrnuje základní informace a výsledky francouzského modelu.

Tabulka 2: EPR systém Refashion – základní parametry

Údaje platné k roku 2022	
Počet registrovaných výrobců	6 500
Počet produktů dodaných na trh	3,3 miliardy kusů
Počet sběrných míst	47 406
Počet obcí s alespoň jedním sběrným místem	16 294
Populační pokrytí systémem sběrných míst	59 080 064 obyvatel (87 %)
Hmotnost sebraného materiálu	260 403 t
Počet třídících center na území Francie	67
Hmotnost vytríděného materiálu	187 609 t
Podíl zpracování:	
opětovné využití	59,5 %
recyklace	31,3 %
tuhá paliva	8,2 %
ZEVO	0,5 %
likvidace bez energetického využití	0,5 %
Počet vytvořených pracovních míst (FTE)	2 569
Výdaje na výzkum a vývoj	945 227 EUR

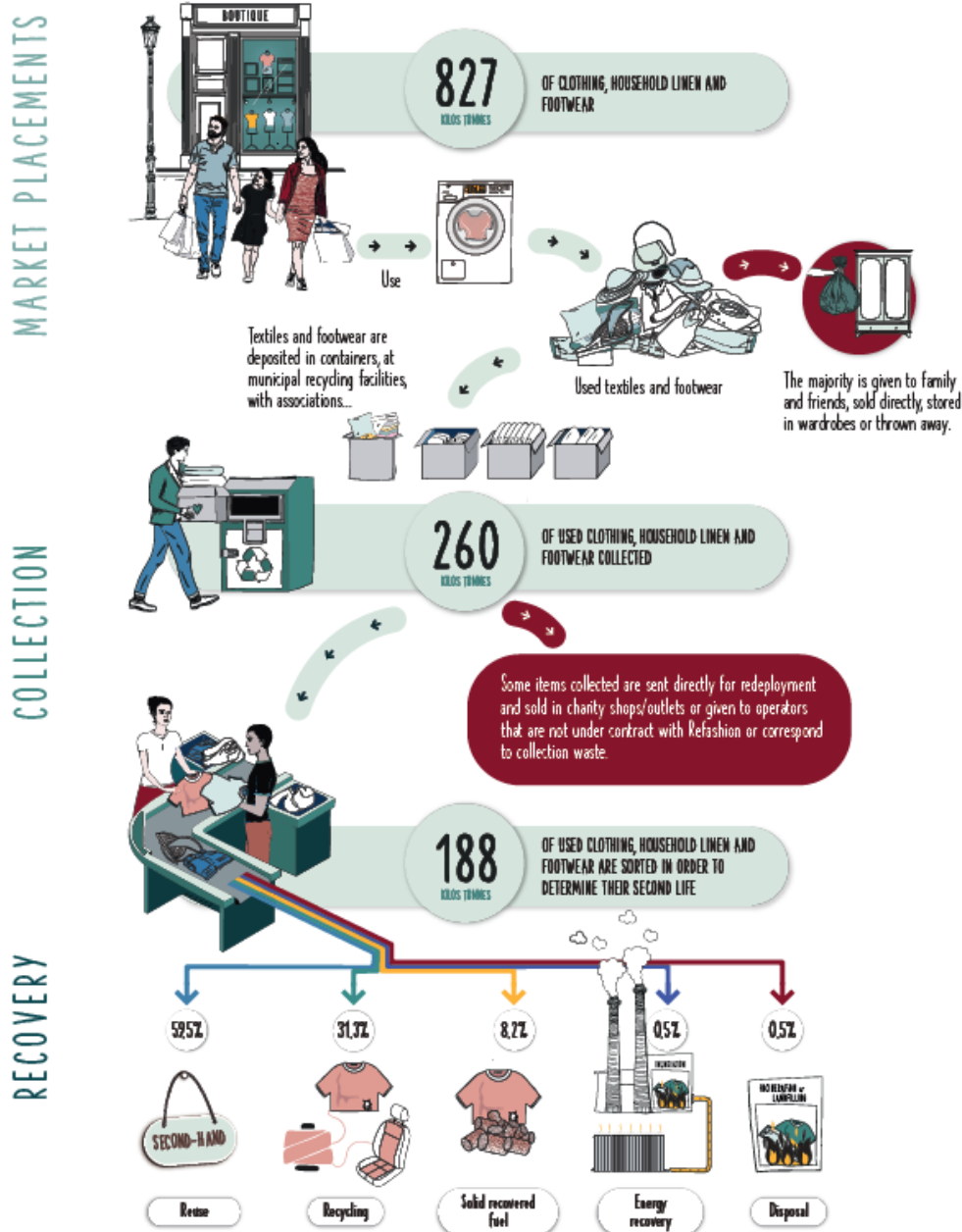
Zdroj: Refashion

Z přiloženého schématu jsou patrné hlavní výsledky modelu, tj. množství sesbíraného, vytríděného a různými způsoby zpracovaného materiálu za rok 2022.³² Na první pohled zaujme vysoký podíl opětovného využití (re-use), který dosahuje 59,5 %. K tomu je důležité dodat kontext, a sice že to neznámá, že se téměř tři pětiny vytríděného materiálu dostávají na pulty francouzských second-handů, swapů apod. Ve skutečnosti směřuje více než 90 % z tohoto množství na vývoz, zejména do Afriky a Asie – největšími odběrateli jsou Pákistán, Tunisko, Belgie, Spojené Arabské Emiráty, Nizozemsko, Haiti, Německo, Togo, Madagaskar a Burkina Faso. Není přitom vždy zcela jasné, zda výrobky, které se touto cestou dostávají mimo Francii převážně do rozvojových zemí, končí reálně v rukou tamních obyvatel anebo na místních skládkách.

³² Viz Refashion Activity report 2022: <https://refashion.fr/rapport-activite/2022/en/#>.

Obrázek 3: Základní výsledky EPR systému – Refashion (2022)

The life cycle of textiles and footwear

Zdroj: Refashion

I z vyjádření některých zástupců, se kterými autor tohoto textu vedl konzultace, vyplynulo, že francouzský model má jeden výrazný limit v tom, že klade jen omezený důraz na recyklaci materiálu, a namísto efektivního využití sesbíraného materiálu v procesu cirkulární ekonomiky se jej spíš zbavuje exportem do třetích, zpravidla rozvojových zemí.

Francouzský systém stále představuje nejlepší zdroj pro inspiraci při přípravě EPR schémat pro textil a obuv v jiných zemích. I tak je ovšem důležité vnímat některé jeho nedostatky a zejména pak i jeho aktuální vývoj. Je známo, že v souvislosti s probíhající revizí směrnice 2008/98/ES o odpadech, která zavádí EPR systémy pro textil a obuv napříč EU, již nyní Refashion připravuje sadu změn stávajícího schématu, neboť je zřejmé, že některé z charakteristik, které již řadu let fungují v systému Refashionu, budou v rozporu s ustanoveními směrnice (např. neexistence výjimky pro mikropodniky).

3 Návrh věcného řešení

V této kapitole je představen samotný návrh EPR systému pro textil a obuv v České republice, a to včetně hlavních souvislostí. Jsou popsány jednotlivé procesy v rámci systému, definovány základní pojmy a vymezeny role a odpovědnosti jednotlivých aktérů. V závěru kapitoly je představen finanční model systému.

3.1 Předmět navrhované právní úpravy

Obsahem tohoto materiálu je návrh systému rozšířené odpovědnosti výrobce pro oblast textilu a obuvi. Cílem návrhu je vytvořit efektivní a udržitelný systém správy textilního odpadu, který klade odpovědnost za životní cyklus výrobků na výrobce, distributory a další aktéry výrobního procesu. V případě textilu a obuvi je systém navržen tak, aby řešil problémy spojené s velkým množstvím (zpravidla obtížně recyklovatelného) odpadu v těchto odvětvích a podpořil jejich udržitelnost.

Hlavním cílem navrhovaného EPR systému pro textil a obuv je zvýšení podílů opětovného využití výrobků a jejich recyklace na jedné straně a snížení množství textilního odpadu, který končí na skládkách či ve spalovnách, na straně druhé.

Klíčovým aspektem EPR systému pro textil a obuv je zapojení všech relevantních aktérů, včetně výrobců, distributorů, maloobchodníků a spotřebitelů. Pro úspěšné fungování EPR systému je nezbytná spolupráce a angažovanost všech zainteresovaných stran. To zahrnuje vytvoření vhodné infrastruktury pro sběr a recyklaci, zpřístupnění informací a edukaci pro spotřebitele a podporu inovativních technologií pro zpracování textilního a obuvnického odpadu. Díky komplexnímu přístupu by navrhovaný EPR systém mohl efektivně přispět k udržitelnějšímu a odpovědnějšímu charakteru nejen módního průmyslu.

Integrovanou součástí systému jsou ekonomické stimuly, které motivují producenty k výrobě udržitelnějších produktů, ať už cestou využívání recyklovaných materiálů, omezení materiálové heterogenity či jiných ekomodulačních principů.

V tomto materiálu jsou definovány klíčové prvky systému EPR pro textil a obuv, včetně způsobu financování, povinností jednotlivých zúčastněných stran, systému sběru a recyklace, monitorování a hodnocení výsledků. Navrhovaný systém je v souladu s principy udržitelného rozvoje a má za cíl minimalizovat negativní dopady textilního a obuvnického průmyslu na životní prostředí.

3.2 Působnost navrhované právní úpravy

Předmětem návrhu je nastavení funkčního modelu systému rozšířené odpovědnosti výrobce pro produktovou kategorii textil a obuv v České republice. Návrh vychází z cílů v oblasti odpadového hospodářství a z principů aktuálně probíhající revize směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech, která se mimo jiné věnuje právě zřízení EPR systémů pro textil v členských státech Evropské unie.

Od momentu, kdy revidovaná směrnice vejde v platnost, budou mít členské státy pravděpodobně 30 měsíců na zavedení EPR systémů pro textil a obuv. Pro samotnou transpozici směrnice do českého právního řádu je momentálně (tj. k 20. dubnu 2024) pak dle návrhu revize směrnice stanovena lhůta 18 měsíců od vstupu směrnice v platnost.

EPR systém pro textil a obuv se navrhuje pro níže uvedené kategorie produktů, což je v souladu s přílohou IVc aktuálního návrhu revize směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech.

Tabulka 3: Výrobky spadající do působnosti EPR systému pro textil a obuv

Kód KN	Popis
Textilní výrobky pro domácnost a oděvy a oděvní doplňky z textilu	
61 – všechny kódy uvedené v této kapitole	Oděvy a oděvní doplňky, pletené nebo háčkové
62 – všechny kódy uvedené v této kapitole	Oděvy a oděvní doplňky, jiné než pletené nebo háčkové
6301	Přikrývky a plédy (kromě 6301 10 00)
6302	Ložní prádlo, stolní prádlo, toaletní prádlo a kuchyňské prádlo
6303	Záclony (včetně závěsů) a vnitřní rolety; záclonky nebo postelové drapérie
6304	Ostatní bytové textilie, kromě výrobků čísla 9404
6309	Obnošené oděvy a jiné použité výrobky
6504	Klobouky a jiné pokrývky hlavy, splétané nebo zhotovené spojením pásků z jakéhokoliv materiálu, též podšívané nebo zdobené
6505	Klobouky a jiné pokrývky hlavy, pletené nebo háčkové nebo zhotovené z kraje, plsti nebo jiných textilních materiálů, v metráži (ne však v pásech), též podšívané nebo zdobené; sítky na vlasy z jakéhokoliv materiálu, též podšívané nebo zdobené
Obuv a oděvy a oděvní doplňky, jejichž hlavní složkou není textil	
4203	Oděvy z přírodní nebo kompozitní usně (jiné než obuv a pokrývky hlavy a jejich části a součásti a výrobky uvedené v kapitole 95, jako například chrániče holení, šermířské masky)
6401	Nepromokavá obuv se zevní podešví a se svrškem z kaučuku nebo z plastů, jejíž svršek není k podešvi připevněn ani s ní spojen šitím, přínýtováním, přibitím hřebíčky, přišroubováním, přibitím kolíky nebo podobným způsobem
6402	Ostatní obuv se zevní podešví a svrškem z kaučuku nebo plastů
6403	Obuv se zevní podešví z kaučuku, plastů, usně nebo kompozitní usně a se svrškem z usně

6404	Obuv se zevní podešví z kaučuku, plastů, usně nebo kompozitní usně a se svrškem z textilních materiálů
6405	Ostatní obuv

Zdroj: Návrh revize směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech

Vymezení povinných subjektů v rámci navrhovaného EPR systému je obsahem kapitoly 3.5.1. Další aktéři systému jsou vymezení v ostatních částech kapitol 3.4 a 3.5.

3.3 Základní východiska pro konkrétní nastavení modelu

Základními východisky pro nastavení modelu jsou:

1. Pozice EK v návrhu revize směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech, podle níž optimálním postupem je přijetí politiky, která:³³

*„stanoví další závazné regulační požadavky, které by měly vést ke zlepšení v oblasti nakládání s odpady v souladu s hierarchií způsobů nakládání s odpady, a to prostřednictvím cílené změny rámcové směrnice o odpadech. Účelem těchto úprav je nastavit nové provozní povinnosti pro členské státy, výrobce textilu a provozovatele zařízení pro nakládání s odpady. Změny by objasnily a harmonizovaly definice na úrovni EU, vyjasnily by rozsah stávajících informačních povinností, což by mělo vést ke zvýšení spolehlivosti údajů, vyjasnily by rozsah povinností tříděného sběru a zavedly by nové provozní povinnosti pro provozovatele zařízení pro nakládání s odpady s cílem zajistit třídění odpadu za účelem opětovného použití a recyklace. **Stěžejním opatřením této možnosti je zavedení mandátu pro členské státy k vytvoření vnitrostátních systémů rozšířené odpovědnosti výrobce v textilním odvětví a harmonizace jejich oblastí působnosti, cílů a klíčových organizačních a provozních prvků. Tato možnost řeší všechny příčiny problémů a oba specifické cíle.***

(...)

Posouzení dopadů dospělo k závěru, že stanovení 50% cíle pro tříděný sběr textilu by usnadnilo společný postup rozličných subjektů působících v textilním hodnotovém řetězci, provozovatelů zařízení pro opětovné použití a provozovatelů zařízení pro nakládání s odpady, který by zajistil, aby se s textilními výrobky nakládalo v souladu s hierarchií způsobů nakládání s odpady a aby přednost mělo opětovné použití a recyklace vláken na nová vlákna.“

2. Zkušenosti, způsob fungování a hodnocení francouzského modelu EPR pro textil a obuv, jehož operátorem je společnost Refashion.
3. Ustanovení zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, zejména pak § 59 odst. 2, který přináší povinnost obcím zřídit systém odděleného sběru textilního odpadu od 1. ledna 2025.

3.3.1 Základní parametry

V bodech níže jsou představeny základní mechanismy a parametry navrhovaného EPR systému pro textil a obuv:

³³ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420>.

Odpovědnost výrobce

EPR systém přenáší odpovědnost za nakládání s odpady z textilních produktů a obuvi zpět na výrobce těchto produktů. Funguje tak na principu „polluter pays“ (znečišťovatel platí), přičemž odpovědnost výrobce za environmentální dopady jeho činnosti rozšiřuje na celý životní cyklus výrobku. V praxi takový přístup znamená zodpovědnost za financování a organizaci systémů sběru, třídění a recyklace odpadů.

Finanční mechanismy

Výrobci textilních produktů a obuvi jsou povinni odvádět do systému EPR prostředky ve výši odpovídající tomu, jak environmentálně a ekonomicky nákladné je udržitelné zpracování odpadu pocházejícího z výrobků, které na trh dodávají. Spolu s tím by finanční mechanismy měly reflektovat také recyklovatelnost výrobků.

Systém sběru a recyklace

EPR systém zajistí vybudování a provoz dostatečně robustní sběrné, třídící a zpracovatelské infrastruktury, která zajistí kapacitu pro plnění cílů systému.

Nastavení incentív

EPR zajistí transparentní nastavení ekonomických incentív motivujících aktéry EPR systému k investicím a adopci udržitelnějších řešení, tj. např. bonusy za ekomodulaci, podpora výzkumu a vývoje aj.

Administrativa EPR systému

Pro důslednou administraci samotného chodu systému, nastavení závazných pravidel a podmínek, vyhodnocování výsledků a komunikaci vůči zúčastněným aktérům i veřejnosti zřídí kolektiv výrobců subjekt se samostatnou právní subjektivitou, který bude plnit roli operátora systému a bude odpovědný za plánování a realizaci materiálových, finančních a informačních toků mezi jednotlivými aktéry systému.

3.3.2 Cíle systému

Jak také praví návrh revize směrnice EP a Rady 2008/98/ES o odpadech, „*bude možná potřeba tento cíl pečlivě zvážit vzhledem k současným velkým rozdílům v míře tříděného sběru v EU...*“. To znamená, že stanovení samotných cílů EPR systému zůstane s největší pravděpodobností na členských státech. Současně však zmiňuje cíl sběru na úrovni 50 %, který by „*usnadnil společný postup rozličných subjektů působících v textilním hodnotovém řetězci, provozovatelů zařízení pro opětovné použití a provozovatelů zařízení pro nakládání s odpady, který by zajistil, aby se s textilními výrobky nakládalo v souladu s hierarchií způsobů nakládání s odpady a přednost aby mělo opětovné použití a recyklace vláken na nová vlákna.*“ Tj. třebaže z různých startovacích pozic, jednotlivé členské státy by dříve nebo později měly konvergovat k cíli na úrovni 50 %.

Pro Českou republiku tak navrhujeme **cíl sběru textilního odpadu prostřednictvím EPR systému na 44,44 %**³⁴. Při odhadovaném množství textilního odpadu 180 000 tun ročně to znamená sběrný cíl na úrovni 80 000 tun textilního odpadu (včetně obuvi).³⁵ Tento cíl by měl být splněn po třech letech fungování systému.

Dalšími dílčími cíli EPR systému jsou cíle pro způsob využití sesbíraného textilního odpadu. Stanovení těchto cílů by měla předcházet komplexní analýza technologických možností různých způsobů recyklace, aby zvolené cíle nebyly stanoveny příliš vysoko, což by mohlo vést buď k faktické nemožnosti jejich naplnění nebo k neefektivnímu vynaložení nadměrných nákladů na jejich splnění.

Určitou inspirací pro stanovení těchto dílčích cílů mohou být reálné výsledky EPR systému pro textil a obuv ve Francii, u nějž operátor Refashion vykazuje následující hodnoty:³⁶

- 59,5 % z vytríděného materiálu – opakované využití (z toho více než 90 % směřuje na vývoz)
- 31,3 % z vytríděného materiálu – recyklace
- 8,2 % z vytríděného materiálu – výroba tuhých paliv
- 0,5 % z vytríděného materiálu – energetické využití
- 0,5 % z vytríděného materiálu – skládkování nebo spalování bez energetického využití

3.4 Návrh řešení pro jednotlivé fáze procesu

V této kapitole jsou podrobně popsány procesy v rámci jednotlivých fází systému rozšířené odpovědnosti výrobce pro textil a obuv.

3.4.1 Dodání na trh

Prvním klíčovým momentem každého výrobku, jenž je zahrnut pod systém rozšířené odpovědnosti výrobce, je **ve vztahu k tomuto systému** moment dodání výrobku na trh³⁷. Jedná se o okamžik, kterým začíná běžet ona rozšířená odpovědnost výrobce. Výše zmíněný návrh revize směrnice 2008/98/ES o odpadech pojímá tento moment následovně:

„4c) „dodáním na trh“ jakékoli dodání výrobku k distribuci nebo použití na trhu Unie v rámci obchodní činnosti, ať už za úplaty, nebo bezplatně;“

Jedná se tedy o moment, kdy se produkt poprvé objeví na českém trhu, ať maloobchodním (např. při nákupu ze zahraničního e-shopu – pak je okamžikem dodání nákup produktu ze strany

³⁴ Cíl byl stanoven na základě konzultací tak, aby byl na jedné straně realistický (funkčně i nákladově) a na druhé straně se blížil 50% optimu dle znění směrnice.

³⁵ Viz odhad MŽP a CEVOOH: <https://odpady-online.cz/revize-ramcove-smernice-o-odpadech-prinasi-nova-pravidla-pro-textilni-odpady/>.

³⁶ Viz Refashion Activity report 2022: <https://refashion.fr/rapport-activite/2022/en/#>.

³⁷ O vzniku samotného produktu a ekodesignu bude pojednáno dále.

konečného spotřebitele) nebo velkoobchodním (např. při dovozu zboží přes českého distributora do kamenné prodejny – pak je okamžikem dodání předání produktu distributorovi).

Z dodatku ve znění „...ať už za úplatu, nebo bezplatně;“ pak vyplývá, že do systému EPR jsou zahrnuty i výrobky, které byly dodány na trh bezúplatně, tj. např. prostřednictvím daru či směnného obchodu.

Přestože samotné dodání na trh je vymezeno jako jeden jedinečný okamžik v rámci celého životního cyklu daného produktu, pro účely tohoto popisu jej rozšíříme na celou jednu fázi životního cyklu. Ta zahrnuje v rámci systému rozšířené odpovědnosti pro textil a obuv následující klíčové kroky:

Návrh a výroba

Aby mohl být výrobek dodán na trh, musí vůbec vzniknout, tj. životní cyklus výrobků začíná návrhem a výrobou textilních výrobků a obuvi. Designéři a výrobci vyvíjejí nové modely a výrobky v souladu s módními trendy, požadavky trhu a příslušnými normami a regulacemi. Součástí této fáze procesu je rovněž kontrola kvality a testování produktů, což souvisí nejčastěji s požadavky na bezpečnost, kvalitu a funkčnost produktů.

Během tohoto procesu se také ve větší i menší míře zohledňují faktory udržitelnosti a snahy minimalizovat environmentální dopady. Úlohou efektivního EPR systému by mělo být rovněž poskytování incentív pro tyto postupy ekomodulačního charakteru. Problematice ekomodulace u textilního a obuvnického zboží a její podpory v rámci EPR systému se podrobněji věnuje kapitola Aktivní podpora ekomodulace dále v textu.

Balení a označení

V další fázi jsou textilní výrobky a obuv baleny a označeny pro prodej. Balení může zahrnovat informace o produktu, návod k použití, složení materiálů a recyklačních instrukcích. Důležité je také správné označení produktu v souladu s příslušnými zákony a předpisy, aby byli spotřebitelé informováni o vlastnostech a původu výrobku.

Z hlediska efektivního fungování EPR systému jde o klíčovou fázi, neboť je nutno produkty před samotným dodáním na trh jasně označit tak, aby měl konečný spotřebitel všechny potřebné informace související se zahrnutím produktu do EPR systému. Důležitou úlohou operátora je navržení způsobu označení výrobků zahrnutých pod EPR systém tak, aby byl pro spotřebitele co možná nejsrozumitelnější, tj. aby obsahoval jasné pokyny o tom, že je daný produkt zahrnutý pod EPR systém, pod jaký EPR systém je zahrnut a kde lze nalézt další informace.

Označení, nejlépe ve formě intuitivního grafického loga, může být umístěno přímo na produktu (natištěno), na textilní cedulce, na etiketě, na obalu či u malých produktů pouze v elektronické formě. Výrobce je povinen zajistit, aby příslušné označení bylo součástí každého kusu oblečení, obuvi či jiného textilního produktu, který je zahrnut do systému. Pro ilustraci je níže ukázáno logo francouzského EPR systému pro textil a obuv.

Obrázek 4: Logo pro EPR systém Refashion

Zdroj: Refashion

Je kontrolovatelnou odpovědností výrobce, aby údaje obsažené v rámci označení byly správné a úplné. S tím souvisí i problematika greenwashingu, tj. praktiky, kdy se subjekty – v tomto případě výrobci textilního a obuvnického zboží – snaží působit navenek ekologicky odpovědněji, než ve skutečnosti jsou, čímž klamou spotřebitele. Greenwashing se projevuje například používáním zavádějících označení, jako jsou "přírodní", "ekologické" nebo "bio", aniž by produkty skutečně splňovaly příslušné standardy. Riziko greenwashingu spočívá nejen ve ztrátě důvěry spotřebitelů, ale také ve zpomalení skutečného pokroku v oblasti ochrany životního prostředí, protože zdroje a pozornost jsou odváděny od skutečně udržitelných řešení.

Distribuce a prodej

Po zabalení a označení jsou textilní výrobky a obuv distribuovány do maloobchodních prodejen, e-shopů nebo dalších prodejních kanálů. Zde jsou k dispozici spotřebitelům k nákupu. V tomto okamžiku dochází k momentu dodání na trh, a začíná tak běžet výkon rozšířené odpovědnosti výrobce.

Dle množství výrobků dodaných konečným spotřebitelům (ať už za úplaty či bez ní) vykazuje výrobce počty výrobků, které dodal na trh, na základě čehož je mu následně kalkulován poplatek na chod EPR systému.

3.4.2 Sběr

Sběrná infrastruktura hraje klíčovou roli v rámci EPR systému pro textil a obuv tím, že umožňuje efektivní sběr použitých textilních výrobků a obuvi od spotřebitelů a jejich následnou správnou recyklaci nebo zpracování. Kvalitní sběrná infrastruktura zahrnuje síť sběrných míst, kontejnerů, sběrných vozidel a dalších zařízení, které umožňují snadnou a pohodlnou možnost odevzdat použité textilní výrobky a obuv k udržitelnému zpracování.

Správně navržená a rozvinutá sběrná infrastruktura zvyšuje dostupnost a přístupnost možností pro odevzdání použitých textilních výrobků a obuvi, což motivuje spotřebitele k aktivní účasti na systému EPR. Intenzita využití sběrné infrastruktury může být dále podpořena důrazem na informovanost a osvětu veřejnosti o možnostech sběru a recyklace.

Naopak nedostatečná sběrná infrastruktura může vést k nedostatečnému sběru použitých textilních výrobků a obuvi, což má negativní dopady na plnění cílů odpadového hospodářství, a navíc zvyšuje objem textilního odpadu končícího na skládkách či spalovnách. Proto je vybudování a udržování

efektivní sběrné infrastruktury pro úspěšné fungování systému EPR pro textil a obuv zcela nezbytné.

Při plánování sběrné infrastruktury vycházel zpracovatel ze zkušeností s fungováním EPR systému pro textil a obuv ve Francii s přihlédnutím k českým realitám. Sběrná místa tak v ČR přicházejí v úvahu v následujících typech lokalit:

- a) obchody s textilem a obuví,
- b) sběrné dvory,
- c) další sběrná místa zřizovaná municipalitami,
- d) sběrná místa zřizovaná partnery systému

Česká republika má ve srovnání s Francií podobnou sídelní strukturu i hustotu zalidnění. S ohledem na skutečnost, že francouzský model je všeobecně považován za dobře fungující, je smysluplné jako výchozí bod pro plánování infrastruktury použít postup, kdy přepočteme počty sběrných míst ve Francii na Českou republiku. Použijeme přitom metodu založenou na hustotě sítě dle počtu obyvatel (tj. počet obyvatel obslužených jedním sběrným místem), což je v souladu se zásadou konzervativnosti. Kdybychom použili přepočet dle rozlohy, vyjde nám pro Česko nižší počet sběrných míst.

Obchody s textilem o obuví

Kdybychom použili jednoduchý přepočet založený na počtu sběrných míst v obchodech na počet obyvatel, došli bychom pro Českou republiku k číslu 193. Toto číslo se však s ohledem na české realie zdá velmi nízké. Proto použijeme vlastní odhad založený na vybraných datech o struktuře retailového sektoru v ČR.

Předpokládáme, že jako sběrná místa budou sloužit převážně větší obchody s textilem a obuví. Velká část malých obchodů se pravděpodobně povinnosti účastí na EPR systému stejně vyhne díky výjimce pro mikropodniky. Dále předpokládáme, že v zájmu efektivity dojde k využití značných synergií v nákupních HUBech, ve kterých se koncentrují zpravidla vyšší jednotky až nižší stovky obchodů na jednom místě, tj. v rámci obchodních center a retail parků. V těchto nákupních střediscích se zpravidla vyskytuje nejméně jeden, zpravidla však i více a v případě nákupních center dokonce až desítky samostatných obchodů s textilním zbožím a obuví. V zájmu efektivity systému je tak žádoucí, aby v těchto místech byla sběrná místa sdílená, protože by byla umístěná ve společných částech obchodního centra či retail parku.

Výše uvedené platí pro následující obchodní střediska:

- 120 obchodních center,
- 263 retail parků,
- 4 outlet centra

Tento celkový počet 387 sběrných míst lze považovat za dostatečný, neboť reálně obhospodařuje mnohonásobně více jednotlivých obchodů s textilním zbožím a obuví.

Jako samostatnou kategorii v rámci retailu pak uvažujeme ještě samostatné hypermarkety se servisní zónou, kterých je v České republice cca 150.

Celkem tak v rámci retailového sektoru počítáme s **537 sběrnými místy**, což odpovídá téměř třikrát vyšší hustotě sběrných míst vůči populaci, než funguje v rámci retailu ve Francii.

Na všech sběrných místech v rámci retailu se jako optimální řešení jeví přítomnost samostatně stojících kontejnerů na textil a obuv. Tyto kontejnery by měly stát optimálně ve veřejně přístupných zónách tak, aby k nim měl přístup co největší počet lidí, a to i mimo otevírací dobu obchodů (tj. společné chodby, vestibuly, vstupní haly, parkoviště apod.)

Sběrné dvory

Další kategorií lokalit, která se nabízí pro zapojení do infrastruktury EPR systému pro textil a obuv, jsou sběrné dvory komunálního odpadu. Tato zařízení jsou vhodná jednak svým vysokým počtem a dobrým geografickým pokrytím sídelní struktury ČR, jednak i tím, že jsou občané na jejich provoz navyklí. A současně jsou tyto provozy už dnes zpravidla dobře napojeny na logistické trasy v rámci odpadového hospodářství.

V České republice je v současnosti cca 1 600 sběrných dvorů. Pro každý z nich rovněž počítáme s osazením kontejnerů na textil a obuv.

Další sběrná místa zřizovaná municipalitami

Další, nejpočetnější skupinou lokalit, které by měly sloužit v rámci páteční sítě pro sběr textilního a obuvnického odpadu, jsou samostatně stojící kontejnery umístěné na veřejně přístupných místech, nejčastěji v blízkosti míst s vyšší koncentrací populace tak, aby obyvatelé měli ke kontejneru co nejbližší. Dle proporčního přepočtu z francouzského modelu je pro pokrytí ČR potřeba umístit tyto kontejnery na celkem 4 583 místech.

Sběrná místa zřizovaná partnery systému

Návrh EPR systému počítá se zapojením partnerských organizací do sběrné infrastruktury. Za partnery jsou v tomto smyslu považovány například charitativní organizace, zaměstnavatelé, provozovatelé sportovních či volnočasových center, veřejné instituce, vzdělávací zařízení, úřady a další lokality se zvýšenou koncentrací obyvatel. Také na těchto místech se jako optimální jeví umístění samostatně stojících kontejnerů na textil a obuv. Dle proporčního přepočtu z francouzského modelu by na Českou republiku připadalo 1 039 takových lokalit.

Zda však tohoto počtu externích partnerů systému může být docíleno i v České republice, lze je těžko předjímat, a to z následujícího důvodu: v České republice funguje již řadu let zavedený způsob sběru použitého textilního a obuvnického zboží, který je provozován na komerční bázi soukromými subjekty, jako jsou charitativní organizace (např. Diakonie Broumov, Kloktext, Potex, Helptex) či zpracovatelé textilu (např. Dimatex). Tato na soukromém principu fungující sběrná infrastruktura čítá okolo deseti tisíc sběrných kontejnerů rozestých po České republice (více viz kapitola 3.4.2).

Na jedné straně tak již v ČR existuje široká a zavedená infrastruktura sběru textilu a obuvi, která svým rozsahem mnohonásobně převyšuje výše uvedené číslo, a která by tak mohla v partnerském uspořádání doplnit nově spuštěný systém EPR. Na straně druhé lze však jen těžko předpokládat, že tyto na soukromé bázi provozované projekty by se do nově vznikajícího systému dobrovolně zapojily. V případě, že by se tak nestalo a EPR systém by fungoval paralelně vedle těchto již zavedených soukromých systémů, mělo by to neblahé důsledky na jeho výsledky (o tom blíže pojednává kapitola **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** dále v tomto textu).

Každopádně lze jen těžko předvídat, zda a případně kolik by se nějací ze stávajících soukromých provozovatelů nezávislých sběrných sítí připojili v partnerském postavení k novému EPR systému. Nutnou, nikoliv však postačující podmínkou pro to by musely být dostatečné finanční incentivy ze strany operátora.

3.4.2.1 Sběrná infrastruktura celkem

Celkem je tak pro pokrytí ČR počítáno s 7 759 sběrnými místy pro textilní výrobky a obuv (za předpokladu zapojení 1 039 partnerských sběrných míst). Většina z nich je opatřena nejméně jedním samostatně stojícím kontejnerem pro textil a obuv, ve sběrných dvorech a části retailových stanovišť je v zájmu kapacity kalkulováno se dvěma nebo i třemi kontejnery. Znamená to, že v průměru obhospodařuje jedno sběrné místo cca 1 405 obyvatel (ve Francii je to 1 422) a území o rozloze 10,16 km² (ve Francii 13,58 km²).

Základní parametry sběrné sítě jsou představeny v Tabulka 4 níže. Kromě výše popsané varianty jsou představeny také základní parametry pro alternativní varianty lišící se v počtu zapojených partnerských sběrných míst.

Tabulka 4: Velikost sběrné infrastruktury – dle míry zapojení externích partnerů³⁸

Varianta	Partnerských míst	Sběrných míst	Obyvatel / sběrné místo	Km2 / sběrné místo	Náklady (mil. Kč / rok)
Partneři – V0	0	6 720	1 622	11,74	29,53
Partneři – V1	200	6 920	1 575	11,40	30,15
Partneři – V2	500	7 220	1 510	10,92	31,06
Partneři – V3	1 039	7 759	1 405	10,16	32,71
Partneři – V4	2 000	8 720	1 250	9,04	35,65
Partneři – V5	5 000	11 720	930	6,73	44,83
Partneři – V6	10 000	16 720	652	4,72	60,13
Partneři – Francie	6 425	47 406	1 422	13,58	n/a

Zdroj: výpočty EEIP

Náklady na sběrnou infrastrukturu v této podobě jsou kalkulovány celkem na částku 32,71 milionů korun ročně. V těchto celkových nákladech je zahrnuto následující:

- pořizovací cena kontejnerů (dle průzkumu nabídek cca 20 000 Kč / ks), která je rozpuštěna do podoby odpisů na očekávanou dobu životnosti kontejnerů (10 let);
- pořizovací cena kontejnerů, které budou muset být pořízeny jako náhradní kvůli zničení původně pořízených kontejnerů před uplynutím plánované životnosti (počet kontejnerů pořízených navíc odhadnut v míře 2 – 7 % dle typu umístění);

³⁸ Varianty byly zvoleny tak, aby obsáhly celé – velmi široké – spektrum rozsahu možného zapojení partnerů do sběrného systému. Cílem tabulky je nastínit, jak by se různá míra zapojení promítla do celkových nákladů, což je uvedeno v posledním sloupci. Jde o ilustrativní počty, které ukazují, že i mezi oběma protichůdnými extrémy v počtu partnerů jsou rozdíly v nákladech max. cca 30 mil. Kč ročně.

- provozní náklady na běžnou údržbu a opravy kontejnerů (odhadované ve výši 5 % pořizovací ceny ročně).

Jak mimo jiné praví návrh revize směrnice o odpadech v článku 22a, odst. 4:

„Členské státy zajistí, aby výrobci textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc hradili náklady na:

a) sběr použitých a odpadních textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc a následné nakládání s odpady, což zahrnuje tyto činnosti:

1) sběr uvedených použitých výrobků za účelem opětovného použití a tříděný sběr odpadních výrobků za účelem přípravy k opětovnému použití a recyklace v souladu s články 22c a 22d;

(...)

4) sběr, přepravu a zpracování uvedené v bodech 1 a 2 a týkající se odpadu, který vzniká v sociálních podnicích a u jiných subjektů, jež neprovozují zařízení pro nakládání s odpady, ale jsou zapojeny do systému sběru uvedeného v čl. 22c odst. 5 a 11;“

Z citovaného úryvku tak jasně vyplývá, že náklady na sběrnou infrastrukturu by měly jít na vrub výrobce. Prostředky na sběr by tak měly být vybírány od výrobců formou EPR poplatků za výrobky, které jsou uváděné na trh, a následně na nákladové bázi vypláceny jako kompenzace subjektům, které provozují sběrnou infrastrukturu.

3.4.3 Přeprava/svoz

Svoz vysbíraného textilu a obuvi ze sběrných míst na třídící linky a dále z třídících linek do dalších zařízení dle účelu (opětovné použití / materiálová recyklace / export / energetické využití / skládkování / ...) může být zajišťováno různými způsoby. V rámci nově založeného EPR systému je však jako výchozí model počítán nákup přepravních služeb od komerčního přepravce. Operátor systému jako takový by se měl soustředit výhradně na činnosti přímo spjaté s administrací systému, výzkumem, komunikací apod., a neměl by sám pořizovat a provozovat flotilu pro logistiku.

Lze tak očekávat nákup přepravních služeb na komerční bázi. Výše nákladů na tyto služby se velmi těžko odhaduje, není-li přesně znám finální počet a struktura sběrných míst, počty a typy třídících a zejména recyklačních zařízení, které z většiny ještě neexistují, a celá řada dalších důležitých parametrů. Propočtem na základě kvalifikovaných odhadů vstupních parametrů se nicméně dají očekávat náklady v rozmezí mezi 83 a 147 miliony korun ročně.

Jak mimo jiné praví návrh revize směrnice o odpadech v článku 22a, odst. 4:

„Členské státy zajistí, aby výrobci textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc hradili náklady na:

a) sběr použitých a odpadních textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc a následné nakládání s odpady, což zahrnuje tyto činnosti:

(...)

2) přepravu sebraného materiálu uvedeného v bodě 1 pro následné třídění za účelem opětovného použití, pro přípravu k opětovnému použití a pro recyklaci v souladu s článkem 22d;

(...)

4) sběr, **přepřavu** a zpracování uvedené v bodech 1 a 2 a týkající se odpadu, který vzniká v sociálních podnicích a u jiných subjektů, jež neprovozují zařízení pro nakládání s odpady, ale jsou zapojeny do systému sběru uvedeného v čl. 22c odst. 5 a 11;“

Z citovaného úryvku tak jasně vyplývá, že také náklady na logistiku v rámci EPR systému by měly jít na vrub výrobce. Prostředky by tak měly být vybírány od výrobců formou EPR poplatků za výrobky, které jsou uváděny na trh, a následně na nákladové bázi vypláceny jako kompenzace buď přímo příslušným přepravním společnostem anebo spíše subjektům, které přepravní služby pro účely EPR systému objednávají.

3.4.4 Zpracování zpětně odebraných výrobků

V návrhu Evropské komise k revizi směrnice 2008/98/ES stojí:

„Účelem rozšířené odpovědnosti výrobce za textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky je zajistit vysokou úroveň ochrany životního prostředí a zdraví v Unii, vytvořit ekonomické podmínky pro sběr, třídění, opětovné použití, přípravu k opětovnému použití a recyklaci, zejména recyklaci vláken na nová vlákna, jakož i pobídky pro výrobce, které je budou motivovat k navrhování výrobků s ohledem na zásady oběhového hospodářství.“³⁹

V kombinaci s všeobecně uznávaným principem hierarchie nakládání s odpady lze tak účel EPR systému pro textil a obuv interpretovat jako snahu o zajištění co nejvyššího podílu opětovného využití sesbíraných výrobků (v první řadě) a co nejvyššího podílu recyklace (v druhé řadě), a naopak o minimalizaci množství výrobků, které budou využity pouze k energetickým účelům či dokonce skládkovány.

Efektivní EPR systém by tak měl zajistit co nejvyšší podíl opětovného využití a recyklace, a naopak v co nejvyšší míře předejít ostatním, méně preferovaným způsobům využití odpadu, jako je spalování či skládkování.

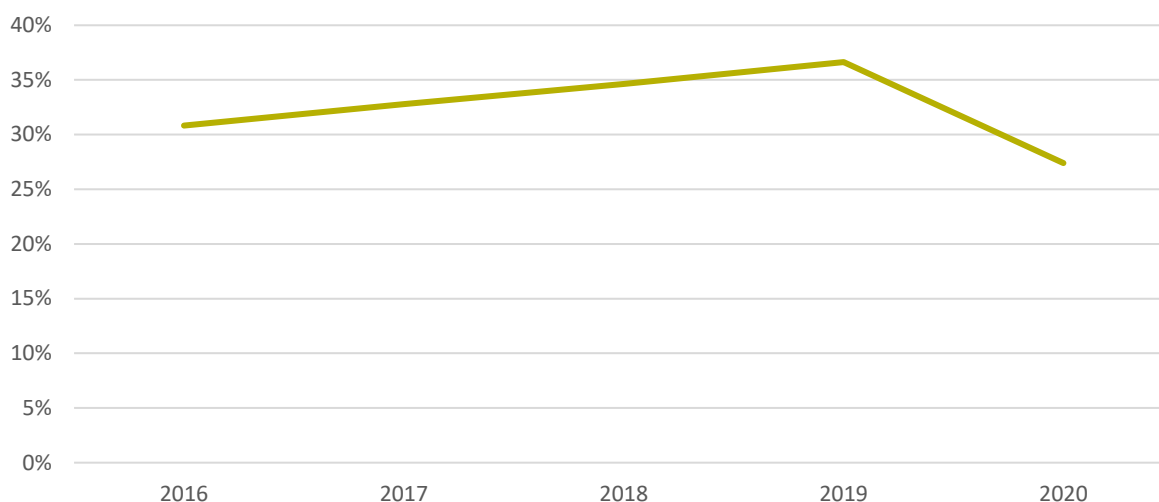
Opětovné využití

Opětovné využití textilních produktů a obuvi ke stejnému účelu, k jakému byly původně určeny, je v rámci systému rozšířené odpovědnosti výrobce tou nejvíce preferovanou variantou naložení s vyřazeným textilem a obuví. Opětovné využití jednou (či teoreticky již i vícekrát) vyřazených výrobků je spojeno s největší environmentální úsporou. Ostatně proto se opětovné využití, tj. redukce množství odpadu nachází na samotném vrcholku hierarchie nakládání s odpady. Kromě toho může skrze prodej na second-hand trhu či prostřednictvím charitativních organizací zpřístupnit stále ještě kvalitní výrobky lidem, kteří by si je jako nové nemohli dovolit. Do second-hand prodeje lze přitom řadit jak prodej v kamenných prodejnách, tak stále rostoucí segment neformálního second-hand prodeje skrze peer-to-peer online platformy (např. Facebook Marketplace, sBazar, Vinted apod.), bezúplatná darování či swapové akce. Opětovné využití je tak nejvíce preferovanou variantou nakládání se sesbíraným materiálem jak z pohledu environmentálního, tak z pohledu sociálního.

³⁹ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420>, bod odůvodnění (21).

Model opětovného využití textilních výrobků či obuvi dnes s větší či menší úspěšností aplikují soukromé systémy sběru, které v ČR působí. Například Diakonii Broumov se daří pro opětovné využití zajistit cca 27–35 % textilních výrobků a obuvi, které lidé do jejích kontejnerů vyhodí. Ve hmotnostním vyjádření šlo v letech 2016–2020 každoročně o cca 2-4,42 tuny znovupoužitelných výrobků. Stále se však jedná o spíše jednotky % celkového objemu textilního odpadu vyprodukovaného každoročně v ČR.

Graf 14: Diakonie Broumov – podíl opětovného využití

CEVOOH – Centrum environmentálního výzkumu: Odpadové a oběhové hospodářství a environmentální bezpečnost⁴⁰

Hlavními důvody, proč nejsou čísla opětovného využití textilních výrobků a obuvi vyšší, jsou:

- ekonomika takové činnosti, nejistá výnosnost obchodního modelu;
- poškození vytríděných výrobků, které buď přímo znemožňuje opětovné využití anebo vyžaduje opravy, které svou cenou opětovné využití efektivně znemožňují;
- znečištění vytríděných výrobků, které buď přímo znemožňuje opětovné využití anebo vyžaduje proces čištění, který svou cenou opětovné využití efektivně znemožňují.

Proto je jednou z klíčových úloh operátora EPR systému pro textil a obuv podpora procesů, které umožní využít pro opětovné využití vyšší podíl sesbíraných výrobků. Pro dosažení tohoto cíle má operátor tři základní opatření:

1. **Komunikace, osvěta** zacílená na spotřebitele a vysvětlující, jakým způsobem a v jaké podobě je potřeba textilní výrobky a obuv do systému odevzdávat, aby byla maximalizována míra opětovného využití (např. neodevzdávat silně znečištěné výrobky, které mohou znečistit ostatní, odevzdávat výrobky důkladně zabalené, aby nedošlo k jejich znečištění od ostatních výrobků anebo během přepravy apod.)

⁴⁰ Viz CEVOOH (2022) - Analýza problematiky textilních odpadů v ČR: Analýza současného stavu nakládání s textilními odpady v ČR, dostupné zde: https://cevooh.cz/wp-content/uploads/2023/09/1B-2022-Analyza-problematiky-textilnich-odpadu-v-CR-report-FIN_AS_2.pdf.

2. **Finanční podpora opětovného využití** – operátor vyčlení finanční prostředky určené pro podporu projektů a iniciativ zaměřených na opětovné využití textilu a obuvi. Mohou tak zahrnovat například vývoj směřující k prodloužení životnosti produktů, provoz second-hand obchodů, systémy výměny oblečení, nápady na předělávání textilních výrobků nebo programy sdílení oblečení. Tyto projekty nejenže podporují opětovné využití textilu a obuvi, ale také mohou posilovat místní komunity, podporovat udržitelnou módu a snižovat environmentální dopady oděvního a obuvního průmyslu. Podpora může být jak finančního (granty, dotace, půjčky), tak nefinančního charakteru (mentoring, školení, odborná asistence další formy podpory, které pomáhají iniciátorům projektů rozvíjet a provádět své nápady na opětovné využití textilu a obuvi).
3. **Finanční podpora oprav** – operátor vyčlení finanční prostředky určené pro podporu projektů a iniciativ zaměřených na opravu a / nebo renovaci textilu a obuvi pro účely jejich opětovného využití. Mohou tak zahrnovat například provoz opravárenských obchodů pro textil a obuv, vývoj návodů na opravy a renovace, workshopy a kurzy pro veřejnost zaměřené na opravy textilu nebo programy podpory pro místní řemeslníky a řemeslné komunity. Také projekty mohou mimo samotné snížení množství textilního odpadu navíc i posilovat místní komunity. Podpora může být jak finančního (granty, dotace, půjčky, nákupy opravárenského nářadí či výhodné pronájmy prostor), tak nefinančního charakteru (vzdělávání, workshopy, propagace opravárenských dílen, odborná asistence aj.).

Podpůrné nástroje pro opětovné využití a opravy fungují v rámci francouzského EPR modelu, kdy jeho operátor Refashion alokuje pro tyto účely přímo určené prostředky prostřednictvím dvojice speciálních fondů – fonds réemploi/réutilisation (podpora opětovného využití) a fonds réparation (podpora oprav). Pro podporu opětovného využití alokoval Refashion pro rok 2023 prostředky ve výši 5,0 % celkového rozpočtu, pro podporu oprav pak určil 7,9 % svého rozpočtu.

Recyklace

Recyklace textilu a obuvi nasbíraného v rámci EPR systému představuje vynikající příležitost k dosažení udržitelnějšího nakládání s těmito materiály. Je-li na vrcholku priorit při nakládání s textilním odpadem jeho opětovné využití, recyklace je hned na druhém místě. Recyklace textilních materiálů a obuvi přispívá k udržitelnému přístupu vůči životnímu prostředí tím, že snižuje spotřebu přírodních zdrojů, redukuje množství vyprodukovaného odpadu a podporuje cirkulární ekonomiku. Na schématu níže lze ilustrovat široké možnosti druhotného využití recyklovaného textilu.

Mapping of products including recycled textiles

This diagram illustrates the various pathways for recycling textile waste into different products. It starts from a central point representing textile waste and branches out into numerous processing routes.

SECTION 1: Materials preparation stages
SECTION 2: Materials integration processes

Processing steps:
Optional step

Sorted materials:

- Wood/synthetic blends
- Wool
- Cotton and other cellulosic fibres
- Viscose and other MMCF
- Cotton/synthetic blends
- Synthetics (polyester, polyamide, acrylic)

PROJECT: Solutions from projects supported by Refashion within the Innovation Challenge
PROJECT: Other textile recycling solutions

The diagram shows the following main processing paths and resulting products:

- YARN FOR WOVEN OR KNITTED FABRICS:** Chemical spinning → Yarn for woven or knitted fabrics.
- PLASTICS (packaging, polymers...):** Monomers → Chemical / enzymatic depolymerization → Grinding → Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- YARN FOR TECHNICAL WOVEN OR KNITTED FABRICS (continuous filaments):** OXYLANE → Pelletizing → Fibrous filters → Mixing/dosage → Fine grinding → Flocking material.
- SPORTING GOODS/GARDEN FURNITURE/SPARE PARTS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- RECYCLABLE PLASTIC TILE:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- EQUESTRIAN FLOORS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- BRICKS, CONCRETES AND CEMENTS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- VIA COVER:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- FLOCKING MATERIAL:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- SOLID RECOVERED FUEL:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- COMPOSITE MATERIAL TISSUE:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- WOVEN OR KNITTED FABRIC SCRAPS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- PROFESSIONAL OR HOUSEKEEPING WIPING CLOTHS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- SEWING OF FABRIC CUTS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- PADDING FOR FURNITURE AND DECORATIVE ITEMS:** Pelletizing → Polymer blend → Compounding (+ densification) → Coarse grinding/shredding → Mixing/dosage → Compressing → Pelletizing → Solid recovered fuel.
- NONWOVENS FOR INSULATION OF BUILDINGS:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Nonwovens for insulation of buildings.
- MOULDED NONWOVENS FOR BUILDING EQUIPMENT:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Moulded nonwovens for building equipment.
- SUBSTRATES / GEOTEXTILES / GREEN WALLS:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Substrates / geotextiles / green walls.
- NONWOVENS FOR THE AUTOMOTIVE INDUSTRY:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Nonwovens for the automotive industry.
- PIERRE PLUME / BETON DE CHIFFON:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Pierre plume / beton de chiffon.
- ISO-TEX:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Iso-text.
- MOSIOTEX:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Mosiotex.
- ECO-LOGO WALL:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Eco-logo wall.
- ECO-FLEX:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Eco-flex.
- RECYTEX:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Recytex.
- SILENCIO:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Silencio.
- PARCOT:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Parcot.
- TRIMCLEAN:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Trimclean.
- REVIVE/RECYCLE:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Revive/recycle.
- DIELIS:** Thermo-forming or Spunlacing → Airway laying or Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Dielis.
- CELL-JEANS:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- MULTITEX 1 & 2:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- GRINDING:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- SELECTIVE DISSOLUTION:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- WOOL AGAIN TECHNOLOGIES:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- CIRCULOISE RENEWELL:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- PAPER:** Cellulose regeneration/viscose → Cellulose pulp production → Paper.
- JEANS RECYCLES:** Open-end spinning → Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Jeans recycles.
- OPEN-END YARN:** Open-end spinning → Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Open-end yarn.
- FEATURES DU PARC:** Carded spinning → Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Features du parc.
- CARFIL:** Carded spinning → Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Carfil.
- ANIMA:** Carded spinning → Carding → Mixing/dosage → Mechanical needle-punching → Anima.
- WOOL/SYNTHETIC BLENDS:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- DIPTX:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- COFFIN:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- SYNTHETICS:** SYNTHETICS.
- TRIMCLEAN:** TRIMCLEAN.
- REVIVE/RECYCLE:** REVIVE/RECYCLE.
- DIELIS:** DIELIS.
- MULTITEX 1 & 2:** MULTITEX 1 & 2.
- CELL-JEANS:** CELL-JEANS.
- GRINDING:** GRINDING.
- SELECTIVE DISSOLUTION:** SELECTIVE DISSOLUTION.
- WOOL AGAIN TECHNOLOGIES:** WOOL AGAIN TECHNOLOGIES.
- CIRCULOISE RENEWELL:** CIRCULOISE RENEWELL.
- PAPER:** PAPER.
- JEANS RECYCLES:** JEANS RECYCLES.
- OPEN-END YARN:** OPEN-END YARN.
- FEATURES DU PARC:** FEATURES DU PARC.
- CARFIL:** CARFIL.
- ANIMA:** ANIMA.
- WOOL/SYNTHETIC BLENDS:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- DIPTX:** DIPTX.
- COFFIN:** COFFIN.
- SYNTHETICS:** SYNTHETICS.
- TRIMCLEAN:** TRIMCLEAN.
- REVIVE/RECYCLE:** REVIVE/RECYCLE.
- DIELIS:** DIELIS.
- MULTITEX 1 & 2:** MULTITEX 1 & 2.
- CELL-JEANS:** CELL-JEANS.
- GRINDING:** GRINDING.
- SELECTIVE DISSOLUTION:** SELECTIVE DISSOLUTION.
- WOOL AGAIN TECHNOLOGIES:** WOOL AGAIN TECHNOLOGIES.
- CIRCULOISE RENEWELL:** CIRCULOISE RENEWELL.
- PAPER:** PAPER.
- JEANS RECYCLES:** JEANS RECYCLES.
- OPEN-END YARN:** OPEN-END YARN.
- FEATURES DU PARC:** FEATURES DU PARC.
- CARFIL:** CARFIL.
- ANIMA:** ANIMA.
- WOOL/SYNTHETIC BLENDS:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- DIPTX:** DIPTX.
- COFFIN:** COFFIN.
- SYNTHETICS:** SYNTHETICS.
- TRIMCLEAN:** TRIMCLEAN.
- REVIVE/RECYCLE:** REVIVE/RECYCLE.
- DIELIS:** DIELIS.
- MULTITEX 1 & 2:** MULTITEX 1 & 2.
- CELL-JEANS:** CELL-JEANS.
- GRINDING:** GRINDING.
- SELECTIVE DISSOLUTION:** SELECTIVE DISSOLUTION.
- WOOL AGAIN TECHNOLOGIES:** WOOL AGAIN TECHNOLOGIES.
- CIRCULOISE RENEWELL:** CIRCULOISE RENEWELL.
- PAPER:** PAPER.
- JEANS RECYCLES:** JEANS RECYCLES.
- OPEN-END YARN:** OPEN-END YARN.
- FEATURES DU PARC:** FEATURES DU PARC.
- CARFIL:** CARFIL.
- ANIMA:** ANIMA.
- WOOL/SYNTHETIC BLENDS:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- DIPTX:** DIPTX.
- COFFIN:** COFFIN.
- SYNTHETICS:** SYNTHETICS.
- TRIMCLEAN:** TRIMCLEAN.
- REVIVE/RECYCLE:** REVIVE/RECYCLE.
- DIELIS:** DIELIS.
- MULTITEX 1 & 2:** MULTITEX 1 & 2.
- CELL-JEANS:** CELL-JEANS.
- GRINDING:** GRINDING.
- SELECTIVE DISSOLUTION:** SELECTIVE DISSOLUTION.
- WOOL AGAIN TECHNOLOGIES:** WOOL AGAIN TECHNOLOGIES.
- CIRCULOISE RENEWELL:** CIRCULOISE RENEWELL.
- PAPER:** PAPER.
- JEANS RECYCLES:** JEANS RECYCLES.
- OPEN-END YARN:** OPEN-END YARN.
- FEATURES DU PARC:** FEATURES DU PARC.
- CARFIL:** CARFIL.
- ANIMA:** ANIMA.
- WOOL/SYNTHETIC BLENDS:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- DIPTX:** DIPTX.
- COFFIN:** COFFIN.
- SYNTHETICS:** SYNTHETICS.
- TRIMCLEAN:** TRIMCLEAN.
- REVIVE/RECYCLE:** REVIVE/RECYCLE.
- DIELIS:** DIELIS.
- MULTITEX 1 & 2:** MULTITEX 1 & 2.
- CELL-JEANS:** CELL-JEANS.
- GRINDING:** GRINDING.
- SELECTIVE DISSOLUTION:** SELECTIVE DISSOLUTION.
- WOOL AGAIN TECHNOLOGIES:** WOOL AGAIN TECHNOLOGIES.
- CIRCULOISE RENEWELL:** CIRCULOISE RENEWELL.
- PAPER:** PAPER.
- JEANS RECYCLES:** JEANS RECYCLES.
- OPEN-END YARN:** OPEN-END YARN.
- FEATURES DU PARC:** FEATURES DU PARC.
- CARFIL:** CARFIL.
- ANIMA:** ANIMA.
- WOOL/SYNTHETIC BLENDS:** WOOL/SYNTHETIC BLENDS.
- DIPTX:** DIPTX.
- COFFIN:** COFFIN.
- SYNTHETICS:** SYNTHETICS.
- TRIM**

Existence efektivního systému recyklace textilních a obuvnických výrobků je podmíněna v první řadě existencí dostatečných recyklačních kapacit. V tomto místě se však skrývá zásadní slabina záměru, neboť recyklační kapacity pro textilní výrobky jsou nejen v České republice, ale v Evropě obecně zcela nedostatečné. Dle informací vyplývajících z konzultací s hráči textilního průmyslu se stávající kapacita linek pro recyklaci textilních výrobků pohybuje v různých evropských zemích mezi 2 a 8 procenty celkového množství textilního zboží uvedeného v daných zemích na trh.

41 Viz výroční zpráva Refashion: https://refashion.fr/pro/sites/default/files/rapport-etude/REFASHION-RA22_ENG_WEB.pdf.

48

Další otázkou je pak ekonomika recyklačního procesu. Investiční suma spojená s výstavbou jedné recyklační linky, jejíž kapacita se pohybuje cca mezi 2 000 a 10 000 tun textilního odpadu ročně, osciluje kolem 100 milionů korun⁴³. S přihlédnutím k celkovému množství textilních výrobků dodaných každoročně na český trh (493,9 tisíce tun textilního zboží, z toho 93,8 tisíce tun oděvů⁴⁴) je zjevné, že výstavba dostatečných recyklačních kapacit pro pokrytí alespoň několika málo desítek procent z celkového množství vyprodukovaného textilního odpadu by si vyžádalo obrovské investice do výstavby recyklačních kapacit, a to v řádech nejméně vyšších jednotek miliard korun.

Zásadní hrozbou v ekonomické rovině jsou také značné rozdíly mezi výkupními cenami vytríděného textilu v rámci Evropy. V mnoha zemích Evropy jsou výkupní ceny vytríděného textilu dlouhodobě výrazně nižší než v České republice. Neblahým důsledkem pak ovšem je, že českým recyklačním společnostem se vůbec nevyplácí nakupovat vytríděný textil na domácím trhu. Namísto toho jej nakupují za daleko nižší (občas až záporné) ceny v zahraničí (např. v Itálii), zatímco textil vytríděný v Česku končí ve větší míře nepreferovanými typy využití (jako je skládkování či energetické využití), protože kvůli vysoké ceně o něj na trhu není zájem.

V předchozím textu již byl zmíněn sběr vyřazeného textilu a obuvi prostřednictvím kontejnerů, které jsou v České republice na komerční bázi provozovány cca dvěma desítkami soukromých organizací, ať už charitativních či čistě komerčních. Tento způsob sběru textilu a obuvi je v tuzemsku dlouhodobě zaveden a generuje solidní výsledky. Právě proto však představuje svým způsobem hrozbu pro fungování EPR systému. Důvodem je fakt, že tato již zaběhnutá infrastruktura, která funguje na soukromé komerční (byť třeba neziskové) bázi, de facto vysbírává z trhu s použitým textilem a obuví ty kvalitnější kusy, určené primárně pro opětovné využití. Bude-li tato soukromá infrastruktura fungovat podobně i nadále, existuje riziko, že na novou infrastrukturu EPR systému zbydou z použitých výrobků jen ty méně kvalitní kusy, které jsou hůře znovupoužitelné či recyklovatelné. Jakkoliv z pohledu vyššího principu je samozřejmě pozitivní, že sběr textilu a obuvi skrze soukromě vlastněnou infrastrukturu bude nadále fungovat, pro samotný EPR systém to může znamenat, že nebude schopen plnit své stanovené cíle. Bylo by tak jistě žádoucí, aby v situaci, kdy by po zavedení EPR systému fungoval tento nový systém paralelně vedle ostatních sběrných systémů provozovaných soukromými hráči, byly nastaveny účinné mechanismy pro společný reporting výsledků. Jen za tohoto předpokladu by pak bylo možné na celonárodní úrovni sledovat a vyhodnocovat výsledky sběru, třídění, recyklace, znovupoužití a dalších klíčových parametrů nakládání s použitým textilem a obuví.

Jak plyne z výše uvedeného, zásadním limitem pro fungování environmentálně efektivního EPR systému pro textilní výrobky (a obuv) je aktuální zcela nedostatečná kapacita recyklačních provozů. Tento problém se přitom neomezuje pouze na Českou republiku, naopak je celoevropský, a nelze jej tak snadno vyřešit přeshraničním pohybem materiálů. Aktéři trhu s textilními výrobky, se kterými autor tohoto materiálu téma diskutoval se, proto jednoznačně shodují, že klíčovým předpokladem EPR systému je vybudování mnohonásobně vyšších recyklačních kapacit pro textilní výrobky, než jaké jsou v Evropě k dispozici v současnosti⁴⁵.

⁴³ Dle provedených konzultací

⁴⁴ ATOK (Česal, J. a Simín, J.): Materiálové složení produkce v textilním a oděvním průmyslu jako podklad pro odvětvovou diskusi, jak přistupovat k povinným recyklacím odpadu, které lze v budoucnu očekávat.

⁴⁵ Přičemž kapacity fibre-to-fibre nejsou žádné, jak bylo uvedeno dříve.

Je přitom zjevné, že takové investice si vyžádají alokaci značných prostředků. Jen pro Českou republiku tuto potřebu na základě diskuzí s tržními aktéry odhadujeme na 1,7 až 4,1 miliardy korun (50 % cíl sběru). Provozní náklady na činnost odpovídající recyklační kapacitě lze v současné době jen velmi těžko odhadovat, neb se jedná o provozy, které z velké části ještě nestojí, a technologie, které jsou mnohdy stále ve fázi vývoje. S největší pravděpodobností by se jednalo o částku mezi 230 a 350 miliony korun ročně. Výsledná suma se však může i ve střednědobém horizontu značně lišit vlivem technologického pokroku (spíše směrem dolů), vývojem cen energií a dalších vstupů (spíše směrem nahoru) či z důvodu nárazu na strop technologických či logistických možností systému při stanovení vyšších recyklačních cílů (i výrazně směrem nahoru).

S jistou dávkou nadsázky (leč nikoliv velkou) tak můžeme hovořit o potřebě vybudování celého nového odvětví. A jelikož poptávka po tomto zatím jen ve velmi omezeném objemu existujícím odvětví se s příchodem nových EPR systémů rozšíří po celé EU, jeví se jako efektivní postupovat v tomto procesu na společné bázi v rámci EU. Tj. například není nutné, aby v každém členském státě existovaly dostatečné recyklační kapacity pro všechny druhy tkanin, které se na daném domácím trhu skrze EPR vysbírají. Naopak by bylo zcela postačující, a dokonce i efektivní, kdyby recyklační kapacity v jednotlivých státech (a o to více v těch menších či středně velkých) byly specializované. Trh by tak věděl, že v dané zemi jsou velké recyklační kapacity jen pro daný typ textilního materiálu, zatímco textilní výrobky jiného materiálového složení se z dané země musejí vyvážet do jiné země v rámci EU. Pozitivní externalitou takovéto kooperace skrze specializaci v rámci EU by byla i možnost efektivnější alokace výdajů na výzkum a vývoj. Operátoři EPR systémů, stát i podnikatelský či akademický sektor by tak mohli účelněji soustředit svou výzkumnou pozornost do odvětví (či „pododvětví“), která hrají v dané zemi důležitou roli.

3.5 Role a povinnosti aktérů systému

Efektivní fungování systému rozšířené odpovědnosti výrobce je základním pilířem udržitelného nakládání s odpady a ochrany životního prostředí. Pro dosažení úspěchu tohoto systému je nezbytné jasně definovat a porozumět rolím a povinnostem jednotlivých aktérů zapojených do procesu. Tato kapitola se zaměřuje na podrobný popis rolí a povinností klíčových aktérů EPR systému.

3.5.1 Výrobce / dovozce (marketer / producer)

Výrobce / dovozce je v rámci EPR systému povinným subjektem. To vyplývá ze skutečnosti, že optikou principu EPR je to výrobce či dovozce zboží, na jehož bedrech by mělo stát vypořádání odpadu, který z jím vyrobeného či importovaného zboží vznikl. Tj. ten, kdo daný produkt jako první umístí na národní trh, je odpovědný za celý životní cyklus daného produktu, nikoliv jen za část cyklu končící prodejem spotřebiteli.

Jak stojí v návrhu Evropské komise k revizi směrnice 2008/98/ES:

„Náklady na sběr, třídění za účelem opětovného použití, přípravu k opětovnému použití a recyklaci a na recyklaci a jiné zpracování sebraného použitého textilu a obuvi a odpadů z nich, včetně neprodaných spotřebních výrobků považovaných za odpad, které byly dodány na území členských států po vstupu této pozměňující směrnice v platnost, by měli financovat výrobci textilních a obuvnických výrobků, aby bylo zajištěno, že povinnosti vyplývající z rozšířené odpovědnosti výrobce nebudou uplatňovány se zpětnou

*účinností a budou v souladu se zásadou právní jistoty. Tito výrobci by měli rovněž financovat náklady na provádění přezkumů složení směsného komunálního odpadu, podporu výzkumu a vývoje technologií třídění a recyklace, podávání zpráv o tříděném sběru, opětovném použití a dalším zpracování a na poskytování informací konečným uživatelům o dopadu textilních výrobků a udržitelném nakládání s textilem.*⁴⁶

V angličtině se pro výrobce a dovozce užívá o něco přesnější výraz „marketer“, tedy ten, kdo daný druh zboží jako první umísťuje na daný národní trh. Protože čeština podobný souhrnný název nezná, budeme pro jednoduchost používat pouze termín výrobce. Výrobcem ve smyslu systému EPR se pak rozumí takový subjekt, který vyrábí, importuje či jiným způsobem na domácí trh jako první umísťuje výrobky, které jsou pod EPR schéma zahrnuty. Systém se přitom vztahuje pouze na ty výrobky, jejichž finálním uživatelem je spotřebitel.

Dle návrhu EK na revizi směrnice 2008/98/ES o odpadech je výrobce (...) definován jako:⁴⁷

“každý výrobce, dovozce nebo distributor nebo jiná fyzická či právnická osoba s výjimkou těch, kteří dodávají na trh použité textilní a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc a textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc, které byly z těchto použitých nebo odpadních výrobků nebo jejich částí vyrobeny, podniků, které zaměstnávají méně než 10 osob a jejichž roční obrát a bilanční suma nepřesahuje 2 miliony EUR, a samostatně výdělečně činných krejčích vyrábějících výrobky na zakázku, kteří bez ohledu na použitý způsob prodeje, včetně smluv uzavřených na dálku podle čl. 2 bodu 7 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU⁴⁸, bud’:

a) jsou usazeni v členském státě a vyrábějí textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc pod svou vlastní firmou či ochrannou známkou nebo je nechají navrhnout nebo vyrobit a poprvé je dodají na trh na území tohoto členského státu pod svou vlastní firmou nebo ochrannou známkou;

b) jsou usazeni v členském státě a na území tohoto členského státu pod svou vlastní firmou nebo ochrannou známkou dále prodávají textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc a vyrobené jinými výrobci uvedenými v písmenu a), na nichž není uvedena firma, značka nebo ochranná známka výrobce;

c) jsou usazeni v členském státě a na profesionálním základě poprvé dodávají na trh v tomto členském státě textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc, které pocházejí z jiného členského státu nebo ze třetí země, nebo

d) prodávají textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc prostřednictvím komunikace na dálku přímo konečným uživatelům v členském státě, včetně domácností nebo jiných uživatelů, než jsou domácnosti, a jsou usazeni v jiném členském státě nebo ve třetí zemi. “

Za výrobce je tak považován v závislosti na konkrétní situaci kdokoliv z následujících:

- a. výrobce prodávající pod svou značkou výrobky vyrobené v ČR nebo v zahraničí;
- b. dovozce (velkoobchodník nebo maloobchodník) uvádějící na český trh produkty pro koncové spotřebitele;

⁴⁶ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420>, bod odůvodnění (21).

⁴⁷ eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420

⁴⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (Úř. věst. L 304, 22.11.2011, s. 64).

- c. distributor s vlastní značkou, s přímo dováženými produkty (více značkové) nebo působící na základě licence;
- d. online tržiště (marketplace):
 - i. prodává-li vlastní zboží, pak je samo považováno za výrobce
 - ii. prodává-li zboží třetích stran, je výrobcem tato třetí strana, která má povinnost zajistit své plnění v rámci EPR buď přímou registrací u operátora anebo prostřednictvím tržiště, které pak zboží třetích strany vykazuje operátorovi spolu se svým vlastním zbožím.

Zároveň návrh revize směrnice 2008/98/ES o odpadech počítá s udělením výjimky z povinností v rámci EPR systému pro mikropodniky. Mikropodniky jsou v rámci EU definovány jako subjekty, které mají méně než 10 zaměstnanců a současně buď obrat nebo bilanční sumu nižší než 2 mil. EUR (tj. cca 50 mil. Kč). S ohledem na vysokou fragmentaci textilního odvětví tvoří mikropodniky a samostatně výdělečně činné osoby v rámci textilního průmyslu cca 89 % z celkového počtu podniků.⁴⁹ Optikou objemu produkce však tvoří jen malou část, tudíž se jejich vyčlenění z povinností v rámci EPR neodrazí na opomenutí výrazné části produkce.

Přesto mají někteří zástupci textilního odvětví oprávněné obavy, že výjimka pro mikropodniky umožní i některým velkým hráčům (zejména dovozcům levného textilu nižší kvality) účelové obejít povinnosti registrace do systému EPR tím způsobem, že tito dovozci fragmentují svou distribuční síť do velkého počtu mikropodniků a živnostníků, byť jejich souhrnný výkon bude limity mikropodniku jasně přesahovat.

Možností je tak buď výjimku pro mikropodniky z návrhu směrnice vyřadit, případně nechat její zavedení na posouzení jednotlivých členských států, anebo ji alespoň zmírnit (například na úroveň národní definice mikropodniku (tj. účetní jednotka, která nepřesahuje 2 z kritérií: 10 zaměstnanců, obrat 18 mil. Kč a bilanční suma 9 mil. Kč). Ostatně např. francouzský EPR systém pro textil a obuv spravovaný operátorem Refashion žádné výjimky pro malé, střední ani mikropodniky nemá, tj. takový postup by nebyl neobvyklý.

Za klíčové povinnosti výrobce v rámci EPR systému pro textil a obuv doporučujeme následující:⁵⁰

- provedení registrace u operátora EPR systému;
- uzavření smlouvy s operátorem;
- pravidelný reporting o množství a typech zboží umístěvaného na trh;
- platba poplatků za umístění materiálu na trh;
- povinnost podrobit se auditu ověřujícímu správnost reportovaných dat o množství a typech zboží umístěvaného na trh;
- povinnost opatřit výrobky spadající pod EPR systém příslušným označením (viz sekce Balení a označení);

⁴⁹ EURATEX: FACTS & KEY FIGURES 2024: <https://euratex.eu/wp-content/uploads/EURATEX-Facts-Key-Figures-2024.pdf>

⁵⁰ Platí za předpokladu, že se výrobce rozhodne plnit své povinnosti v rámci EPR systému cestou kolektivní správy.

- pro blíže vymezené výrobce provozující retailové pobočky, povinnost zřídit a na vlastní náklady provozovat sběrné místo pro použité textilní výrobky a obuv; dále povinnost se sebraným materiálem naložit v duchu s cíli a principy EPR systému;

Jak plyne z **návrhu EK** na revizi směrnice 2008/98/ES o odpadech, výrobci jako celek mají v rámci EPR systému ještě jednu významnou povinnost, a sice ustanovení operátora systému:

„Členské státy zajistí, aby výrobci textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc jmenovali organizaci odpovědnosti výrobců, která bude jejich jménem plnit povinnosti vyplývající z rozšířené odpovědnosti výrobců stanovené v článku 22a.“

Každý výrobce může plnit své povinnosti v rámci EPR sám anebo využít služeb administrátora, tj. externího subjektu, který bude povinnosti výrobce vyřizovat za něj. Stále však bude platit, že operátor uzavírá smlouvu pouze s výrobcem, nikoliv tímto administrátorem, a stejně tak služby administrátorů nijak aktivně nepodporuje.

Dopad na výrobce

Výrobce figuruje v rámci EPR systému jako hlavní plátc, který skrze své poplatky financuje prakticky celý chod systému. Jak stojí v **návrhu EK** na revizi směrnice 2008/98/ES o odpadech:⁵¹

„Členské státy zajistí, aby výrobci textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc hradili náklady na:

a) sběr použitých a odpadních textilních výrobků, výrobků souvisejících s textilem a obuvnických výrobků uvedených v příloze IVc a následné nakládání s odpady, což zahrnuje tyto činnosti:

1) sběr uvedených použitých výrobků za účelem opětovného použití a tříděný sběr odpadních výrobků za účelem přípravy k opětovnému použití a recyklaci v souladu s články 22c a 22d;

2) přepravu sebraného materiálu uvedeného v bodě 1 pro následné třídění za účelem opětovného použití, pro přípravu k opětovnému použití a pro recyklaci v souladu s článkem 22d;

3) třídění, přípravu k opětovnému použití, recyklaci a jiné využití a odstranění sebraného materiálu uvedeného v bodě 1;

4) sběr, přepravu a zpracování uvedené v bodech 1 a 2 a týkající se odpadu, který vzniká v sociálních podnicích a u jiných subjektů, jež neprovozují zařízení pro nakládání s odpady, ale jsou zapojeny do systému sběru uvedeného v čl. 22c odst. 5 a 11;

b) provádění přezkumu složení sebraného směsného komunálního odpadu v souladu s čl. 22d odst. 6;

c) poskytování informací o udržitelné spotřebě, předcházení vzniku odpadů, opětovném použití, přípravě k opětovnému použití, recyklaci, jiném využití a odstranění textilních a obuvnických výrobků v souladu s čl. 22c odst. 13, 14 a 17;

d) shromažďování údajů a podávání zpráv příslušným orgánům v souladu s článkem 37;

⁵¹ Viz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0420>.

e) podporu výzkumu a vývoje za účelem zdokonalení procesů třídění a recyklace, zejména s ohledem na rozšíření recyklace vláken na nová vlákna, aniž by byla dotčena pravidla Unie pro státní podporu.“

Náklady výrobců jakožto sektoru představují celkovou hodnotu odvedených poplatků za dodávání zboží na trh a dále administrativní náklady spojené s reportingem dat operátorovi systému, u některých také náklady na zřízení a provoz sběrného místa v rámci retailových provozoven.

Odhad celkových nákladů EPR systému, které se z principu fungování systému promítají do výše poplatků, a tedy do celkové finanční zátěže pro sektor výrobců, je kalkulován níže v rámci samostatné kapitoly 3.6.

Reporting a platba poplatku

Vykazování ohledně množství výrobků zahrnutých pod systém EPR provádí výrobce každý rok prostřednictvím online systému spravovaného operátorem. Výrobce vykazuje množství všech výrobků, které dodal na český trh v předchozím roce, a to bez ohledu na distribuční kanál (kamenné prodejny, vlastní e-shop, online tržiště aj.). Stejně tak musí být vykazovány rovněž výrobky, které byly na trh dodány prostřednictvím darů či interních obchodů.⁵²

Operátor určí období, ve kterém jsou výrobci povinni splnit svou vykazovací povinnost. V návaznosti na odeslaný výkaz a potvrzení přijetí ze strany operátora je výrobci vypočtena přesná souhrnná výše poplatku, kterou je výrobce povinen uhradit ve prospěch operátora. V případě prodlení (jak u zaslání výkazu, tak s platbou) může operátor účtovat finanční penále.

3.5.2 Koncový prodejce

Role maloobchodu v rámci systému EPR je klíčová pro jeho úspěšnou implementaci a fungování. Maloobchodní prodejci hrají důležitou úlohu ve sběru použitých výrobků od spotřebitelů a následně je předávají do dalších fází schématu pro správné roztrídění, recyklaci či jiné zpracování.

Prvním způsobem, jak maloobchod přispívá k systému EPR, je podpora a povědomí o zpětném odběru použitých výrobků. Maloobchodní prodejci mohou informovat své zákazníky o možnostech vrácení starých textilních výrobků a obuvi do sběrných míst nebo kontejnerů umístěných v obchodech nebo provozovaných obchodníky. Tímto způsobem mohou maloobchodníci aktivně podporovat recyklaci a správné nakládání s odpady.

Druhým způsobem, jak maloobchod přispívá k EPR systému pro textil a obuv, je spolupráce s výrobcí a operátorem. Maloobchodní prodejci mohou spolupracovat s výrobcí a operátorem systému EPR na logistice zpětného sběru použitých výrobků a jejich efektivním předání do recyklačních zařízení. Tímto způsobem maloobchodní prodejci pomáhají zajistit, že staré textilní výrobky a obuv jsou správně zpracovány a recyklovány.

V některých případech může role retailu splývat s rolí výrobce. Platí to například tehdy, prodává-li výrobce produktů své vlastní zboží přímo ve vlastním obchodě (např. podnikové či značkové prodejny oblečení a / nebo obuvi).

⁵² Tj. např. ve stanoveném vykazovacím období v prvním čtvrtletí roku 2025 vykazuje výrobce informace o prodejkách za celý rok 2024.

3.5.3 Operátor systému (PRO)

V rámci systému EPR si mohou výrobci / dovozci sami zvolit, jakým způsobem budou své povinnosti plnit. Mohou tak činit individuálně, tj. zřízením vlastního sběrného schématu, anebo společně s ostatními hráči na trhu prostřednictvím kolektivního systému (jednoho či více). V praxi volí povinné subjekty v drtivé většině případů druhou možnost, tedy zřízení autorizovaného kolektivního systému (operátora), který EPR systém plošně řídí.⁵³

Existence operátora je zakotvena v článku 1 odst. 7 **návrhu EK** na revizi směrnice 2008/98/ES o odpadech pod pojmem organizace odpovědnosti výrobců (my budeme pro jednoduchost i nadále používat označení operátor) následovně:

„4d) „organizací odpovědnosti výrobců“ právní subjekt, který po finanční nebo po finanční a operativní stránce organizuje jménem výrobců plnění povinností vyplývajících z rozšířené odpovědnosti výrobce;“

Operátor je klíčovým subjektem systému, neb má na starosti všeobecnou správu a koordinaci materiálových, finančních i informačních toků uvnitř systému a na jeho bedrech stojí celková efektivita systému. Z toho titulu je právě operátor odpovědný za plnění cílů systému.

Praxí osvědčeným modelem je takové schéma, kdy operátorem je soukromá akciová společnost neziskového charakteru, jejímiž zakladateli a akcionáři jsou největší hráči na trhu daného materiálu v dané zemi. Tj. tak jako v případě autorizované obalové společnosti EKO-KOM, a.s., jsou jejími společníky největší producenti baleného zboží, v případě zavedení EPR systému pro textil a obuv by společníky měla být skupina největších výrobců a dovozců textilních výrobků a obuvi v ČR.

Mezi klíčové povinnosti operátora v rámci EPR systému patří následující:

- samotný chod EPR systému, provádění opatření potřebných k plnění stanovených cílů;
- stanovení výše poplatků pro povinné subjekty (stanovení vyžaduje dohodu na straně výrobců sdružených v rámci operátora) a jejich výběr – dle návrhu rozpočtu tak, aby došlo k rovnosti celkových výnosů s celkovými náklady;
- správa online systému pro registraci výrobců, uzavírání smluv, zpracování jejich reportů o množství výrobků dodaných na trh a pro následnou administraci poplatků;
- podpora výrobců pro správné označování výrobků zahrnutých v rámci EPR systému (grafické logo);
- zajištění kontrolních mechanismů, zejména auditů ověřujících správnost dat reportovaných ze strany výrobců;
- monitoring trhu a prevence zneužívání systému tzv. černými pasažéry;
- udržování neziskového charakteru společnosti, transparentní vypořádání případných přebytků;
- kontrola udržitelnosti vlastních financí včetně udržování finanční rezervy pro úhradu budoucích výdajů;

⁵³ V angličtině je pro operátora používán termín PRO = Producer Responsibility Organization.

- vyplacení finanční podpory pro jednotlivé podporované články EPR systému (sběr, přeprava, třídění, recyklace) z prostředků vybraných prostřednictvím EPR poplatků od registrovaných výrobců;
- nastavení transparentních a efektivních podmínek pro podporu ekomodulace;
- zajištění podpory pro výzkum a vývoj související s činností EPR systému, identifikace prioritních oblastí pro výzkum a vývoj v návaznosti na pravidelné vyhodnocování výsledků systému;
- komunikace směrem ke všem ostatním přímým aktérům systému – správa informačního portálu s důležitými informacemi pro potenciální výrobce, prodejce, municipality, zpracovatelské společnosti či výzkumné instituce;
- komunikace směrem k veřejnosti – informační portál, mapa sběrných míst, pokyny pro spotřebitele
- pravidelné vyhodnocování výsledků EPR systému, tvorba střednědobých a dlouhodobých plánů, předkládání akčních plánů v případě neplnění ex ante deklarovaných cílů;

V následujících podkapitolách blíže rozvedeme některé zásadní odpovědnosti operátora EPR systému pro textilní výrobky a obuv.

Aktivní podpora ekomodulace

Při diskuzích s aktéry textilního odvětví v ČR i zahraničí se potvrdilo, že důležitým předpokladem efektivního fungování EPR systému je nabídka incentiv motivujících výrobce k hledání a adopci udržitelných řešení při výrobě textilního a obuvnického zboží a při jeho uvádění na trh, tj. k ekomodulaci. Efektivním způsobem podpory ekomodulace je systém bonusů pro výrobce, které jsou přiznávány za plnění určitých předem vymezených kritérií.

Principem podpory ekomodulace v režii operátora EPR systému je ocenění produktů, jejichž environmentální stopu (a to v rámci celého životního cyklu) se podaří minimalizovat nebo alespoň přiměřeně snížit. Ocenění může mít podobu např. slevy na EPR poplatku za danou produktovou řadu, která ekomodulační kritérium splňuje, přímé finanční odměny vyplacené operátorem systému výrobcí, příspěvek na další výzkum a vývoj či jinou formu.

Mezi takto oceňované postupy mohou patřit například následující (první tři ze zmíněných postupů jsou zařazeny do systému ekomodulačních bonusů ve Francii, dalších šest postupů je navrženo autorem tohoto materiálu):

- zvýšení odolnosti výrobku** – je-li výrobek odolnější, existuje předpoklad delší životnosti, což ceteris paribus implikuje spotřebu nižšího počtu kusů daného výrobku za daný časový úsek a ruku v ruce s tím menší množství vyprodukovaného odpadu.
- získání certifikací v oblasti udržitelnosti** – certifikace mohou být udělovány za různé kategorie postupů (spotřeba zdrojů, využívání OZE při výrobě, sociální dopady aj.) či jejich kombinace. Pro zařazení do systému ekomodulačních bonusů je důležité zvolit takové certifikace, které reflektují cíle EPR systému a jejichž udílení je transparentní a důvěryhodné.

- c. **využití recyklovaných materiálů dle hmotnosti** – využití recyklátů při výrobě nových výrobků jednak přispívá ke snížení spotřeby primárních materiálových zdrojů (včetně eliminace části emisní stopy), jednak zajišťuje odbyt pro recyklovaný materiál, čímž může v optimálním případě dojít až k uzavření materiálové smyčky v rámci textilního průmyslu. Výše ekomodulačního bonusu se odvíjí od celkové hmotnosti využitého recyklátu.
- d. **využití recyklovaných materiálů dle produktových řad** – smysl stejný jako u předchozího. Ekomodulační bonus je však přiznán pro jednotlivé produktové řady, které splňují stanovené kritérium (např. minimální podíl recyklátu v každém výrobku dané produktové řady).
- e. **výroba materiálově homogenních výrobků** – výroba produktů složených z jednoho jediného materiálu namísto materiálových směsí (blendů) má pozitivní přínos pro proces recyklace. Ten je pro směsné textilie zpravidla o poznání náročnější (technologicky, energeticky i ekonomicky) než v případě jednodruhových materiálů.
- f. **omezení množství balícího materiálu** – omezením množství obalů využívaných v rámci procesů výroby, distribuce a samotného prodeje finálnímu spotřebiteli dochází ke snížení spotřeby materiálů, redukci množství odpadů, snížení hmotnosti přepravovaného zboží. Na druhou stranu tento postup nemá přímou vazbu na EPR systém pro textil a obuv.⁵⁴
- g. **aktivita v rámci výzkumu a vývoje** – operátor může odměnit transparentně vynaložené investice, které výrobci alokují do výzkumu a vývoje směřujícího k takovým cílům, které konvenují cílům EPR systému (tj. např. výzkum a vývoj lépe recyklovatelných materiálů, vyšší durabilita produktů apod.).
- h. **podpora vzdělávání a osvěty** – spočívá v ocenění výrobců, kteří efektivně komunikují problematiku udržitelnosti v rámci textilního a obuvnického odvětví veřejnosti. Tato komunikace může mít více podob (online kampaně, osvěta na školách, úklidové akce aj.)
- i. **zapojení do dalších fází EPR systému** – bonusy pro výrobce, kteří se dobrovolně zapojí do fungování EPR systému i v jiných fázích, než které mají povinné. Může jít např. o dobrovolné zřízení a provoz sběrného místa, investice do vlastních recyklačních kapacit, zajištění logistiky pro vysbírání materiálů aj.)

V rámci příprav systému ekomodulačních bonusů je nutno každý ze zvažovaných postupů důkladně analyzovat a ověřit, zda a za jakých předpokladů dané postupy skutečně přispívají plnění cílů EPR systému. Jak byl autor tohoto materiálu upozorněn v rámci konzultací s aktéry textilního odvětví, některé postupy, které jsou například podporovány ekomodulačními bonusy ve Francii, jsou ve vzájemném rozporu. Příkladem jsou bonusy za větší odolnost výrobků a za využití recyklovaných materiálů – výzkumy totiž ukazují, že začlenění recyklátu do výrobku sice šetří primární suroviny, nicméně protože recyklát nedisponuje takovou kvalitou jako primární surovina, je produkt s obsahem recyklátu ceteris paribus méně odolný než stejný produkt vyrobený pouze z původních materiálů.

⁵⁴ Problematika obalů je odděleně řešena také v rámci nového evropského nařízení o obalech, které je momentálně (20. dubna 2024) ve fázi projednávání na půdě institucí EU. Více viz např. <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20240419IPR20589/pravidla-eu-ke-snizeni-mnozstvi-obalu-a-k-jejich-opetovnemu-pouziti-a-recyklaci>.

Podpora výzkumu a vývoje

Nedílnou součástí odpovědnosti operátora je podpora výzkumu a vývoje jakožto klíčového prvku pro udržení a posílení efektivity EPR systému. Operátor aktivně investuje do výzkumu a vývoje nových technologií, metod a postupů, které pomáhají zlepšovat a inovovat procesy třídění, recyklace a dalšího využití textilních materiálů a obuvi. Tato snaha je motivována nejen environmentálními aspekty, ale také optimalizací nákladů a zajištěním dlouhodobé udržitelnosti EPR systému jako celku.

Ostatně jak již bylo výše zmíněno, v současné době existují zejména v možnostech recyklace textilních výrobků značné technologické mezery. Podpora výzkumu a inovací je tak pro udržitelné fungování systému zcela nezbytná. Navíc díky aktivnímu zapojení do výzkumu a vývoje může EPR systém a jeho partneři přispět k vytváření nových technologických řešení, jejichž přidaná hodnota může i přesáhnout horizont textilního odvětví jako takového.

Díky podpoře výzkumu a vývoje operátor nejen zkoumá a vyvíjí nové technologie a postupy, ale také poskytuje platformu pro sdílení znalostí a osvědčených postupů s dalšími aktéry systému. Tento otevřený a kooperativní přístup umožňuje šíření inovací a přispívá k rychlejšímu pokroku v oblasti recyklace a cirkulárních řešení v rámci textilního a obuvnického odvětví.

Také u podpory výzkumu a vývoje – podobně jako u podpory ekomodulace – platí, že by měla směřovat primárně do takových odvětví, která jsou s fungováním EPR systému a jeho jednotlivými procesy přímo spjatá. Konkrétně lze zmínit například následující:

- a. Příprava materiálů k recyklaci – účelem je zlepšit a profesionalizovat proces třídění a úpravy opakovaně použitelných textilních výrobků a obuvi. V rámci procesu se jedná zejména o separaci materiálů, odstraňování nežádoucích barviv, odvápnování a další úpravy, které jsou nezbytné pro následnou recyklaci výrobků.
- b. Ekodesign produktů – účelem je prodloužení životnosti textilních výrobků a obuvi nebo jejich navržení s ohledem na přístup ‚end-of-service life‘. Patří sem např. snaha o umožnění demontáže výrobků a jejich heterogenních součástí, oddělení materiálů a redukce nebo úplná eliminace překážek pro recyklaci (viz např. zipy).
- c. Začlenění materiálů pocházejících z recyklace do nových výrobků – účelem je zajistit podmínky pro efektivní přenos recyklovaných materiálů z použitých textilních výrobků a obuvi do nových výrobků v textilním, obuvnickém anebo i jiných odvětvích (např. stavebnictví, automobilový průmysl aj.). Tímto způsobem lze lépe zužít potenciál recyklovaných materiálů a podpořit udržitelnost a cirkularitu napříč odvětvími.
- d. Výzkum nových technologických způsobů recyklace – účelem je nalézt environmentálně efektivní a současně ekonomicky konkurenceschopné technologické procesy, které by umožnily preferovaný druh recyklace (tj. z vlákna na vlákno) pro širší segment textilních materiálů.
- e. Hledání nových, alternativních materiálů s nižším environmentálním dopadem a zkoumání způsobů jejich využití v textilní výrobě ve větším měřítku.

Francouzský operátor EPR systému pro textil a obuv, společnost Refashion, alokoval dle své výroční zprávy v roce 2022 na výzkum a vývoj cca 945 tis. EUR (cca 23,22 mil. Kč), tj. zhruba 2,58

% celkových výdajů operátora.⁵⁵ Celkem za období mezi roky 2011 a 2022 investoval do výzkumu a vývoje 5,6 milionu EUR (tj. cca 140 milionů korun), přičemž podpořil celkem 48 výzkumných projektů v oblasti oděvního textilu a 12 výzkumných projektů v oblasti obuvi. Z celkových 60 podpořených výzkumných projektů bylo již 24 dokončeno a jejich výsledky byly průmyslově využity (40 % ze všech projektů); 19 projektů (32 % z celku) s prokázanými výsledky zatím na průmyslové využití čeká; 6 projektů (10 %) je stále nedokončených; a pouze 11 projektů (18 %) bylo ukončeno předčasně nebo nepřineslo konkluzivní výsledky.

S přihlédnutím na již dříve zmíněné značné limity, které brání dosažení plné efektivity EPR systému pro textil a obuv v České republice, považuje autor této studie prvek podpory výzkumu a vývoje za klíčový. Proto navrhuje alokovat na tuto rozpočtovou složku každoročně prostředky odpovídající zhruba 5 % z celkového rozpočtu operátora⁵⁶. Spolu s tím by měl operátor v návaznosti na průběžné vyhodnocování výsledků systému uveřejňovat prioritní výzkumné oblasti a podporu alokovat primárně do nich, aby motivoval výzkumné instituce k aktivitě právě v těch oblastech, ve kterých to bude aktuálně nejvíce potřeba.

Zajištění rovného prostředí

Důležitou odpovědností operátora je zajištění toho, aby byl EPR systém robustní a aby minimalizoval pravděpodobnost, že výrobci v pozici povinných subjektů nebudou plnit své povinnosti. K tomu má mít operátor k dispozici efektivní nástroje. V souvislosti s výrobci se jedná o neplnění povinností zejména ve dvou ohledech:

a. Subjekt se neregistruje, přestože splňuje definici výrobce (freeriding)

Takový subjekt je pak v pozici černého pasažéra, neboť na jedné straně umisťuje na trh výrobky, které podléhají systému EPR a vyvolávají náklady na jeho správu, a na straně druhé se na chodu systému nijak finančně nepodílí. Takový černý pasažér pak nejenže neplatí svůj férový příspěvek do systému, ale získává rovněž konkurenční výhodu oproti hráčům, kteří v systému zahrnuti jsou.

Ke snížení tohoto rizika by měl operátor průběžně provádět monitoring trhu, aby dokázal v co nejvyšší míře identifikovat subjekty, které splňují definici výrobce, a přitom nejsou registrovány v systému. V případě, že takový subjekt operátor identifikuje, je jeho povinností jej o této skutečnosti notifikovat a pobídnout jej k registraci. Pakliže tak subjekt neučiní, může mu operátor udělit finanční pokutu a spolu s tím zpětně doměřit hodnotu poplatku za předchozí roky.

Dalším možným způsobem identifikace potenciálních povinných subjektů, jehož možnosti jsou aktuálně zvažovány v rámci diskuze o celounijní úpravě EPR, je propojení systému pro EPR poplatky s databázemi daně z přidané hodnoty. DPH totiž musí platit každý, kdo na domácím trhu cokoliv prodává, bez ohledu na jeho vlastní domicil.

Příkladem potenciálního černého pasažéra mohou být zahraniční internetová tržiště či e-shopy, které nabízejí prodej zboží ze zahraničí přímo konečným spotřebitelům, aniž by

⁵⁵ Výroční zpráva Refashion viz https://refashion.fr/pro/sites/default/files/rapport-etude/REFASHION-RA22_ENG_WEB.pdf.

⁵⁶ S ohledem na praxi Refashion, výzkumné potřeby v ČR a výsledky konzultací

měly na domácím trhu svého zástupce. Pro tuto skupinu výrobců zavádí návrh EK na revizi směrnice 2008/98/ES o odpadech následující postup:

„Pro účely souladu s čl. 30 odst. 1 písm. d) a e) nařízení (EU) 2022/2065 členské státy zajistí, aby poskytovatelé online platform, na něž se vztahuje kapitola III oddíl 4 uvedeného nařízení a kteří umožňují spotřebitelům uzavírat smlouvy na dálku s výrobcí, kteří nabízejí textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc spotřebitelům usazeným v Unii, získali od výrobců tyto informace:

a) informace o zápisu do registru výrobců podle článku 22b v členském státě, v němž je spotřebitel usazen, a registrační číslo (čísla) výrobce v tomto registru;

b) autocertifikaci výrobce, kterou se zavazuje nabízet pouze textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky uvedené v příloze IVc, u nichž jsou v členském státě, kde je spotřebitel usazen, splněny požadavky na rozšířenou odpovědnost výrobce uvedené v odstavcích 1 a 4 tohoto článku a v čl. 22c odst. 1.“

b. Informace vykazované výrobcem nejsou úplné anebo správné

Takový subjekt pak může být rovněž v pozici černého pasažéra (byť třeba jen částečně), pokud by jím reportované množství výrobků zakládalo na nižší celkový objem poplatkové povinnosti, anebo může naopak na systém i přepřáct.

Ke snížení tohoto rizika by měl operátor provádět pravidelné audity vykazovaných dat (ne nutně u každého výrobce každý rok), a na jejich základě případně retroaktivně doměřovat výši poplatkové povinnosti. Inspirací může být např. společnost Eco-Logic, operátor francouzského EPR systému pro sportovní potřeby a potřeby pro volný čas. Ten provádí audit správnosti vykazovaných dat každý rok u 20 % registrovaných výrobců.

3.5.4 Obce či jiné územní samosprávné celky

Jak již bylo výše uvedeno, pro obce platí od 1. ledna 2025 povinnost odděleně sbírat odpadní textil, přičemž tuto činnost budou muset provádět výhradně na své náklady. Přestože velké množství obcí již dnes textilní odpad třídí na základě dobrovolné spolupráce se správci soukromých systémů, nová povinnost na ně jako na celek zcela jistě dopadne zvýšenými výdaji nejen na samotný sběr, ale také na následný svoz, vytrídění a případnou recyklaci.

Na druhou stranu však v návrhu revize směrnice 2008/98/ES o odpadech jasně stojí, že za financování velké většiny činností a toků, které se dějí v rámci EPR systému, je odpovědný výrobce. To znamená, že jakmile nabyde účinnosti revidovaná směrnice 2008/98/ES, bude to pro obce představovat ekonomickou úlevu, neboť najednou začne průmysl hradit skrze EPR poplatky část obecních nákladů, kterou nyní nesou obce samy.

I to je důvod, proč je zcela nezbytné, aby případné zavádění EPR systému na textil a obuv v ČR bylo prováděno se zřetelem k aktuálnímu vývoji odpadové legislativy na úrovni EU.

3.5.5 Zpracovatelé

Zpracovatelé odpadu mají v rámci EPR systému pro textil a obuv klíčovou roli. Jejich hlavním úkolem je přijímání, třídění, recyklace a likvidace textilního odpadu a obuvi, které jsou shromážděny

prostřednictvím sběrných míst. Zpracovatelé odpadu se, pokud možno, podílejí na transformaci použitého textilu a obuvi do nových produktů nebo surovin, čímž přispívají k udržitelnému oběhu materiálů a snižování environmentálního dopadu oděvního průmyslu. Jejich role spočívá také v dodržování příslušných environmentálních standardů a předpisů, aby byla zajištěna ekologická a bezpečná likvidace odpadu.

Další důležitou rolí zpracovatelů odpadu v rámci EPR systému je spolupráce s výrobcí, distributory a ostatními aktéry v textilním a oděvním průmyslu. Tato spolupráce zahrnuje například výměnu informací o sběru a recyklaci, společné úsilí při vytváření inovativních recyklačních procesů a výrobě ekologicky šetrných produktů a vzájemnou podporu při naplňování cílů EPR systému.

Zpracovatelé však jakožto externí subjekty nemají v rámci EPR systému přesně daná práva a povinnosti. Ty by měly vycházet ze smluvních vztahů, na základě, kterých zpracovatelé odebírají sesbíraný materiál. Operátor by měl zajistit, aby příslušná ustanovení těchto smluvních vztahů reflektovala cíle a priority EPR systému. Zejména by tak měla zajistit, aby byl materiál zpracován preferovaným udržitelným způsobem, který odpovídá snaze EPR systému o vyšší míru recyklace (zejména na principu vlákno na vlákno), a naopak eliminaci likvidace vyřazených výrobků, existuje-li u nich udržitelnější varianta zpracování.

3.5.6 Spotřebitel

Také role koncového spotřebitele v rámci EPR systému je klíčová pro úspěšný proces recyklace a správného nakládání s odpady v odvětví módy. Koncoví spotřebitelé mají zásadní vliv na to, jak se použité textilní výrobky a obuv dostanou zpět do systému EPR a jsou roztrženy a postoupeny dál pro účely znovupoužití, recyklace nebo jiné zpracování.

Prvním způsobem, jak koncoví spotřebitelé přispívají k EPR systému pro textil a obuv, je třídění a oddělení použitých výrobků. Spotřebitelé mohou aktivně separovat staré textilní výrobky a obuv od běžného odpadu a odděleně je shromažďovat pro následné odevzdání do sběrných míst nebo kontejnerů na recyklaci. Tímto způsobem koncoví spotřebitelé umožňují efektivní sběr a recyklaci použitých textilních výrobků a obuvi.

Druhým způsobem, jak koncoví spotřebitelé podporují EPR systém, je aktivní účast na zpětném odběru a recyklaci. Po oddělení použitých výrobků mohou spotřebitelé tyto produkty odevzdat do sběrných míst nebo kontejnerů určených pro recyklaci. Tímto způsobem koncoví spotřebitelé aktivně podporují recyklační proces a pomáhají snižovat množství textilního odpadu, který končí na skládkách či spalovnách.

Třetím způsobem, jak koncoví spotřebitelé přispívají k EPR systému pro textil a obuv, je zvyšování povědomí o udržitelnosti a recyklaci. Informovaní spotřebitelé mohou propagovat důležitost recyklace a správného nakládání s použitými textilními výrobky a obuví ve svém okolí. Tímto způsobem mohou koncoví spotřebitelé motivovat další jednotlivce k aktivní účasti na EPR systému a podporovat udržitelnější přístup k módnímu průmyslu.

3.6 Financování systému

Financování EPR systému má na starosti jeho operátor. Ten na jedné straně generuje příjmy systému a na druhé straně vynakládá výdaje na zajišťování jednotlivých procesů v rámci systému.

Příjmy operátora sestávají z velké většiny z EPR poplatků odváděných výrobci. Tím je zajištěno, že za prakticky veškeré činnosti operátora a EPR systému jako celku je nakonec finančně odpovědný sektor výrobců, který tak zajišťuje náklady po celý životní cyklus výrobků, které uvádí na trh. Kromě poplatků od výrobců může operátor realizovat dodatečné příjmy ještě z prodeje sesbíraného materiálu k recyklaci či opětovnému použití, z prodeje služeb či z dotací a grantů.

3.6.1 Výdaje

Celkové výdaje operátora sestávají z následujících složek:

- a. podpora sběrné infrastruktury
- b. podpora třídící infrastruktury
- c. podpora logistiky
- d. podpora zpracování
- e. podpora ekomodulace
- f. fond pro opravy
- g. fond pro opětovné použití
- h. vlastní náklady operátora
- i. komunikace, osvěta
- j. výzkum a vývoj

Podpora sběrné infrastruktury

Operátor hradí kompenzace provozovatelům sběrných míst, kteří investují do jejich výstavby, provozu a údržby, ať už se jedná o samostatně stojící kontejnery, sběrná centra či další zařízení. Tyto infrastrukturní investice jsou nezbytné pro efektivní sběr použitého textilu a obuvi.

Jak již bylo uvedeno výše v kapitole 3.4.2.1, odhad zpracovatele ročních nákladů (OPEX + CAPEX rozpuštěné na desetileté cykly) na infrastrukturu sběru se pohybují v rozmezí od 29,53 do 60,13 milionů korun. V nákladech jsou započítány investiční i provozní náklady. Největší část tvoří pořizovací cena velkého počtu sběrných kontejnerů.

Tabulka 5: Velikost sběrné infrastruktury – dle míry zapojení externích partnerů

Varianta	Partnerských míst	Sběrných míst	Obyvatel / sběrné místo	Km2 / sběrné místo	Náklady (mil. Kč / rok)
Partneři – V0	0	6 720	1 622	11,74	29,53
Partneři – V1	200	6 920	1 575	11,40	30,15
Partneři – V2	500	7 220	1 510	10,92	31,06
Partneři – V3	1 039	7 759	1 405	10,16	32,71
Partneři – V4	2 000	8 720	1 250	9,04	35,65
Partneři – V5	5 000	11 720	930	6,73	44,83
Partneři – V6	10 000	16 720	652	4,72	60,13

Partneři – Francie	6 425	47 406	1 422	13,58	n/a
--------------------	-------	--------	-------	-------	-----

Zdroj: výpočty EEIP

Podpora logistiky

Operátor hradí náklady na přepravu materiálu jak mezi sběrnými místy a třídícími linkami, tak následně mezi třídícími linkami a místem cílového využití (to neplatí vždy, například u materiálu, který se podaří prodat pro opětovné využití či pro komerční recyklaci je postupováno na principu incotermu ex works, tj. kupec si hradí přepravu od prodejce sám).

Odhad zpracovatele celkových ročních nákladů na zajištění přepravy sesbíraného materiálu se pohybuje v rozmezí mezi 88,63 a 147,71 miliony korun ročně (postup odhadu viz samostatná kapitola věnovaná logistice). Odhady zahrnují pořízení přepravy jako služby, tj. zohledňují veškeré související náklady včetně mzdových nákladů řidičů, povinných přestávek či nákladů na pohonné hmoty.

Podpora třídící infrastruktury

Operátor hradí kompenzace provozovatelům třídících linek, na kterých dochází k rozčlenění sesbíraného textilního a obuvnického materiálu podle toho, jak s nimi bude dále naloženo (opětovné využití – např. second handy či charitativní projekty, materiálová recyklace, energetické využití, spalování, skládkování aj.). Finanční krytí operátora by mělo pokrýt celkové náklady, investiční i provozní, které provozovatel třídících linek v rámci EPR nese.

Celkové odhadované roční náklady na infrastrukturu třídících center pro textil a obuv by se pohybovaly v rozmezí od 170,44 do 256,06 milionu korun⁵⁷. V nákladech jsou započítány investiční i provozní náklady. Největší část z nich tvoří mzdy sice hůře placených, zato ale velkého počtu pracovníků na manuálně obsluhovaných třídících linkách.

Podpora zpracování

Operátor hradí rovněž náklady na recyklaci textilního a obuvního materiálu. Odhady těchto nákladů jsou však zatíženy značnou nejistotou, neboť se týkají provozů, které z velké části ještě nestojí, a technologií, z nichž některé jsou stále ve vývoji nebo jen omezeně komerčně využívány.

Odhad investičních nákladů na zbudování potřebné recyklační infrastruktury se pohybuje v rozmezí 1,7 až 4,1 miliardy korun (v ročním vyjádření s přihlédnutím k délce životnosti zařízení se jedná o 123 až 299 milionů korun). Náklady na provoz těchto a existujících zařízení jsou pak odhadovány na 230 až 350 milionů korun ročně⁵⁸, přičemž rozmezí je dáno zejména nejistotou v tom, jaké materiály budou linky zpracovávat (např. recyklace bavlny je nákladnější než polyesteru, recyklace směsí je pak ještě více nákladná).

⁵⁷ Jde o odhad založený na konzultacích, kvalifikovaných posouzeních a interních datech zpracovatele, pocházejících z podobných analýz.

⁵⁸ Odhad založený zejména na provedených konzultacích.

Podpora opětovného využití

Podpora opětovného využití je důležitým předpokladem pro zvýšení míry opětovného využití v rámci celkového množství nashromážděných textilních výrobků a obuvi.

Operátor by měl pro aktivity sloužící k podpoře opětovného využití alokovat cca 5 % celkového rozpočtu.

Podpora oprav

Podpora oprav jednou vyřazených výrobků je důležitým předpokladem pro zvýšení míry opětovného využití v rámci celkového množství nashromážděných textilních výrobků a obuvi.

Operátor by měl pro aktivity sloužící k podpoře opětovného využití alokovat cca 5 % celkového rozpočtu.

Podpora ekomodulace

Ekonomické stimuly podporující rozvoj udržitelného designu výrobků zahrnutých do schématu EPR je jedním z pilířů efektivního fungování systému.

V rámci rozpočtu tam na něj musí být vyhrazena odpovídající suma, která by se měla pohybovat mezi 10 a 15 % rozpočtu operátora.

Komunikace

Efektivní komunikace jak vůči partnerům a státním institucím, tak zejména vůči veřejnosti je klíčovým předpokladem efektivního fungování EPR systému.

Na výdaje spojené s komunikací by měla být alokována cca 3 % celkového rozpočtu operátora.

Výzkum a vývoj

Investice do výzkumu a vývoje jsou důležité pro inovace v oblasti recyklace textilního odpadu, vývoje nových technologií a procesů a zlepšení efektivity a udržitelnosti provozu systému.

Do výzkumu a vývoje by mělo směřovat cca 5 % celkového rozpočtu operátora.

Vlastní náklady operátora

Operátor musí hradit náklady spojené s administrativou a řízením systému, včetně nákladů na mzdy pracovníků, obecnou správu, IT systémy, pronájmy prostor, bankovní služby, vedení účetnictví, provádění kontrolních povinností, plnění legislativních požadavků a další činnosti administrativního rázu.

Tyto náklady by měly představovat cca 10 až 12 % celkového rozpočtu operátora.

3.6.2 Příjmy

Stěžejním zdrojem příjmů v rámci EPR systému jsou poplatky (příspěvky) odváděné do systému ze strany povinných subjektů, tedy výrobců. Výši poplatků určí operátor pro každý finanční rok tak, aby se co nejvíce přiblížil vyrovnanosti rozpočtu, tj. aby příjmy zcela pokryly očekávané výdaje systému, a přitom negenerovaly nadměrné přebytky.

EPR poplatky výrobců

Při sestavování rozpočtu musí operátor vycházet z důkladné analýzy zohledňující reálná data posledních let, tržní, spotřebitelské, technologické a další aktuální trendy či obecné makroekonomické faktory (např. vývoj cenové hladiny, směnné kurzy, ekonomický cyklus apod.).

Výše sazeb poplatků, které budou výrobci platit za umístování dotčených textilních výrobků a obuvi na trh, by měla co nejlépe reflektovat reálné náklady na zpracování (a logicky i sběr, logistiku a třídění) daného výrobku.

Taková práce vyžaduje velmi komplexní analytický přístup a zejména množství spolehlivých dat ilustrujících ekonomickou náročnost procesů směřujících k zajištění environmentálně optimální podoby životního cyklu u konkrétních, přesně vymezených výrobků a rovněž podrobná data o množstvích takto vymezených druhů výrobků dodaných na tuzemský trh. Taková činnost dalece přesahuje rozsah a zejména časové možnosti tohoto podkladového materiálu.

Níže tak předkládáme přehled sazeb používaných v rámci francouzského nastavení tzv. Eco-fees, tj. EPR sazeb výrobců. Ve Francii samotnému stanovení sazeb důkladná analýza předcházela, a jelikož nepředpokládáme, že by se nákladnost zpracování jednotlivých druhů textilu či obuvi ve Francii a České republice výrazně lišila, máme za to, že minimálně ve své vzájemné relativní výši mohou být sazby odpovídající i pro Českou republiku.

V tabulce níže jsou tak uvedené sazby poplatků za dodání na trh přepočteny aktuálním směnným kurzem EUR/CZK 25,04. Sazby jsou uvedeny v korunách za jeden kus daného výrobku (v případě párových výrobků – rukavice, ponožky, boty – platí sazby pro celý pár jakožto jednu prodejní jednotku). Kromě poplatků za jednotlivé kusy produktů dodaných na trh je doporučeno účtovat rovněž manipulační poplatek na pokrytí administrativních úkonů spojených s registrací a udržováním profilu každého výrobce. Tento poplatek je doporučen na úrovni 1 000 Kč každý rok pro každého registrovaného výrobce.

Tabulka 6: Sazby poplatků – administrativní poplatek

Fixní administrativní poplatek za rok	Kč
Každý výrobce	1 000

Zdroj: Refashion a přepočet EEIP

Tabulka 7: Sazby poplatků – Oděvy (jednotné sazby)

Druh výrobku	Kč
látka pro oděvy a doplňky - 1 m	1,2944
reflexní vesta	0,4932
kostým, převlek	0,9940
lehký pracovní oděv	0,7436
jiný pracovní oděv	3,1973
obuv, spodní prádlo a doplňky pro nejmenší (0-3)	0,4432
menší oděv pro nejmenší	0,4932
další oděv pro nejmenší	1,0441
malý doplněk (např. kravata)	0,4181

čepice, klobouk a jiné pokrývky hlavy	0,3931
rukavice	0,3931
středně velký doplněk (např. šál)	0,6935

Zdroj: Refashion a přepočet EEIP (z francouzských cen na české dle současného směnného kurzu)

Tabulka 8: Sazby poplatků – Oděvy (velikostní sazby)

Druh výrobku	dětské (4-14)	dámské (15+)	pánské (15+)
spodní prádlo	0,4181		
spodní prádlo - pod pás		0,3931	0,7186
spodní prádlo - nad pás		0,4181	
ponožky	0,4432	0,4432	0,4432
trička, topy	0,4432	0,6685	0,8187
košile	0,5183	0,6685	0,9940
svetr, mikina	0,9940	1,2694	1,7451
sukně	0,5934	0,9940	
šaty	0,6935	1,1693	
džíny	1,2694	1,7201	2,2709
ostatní kalhoty	0,9940	1,3696	1,7451
sportovní kalhoty	0,7687	1,0941	1,4947
kraťasy, šortky	0,6435	0,9189	0,9940
overall, dungaree kalhoty	0,7937	1,3445	3,4226
oblek 2-3 kusy	2,4211	3,0972	3,9985
sportovní souprava 2 ks	1,6450	2,2459	3,1472
vesta, bunda, lehká bunda	1,5448	1,8202	2,3711
voděodolný oblek	0,8438	1,6700	1,0441
kabát	2,6214	3,2724	3,4477
prošívaný oděv vícevrstvý	1,9204	3,2724	3,5979
noční košile či jiný domácí oděv	0,8438	0,9439	1,2694
pyžamo či jiná domácí souprava	1,2193	1,6950	1,8453
plavky	0,4181	0,5433	0,6435

Zdroj: Refashion a přepočet EEIP

Tabulka 9: Sazby poplatků – Obuv

Druh výrobku	dětské (27-36)	dámské (37+)	pánské (37+)
plochá obuv	1,2944	2,2459	3,2474
středně vysoká obuv ("booties")	2,2208	3,0471	3,6981
vysoká obuv ("boots")	2,4462	3,9484	4,4241
tenisky	1,8202	2,3460	2,5714
letní obuv (sandále, žabky aj.)	1,2944	1,8453	1,8202
boty pro nejmenší (0-3 roky)	0,9439		

boty pro interiér	1,1442
-------------------	--------

Zdroj: Refashion a přepočet EEIP

Tabulka 10: Sazby poplatků – Domácí textil

Druh výrobku	Kč
látka na domácí textil - 1 m	2,1457
různé domácí prádlo	1,2944
chňapka	0,6435
koupelňová podložka na podlahu	1,8703
ručník	1,1693
povlak na polštář	0,9940
povlak na přikrývku	4,1738
sada ložního prádla	3,3976
přehoz, ochranný kryt	2,3210
deka	4,4993
ubrus	1,7952
dečka na nábytek	0,7925
koupelňové prádlo pro nejmenší (0-3)	2,1425
ložní prádlo pro nejmenší (0-3)	2,1425

Zdroj: Refashion a přepočet EEIP

Ostatní příjmy

Dalšími příjmy operátora (a systému jako takového) pak mohou pocházet z prodeje sesbíraného materiálu k recyklaci či opětovnému použití, z prodeje služeb či z dotací a grantů. Výše těchto nákladů se jen velmi obtížně predikuje, neboť do ní vstupuje celá řada faktorů (výkupní cena materiálu, množství materiálu k výkupu, parametry grantové či dotační politiky apod.). Konzervativně tak předpokládáme, že souhrnný podíl těchto dodatečných příjmů v rozpočtu operátora bude činit kolem 10 %.

3.6.3 Celkový rozpočet systému

Tabulka níže shrnuje výše prezentované odhady příjmů a výdajů operátora EPR systému na textilní výrobky a obuv. Celkový roční rozpočet (zahrnuje veškeré činnosti včetně fixních nákladů na dobudování infrastruktury, její obnovu, provoz všech vnitřních procesů a podporu všech fází životního cyklu výrobků zahrnutých pod EPR) činí 1,51 miliardy korun.

Tabulka 11: Rozpočet operátora

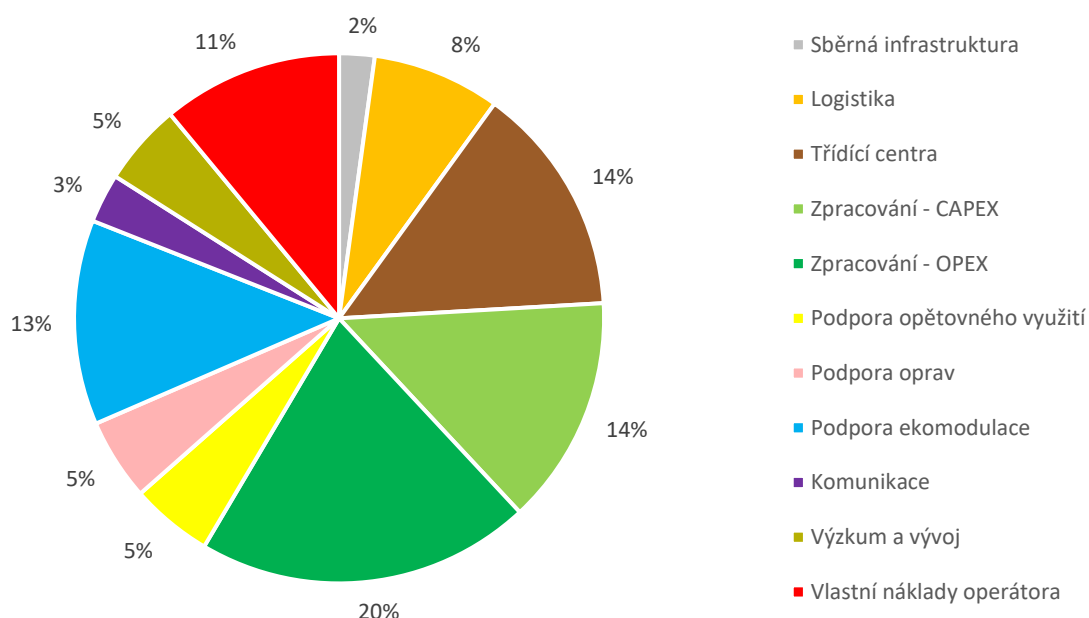
Výdaje operátora	Náklady v Kč	Podíl
Sběrná infrastruktura	32 713 178	2,2 %
Logistika	118 167 082	7,8 %
Třídící centra	213 250 000	14,1 %
Zpracování	520 262 500	34,4 %

Podpora opětovného využití	75 589 125	5,0 %
Podpora oprav	75 589 125	5,0 %
Podpora ekomodulace	188 972 812	12,5 %
Komunikace	45 353 475	3,0 %
Výzkum a vývoj	75 589 125	5,0 %
Vlastní náklady operátora	166 296 075	11,0 %
Celkem	1 511 782 496	100,0 %

Příjmy operátora	Příjmy v Kč	Podíl
EPR poplatky průmyslu	1 360 604 246	90,0 %
Ostatní příjmy	151 178 250	10,0 %
Celkem	1 511 782 496	100,0 %

Zdroj: výpočty EEIP

Graf 15: Struktura nákladů operátora

Zdroj: výpočty EEIP

Operátor EPR systému by měl rovněž udržovat finanční rezervu na pokrytí neočekávaných výdajů či ztrát. Tato rezerva by měla být alokována v rámci založení operátora formou peněžitého vkladu do základního kapitálu, přičemž jejími plátcí by byli akcionáři operátora. Výše rezervy je doporučena na 20 % očekávaného ročního rozpočtu operátora, tj. na hodnotu 300 milionů korun. V případě, že by v průběhu času došlo k nadměrnému čerpání rezervy a k jejímu snížení pod úroveň 5 % rozpočtu, bylo by zapotřebí v rámci dohody mezi akcionáři rezervu ad hoc posílit formou peněžitého vkladu do základního kapitálu operátora.

V případě, že by operátor i přes svůj v principu neziskový charakter generoval zisk, byl by tento zisk primárně použit na posílení rezervy na udržitelnou úroveň a až poté případně využit na zvýšení efektivity či rozvoj EPR systému.

3.7 Výkon státní správy / regulátora, kontrolní mechanismy

Role státní správy v rámci systému EPR je klíčová pro řízení a dohled nad implementací a dodržováním systému. Státní správa má za úkol vytvořit a dle aktuálního vývoje přirozeně upravovat legislativní rámec a stanovit příslušné zákony, vyhlášky a další právní akty, které určují podmínky, povinnosti, práva a odpovědnosti pro jednotlivé aktéry.

Dále zaujímá státní správa dohledovou a kontrolní roli nad provozem EPR systému, včetně udělování povolení a licencí operátorům, sledování a hodnocení jejich výkonu či provádění inspekcí a auditů ke zjišťování dodržování právních předpisů. Státní správa také může podporovat výzkum a vývoj v oblasti udržitelného nakládání s odpady a poskytovat informace a poradenství zúčastněným stranám. Celkově má státní správa klíčovou roli při vytváření podmínek pro úspěšnou implementaci a fungování EPR systému a zajištění jeho souladu s legislativními požadavky a environmentálními cíli.

V případě, že by došlo k zavedení více nových EPR systémů na různé produktové kategorie (např. nábytek, hračky, sportovní a volnočasové vybavení aj.), jeví se jako optimální ve snaze o minimalizaci administrativní náročnosti systému pro jeho aktéry (zejména pro výrobce) vytvořit pro nové (a případně i stávající) systémy jednu zastřešovací platformu, která by zajišťovala procesy registrace výrobců, uzavírání smluv s operátory, vykazování množství materiálů dodávaných na trh, clearingové centrum a další.

Stejně tak by mohla takováto platforma realizovat některé role jednotlivých operátorů, jako jsou například externí komunikace či podpora výzkumu a vývoje, na společné bázi. Díky tomu by mohla jednak dosahovat úspor z rozsahu, jednak by mohla náležitosti různých EPR systémů komunikovat v rámci jednotné strategie, což by mělo pozitivní dopad na přehlednost systémů pro spotřebitele a všeobecnou veřejnost.

4 Způsob promítnutí navrhovaného věcného řešení do legislativního řádu

Pro efektivnější fungování systému EPR je vhodné, aby na úrovni primárního zákonného předpisu byla stanovena obecná pravidla a principy fungování systému. Konkrétní parametry by pak měly být stanoveny podzákonným předpisem, tj. zejména vyhláškou Ministerstva životního prostředí či závaznými předpisy vydávanými operátorem.

Stanovení konkrétních parametrů systému rozšířené odpovědnosti (EPR) prostřednictvím vyhlášky místo zákona může nabídnout flexibilitu a možnost efektivnějšího přizpůsobení se měnícím se podmínkám a potřebám. Vyhláška může být snadněji aktualizována, doplněna či jinak pozměněna tak, aby lépe reagovala na nové skutečnosti, kterými mohou být například technologické inovace, dynamika ve spotřebitelských trendech, změny v obchodním prostředí nebo nové environmentální požadavky. Stanovení konkrétních parametrů v rámci podzákonného předpisu tak umožňuje rychlejší a efektivnější reakci na aktuální potřeby a výzvy, aniž by bylo nutné zdlouhavě pojednávat a schvalovat nové zákony.

Dále, vyhláška může být konkrétnější a detailnější ve stanovení technických a provozních aspektů systému EPR. To může přinést jasnější směrnice pro všechny zúčastněné strany, včetně výrobců, distribučních řetězců, zpracovatelů materiálu i operátora. Přesně definované parametry a postupy pomáhají minimalizovat výskyt pochybení jednotlivých aktérů a umožňují jim lépe porozumět povinnostem a odpovědnostem v rámci systému. Jasná pravidla tak mohou v důsledku napomoci k dosažení vyšší míry souladu a efektivnosti v provádění systému EPR.

5 Předpokládaný hospodářský a finanční dopad na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty a na podnikatelské prostředí České republiky

Odhadované dopady EPR systému na podnikatelské prostředí jsou obsahem samostatné kapitoly 3.6 v tomto textu.

Dopady na státní rozpočet jsou očekávané jako pozitivní. Zavedení systému sice ukrojí část z tržeb textilního a obuvnického průmyslu, na druhou stranu vyvolá rozsáhlé investice do recyklačních kapacit a podnítí aktivitu ve výzkumu a vývoji nových udržitelných technologií jak v textilním a obuvnickém sektoru, tak v sektoru nakládání s odpady. Tyto nové obchodní modely se v ekonomice multiplikují a ve středně a dlouhodobém horizontu se projeví vyššími odvody do státního i obecních rozpočtů.

Obecním rozpočtům navíc EPR systém uleví od nákladů na oddělený sběr textilního komunálního odpadu, který budou muset zajišťovat od 1. ledna 2025 na vlastní náklady. Se spuštěním EPR systému odpovědnost za tuto činnost převzme operátor EPR systému, který na ni vybere prostředky od výrobců.

6 Zhodnocení sociálních dopadů, včetně dopadů na specifické skupiny obyvatel

EPR systém pro textil a obuv je navržen tak, aby adresoval environmentální aspekty textilního a obuvnického sektoru a napomohl k vyšší míře udržitelnosti a snížení negativních dopadů sektoru na životní prostředí. V rovině sociálních dopadů, dopadů na rodiny, dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením či národnostní menšiny, lze konstatovat, že navrhovaná právní úprava bude mít marginální dopady.

7 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

EPR systém pro textil a obuv je navržen tak, aby adresoval environmentální aspekty textilního a obuvnického sektoru a napomohl k vyšší míře udržitelnosti a snížení negativních dopadů sektoru

na životní prostředí. Jako takový nemá souvislost s problematikou rovnosti mužů a žen a nepředpokládá se tak, že by vedl k jakékoliv změně poměrů v této oblasti.

8 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

V rámci navrhované právní úpravy se nepředpokládá, že by došlo k negativní změně poměrů v oblasti ochrany soukromí a osobních údajů.

Nicméně, v rámci přípravy EPR systému je důležité zajistit, aby byla řádně zohledněna nejen ochrana soukromí a osobních údajů, ale také ochrana možných citlivých obchodních údajů, se kterými bude operátor nakládat. Důležitým předpokladem je proto zabezpečení IT systému pro vykazování množství produktů dodaných na trh a platbu EPR poplatků, aby nedošlo k úniku obchodních dat, která mohou být pro výrobce citlivá.

9 Zhodnocení korupčních rizik

V rámci navrhované právní úpravy se nepředpokládá, že by došlo k negativní změně poměrů v oblasti korupčních rizik.

10 Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

EPR systém pro textil a obuv je navržen tak, aby adresoval environmentální aspekty textilního a obuvnického sektoru a napomohl k vyšší míře udržitelnosti a snížení negativních dopadů sektoru na životní prostředí. Jako takové nemá žádné dopady v oblasti bezpečnosti nebo obrany státu.

11 Zhodnocení dopadů na rodiny

EPR systém pro textil a obuv je navržen tak, aby adresoval environmentální aspekty textilního a obuvnického sektoru a napomohl k vyšší míře udržitelnosti a snížení negativních dopadů sektoru na životní prostředí. Jako takové nemá žádné významné dopady v oblasti postavení rodin.

12 Zhodnocení územních dopadů, včetně dopadů na územní samosprávné celky

Pro územně samosprávné celky bude mít spuštění EPR systému pozitivní ekonomický dopad, když systém převezme náklady na oddělený sběr textilního komunálního odpadu, který budou muset obce zajišťovat od 1. ledna 2025. Dále může systém za předpokladu efektivní externí komunikace ulevit vytížení odpadového systému, pokud se podaří redukovat podíl textilních výrobků a obuvi vyhazovaných do nádob na směsný odpad.

13 Zhodnocení souladu navrhovaného řešení se zásadami tvorby digitálně přívětivé legislativy

EPR systém pro textil a obuv nemá významné dopady na problematiku zásad tvorby digitálně přívětivé legislativy. Avšak v dnešní digitální době, kdy se stále více administrativních procesů v zájmu efektivity přesouvá do online prostředí, je důležité zajistit, aby i EPR systém byl digitálně přívětivý a aby jeho administrativa byla co nejjednodušší.

To zahrnuje povinnost výrobců provádět vlastní registraci a následné plnění vykazovací povinnosti výhradně elektronickou formou prostřednictvím online formulářů dostupných na webu operátora, přičemž každému výrobcu je při registraci přidělen unikátní identifikační přístupový kód, pomocí něž se do systému přihlašuje a komunikuje s operátorem.

Přestože samotný EPR systém nemusí mít přímý vliv na problematiku digitální legislativy, je klíčové, aby byl jeho provoz a administrativa přizpůsobena moderním digitálním standardům a usnadňovala tak efektivní fungování systému.

14 Závěr

Textilní a obuvnický průmysl patří mezi klíčová odvětví celosvětového hospodářství a má dlouhou historii jakožto základní součást lidské civilizace. Současně je však spojen s vysokou náročností na přírodní zdroje a je původcem významných negativních environmentálních externalit. Současný model spotřeby a výroby textilních a obuvnických výrobků, kdy se s těmito výrobky stále častěji nakládá na rychloobrátkovém principu, vede mimo jiné k produkci obrovského množství odpadu.

Jen v EU se dle odhadů vyřadí každoročně více než 5 milionů tun textilního odpadu, a to s výrazně rostoucím trendem. Více než 60 % z toho přitom končí ve směsném odpadu, a není tak již dále využitelný ani pro opětovné využití, ani pro recyklaci. Zpravidla tak končí na skládce či spalněním, v lepším případě v ZEVO, v horším případě ve spalovně bez energetické produkce. Obdobná situace je i v Česku, kde činí dle odhadů roční spotřeba textilních produktů 11,7 kilogramů na osobu, přičemž jen ve směsném komunálním odpadu končí 7,6 kilogramů textilu na osobu za rok.

Jako jedno z možných řešení problému s odpadem pocházejícím z produkce textilního a obuvnického průmyslu se tak jeví zavedení vhodně nastaveného systému rozšířené odpovědnosti výrobce (EPR) pro tuto kategorii výrobků. EPR systém pro textil a obuv by sledoval čtveřici stěžejních cílů:

1. Napomoci k omezení množství odpadu, který vznikne ze spotřeby a užívání oděvů, domácího textilu, oděvních doplňků, dalších textilních výrobků a obuvi;
2. Napomoci efektivnímu a environmentálně odpovědnému zpracování odpadu pocházejícího ze spotřeby a užívání oděvů, domácího textilu, oděvních doplňků, dalších textilních výrobků a obuvi;
3. Podpořit uplatnění principů cirkulární ekonomiky v rámci odvětví textilních výrobků a obuvi;

4. Přenést náklady na sběr, svoz, třídění a zpracování textilního a obuvního odpadu na výrobce nebo jeho primárního původce.

V obecné rovině by měl být EPR systém nastaven s motivem snížit dopady na životní prostředí a klima, zvýšit kvalitu životního prostředí a zlepšit veřejné zdraví v souvislosti s nakládáním s textilním odpadem v souladu s hierarchií způsobů nakládání s odpady (jak obecný cíl vymezuje návrh Evropské komise na revizi směrnice o odpadech).

Případné zavedení systému EPR pro textil a obuv je nutno sladit jak s tuzemskou, tak s evropskou legislativou, která je přitom momentálně (květen 2024) stále ve vývoji. Jedná se zejména o probíhající revizi směrnice 2008/98/ES o odpadech na evropské úrovni a o zákony č. 541/2020 Sb., o odpadech, a č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností, na národní úrovni. Při přípravě systému lze čerpat příklady dobré (anebo i špatné) praxe s fungováním EPR systému pro textil ve Francii, který funguje od roku 2009 jako první svého druhu na světě.

Hlavním výstupem tohoto materiálu je návrh funkčního modelu EPR systému pro textil a obuv v ČR. Klíčovým aspektem systému je zapojení všech relevantních aktérů, včetně výrobců, distributorů, maloobchodníků a spotřebitelů. Pro úspěšné fungování EPR systému je nezbytná spolupráce a angažovanost všech zainteresovaných stran. To zahrnuje vytvoření vhodné infrastruktury pro sběr a recyklaci, zpřístupnění informací a edukaci pro spotřebitele a podporu inovativních technologií pro zpracování textilního a obuvnického odpadu. Integrální součástí systému jsou ekonomické stimuly, které motivují producenty k výrobě udržitelnějších produktů.

Základní mechanismy systému lze shrnout následovně:

- i. **Odpovědnost výrobce** – odpovědnost za financování a organizaci systémů sběru, třídění a recyklace nese výrobce (princip „polluter pays“).

Výrobce rozumí takový subjekt, který vyrábí, importuje či jiným způsobem na domácí trh jako první umísťuje výrobky, které jsou pod EPR schéma zahrnuty. Systém se přitom vztahuje pouze na ty výrobky, jejichž finálním uživatelem je spotřebitel. Výrobce figuruje v rámci systému jako hlavní plátce, který skrze své poplatky financuje prakticky celý chod systému.

Mezi klíčové povinnosti výrobce v rámci EPR systému pro textil a obuv patří provedení registrace u operátora EPR systému; uzavření smlouvy s operátorem; pravidelný reporting o množství a typech zboží umístovaného na trh; platba poplatků za umístování materiálu na trh; povinnost podrobit se auditu ověřujícímu správnost reportovaných dat o množství a typech zboží umístovaného na trh; povinnost opatřit výrobky spadající pod EPR systém příslušným označením a – pro blíže vymezené výrobce provozující retailové pobočky – povinnost zřídit a na vlastní náklady provozovat sběrné místo pro použité textilní výrobky a obuv a dále povinnost se sebraným materiálem naložit v duchu s cíli a principy EPR systému. Dále mají výrobci povinnost zřídit operátora systému.

- ii. **Finanční mechanismy** – výrobci jsou povinni odvádět do systému prostředky ve výši odpovídající nákladnosti na zpracování odpadu z výrobků, které na trh dodávají, a recyklovatelnosti těchto výrobků.

Financování EPR systému má na starosti operátor. Ten na jedné straně generuje příjmy systému a na druhé straně vynakládá výdaje na zajišťování jednotlivých procesů v rámci systému. Příjmy operátora sestávají z velké většiny z EPR poplatků odváděných výrobci. Tím je zajištěno, že za

prakticky veškeré činnosti operátora a EPR systému jako celku je nakonec finančně odpovědný sektor výrobců, který tak zajišťuje náklady po celý životní cyklus výrobků, které uvádí na trh. Kromě poplatků od výrobců může operátor realizovat dodatečné příjmy ještě z prodeje sesbíraného materiálu k recyklaci či opětovnému použití, z prodeje služeb či z dotací a grantů.

Celkové výdaje operátora tvoří: podpora sběrné infrastruktury; podpora třídící infrastruktury; podpora logistiky; podpora zpracování; podpora ekomodulace; fond pro opravy; fond pro opětovné použití; vlastní náklady operátora; komunikace a osvěta a výzkum a vývoj.

Operátor systému by měl rovněž udržovat finanční rezervu na pokrytí neočekávaných výdajů či ztrát. Tato rezerva by měla být alokována v rámci založení operátora formou peněžitého vkladu do základního kapitálu, přičemž jejími plátcí by byli akcionáři operátora. Výše rezervy je doporučena na 20 % očekávaného ročního rozpočtu operátora. V případě, že by operátor i přes svůj v principu neziskový charakter generoval zisk, byl by tento zisk primárně použit na posílení rezervy na udržitelnou úroveň a až poté případně využit na zvýšení efektivity či rozvoj EPR systému.

- iii. **Systém sběru a recyklace** – systém zajistí vybudování a provoz robustní sběrné, třídící a zpracovatelské infrastruktury, která zajistí kapacitu pro plnění cílů systému.

Vybudování a udržování efektivní **sběrné infrastruktury** je pro úspěšné fungování systému zcela nezbytné, neb pouze správně navržená a rozvinutá infrastruktura zvyšuje dostupnost a přístupnost možností pro odevzdání použitých výrobků, a motivuje spotřebitele k aktivní účasti na systému. Pro účely sběrné infrastruktury navrhuje zpracovatel využít obchody s textilem a obuví (537 míst), sběrné dvory (1 600 míst), další sběrná místa zřizovaná municipalitami (4 583 míst) a sběrná místa zřizovaná partnery (1 039 míst). Celkem je tak pro pokrytí ČR modelováno 7 759 sběrných míst pro textilní výrobky a obuv, tj. jedno sběrné místo cca 1 405 obyvatel a území o rozloze 10,16 km².

Svoz vysbíraného textilu a obuvi ze sběrných míst na třídící linky a dále z třídících linek do dalších zařízení dle účelu (opětovné použití / materiálová recyklace / export / energetické využití / skládkování / ...) je dle návrhu EPR systému pro textil a obuv zajištěn nákupem přepravních služeb od komerčního přepravce. Operátor systému jako takový by se měl soustředit výhradně na činnosti přímo spjaté s administrací systému, nikoliv pořizovat a provozovat flotilu pro logistiku.

Co se týče **zpracování odebraných výrobků**, v kombinaci se všeobecně uznávaným principem hierarchie nakládání s odpady lze účel EPR systému pro textil a obuv interpretovat jako snahu o zajištění co nejvyššího podílu opětovného využití sesbíraných výrobků (v první řadě) a co nejvyššího podílu recyklace (v druhé řadě), a naopak o minimalizaci množství výrobků, které budou využity pouze k energetickým účelům či dokonce skládkovány.

Proto je jednou z klíčových úloh operátora EPR systému pro textil a obuv podpora procesů, které umožní využít pro **opětovné využití** vyšší podíl sesbíraných výrobků, a to prostřednictvím tří základních mechanismů: 1. Komunikace a osvěta; 2. Finanční podpora opětovného využití; a 3. Finanční podpora oprav.

Recyklace textilu a obuvi nasbíraného v rámci EPR systému představuje vynikající příležitost k dosažení udržitelnějšího nakládání s těmito materiály. Je-li na vrcholku priorit při nakládání s textilním odpadem jeho opětovné využití, recyklace je hned na druhém místě. Problémem však je, že recyklační kapacity pro textilní výrobky jsou nejen v České republice, ale v Evropě obecně zcela nedostatečné, když pokrývají mezi 2 a 8 procenty celkového množství textilního zboží

uvedeného na trh. Dalším zásadním limitem jsou stávající technologické možnosti, když zařízení na tu environmentálně nejefektivnější formu recyklace, tj. fibre-to-fibre, v současné době v Evropě ani nejsou. Klíčovým předpokladem funkčního EPR systému v ČR je tak nejprve vybudování dostatečných recyklačních kapacit, což si vyžádá náklady mezi 1,7 až 4,1 miliardy korun. Při budování recyklačních kapacit se přitom nabízí postupovat koordinovaně v rámci EU, aby bylo možné využít úspory z rozsahu, přidanou hodnotu specializace apod.

- iv. **Nastavení incentív** – systém zajistí transparentní nastavení ekonomických incentív motivujících aktéry k investicím a adopci udržitelnějších řešení, výzkumné činnosti aj.

Jde v první řadě o podporu **ekomodulace**, tj. ocenění či zvýhodnění produktů, jejichž environmentální stopu (a to v rámci celého životního cyklu) se podaří minimalizovat nebo alespoň přiměřeně snížit. Podpořeny mohou být například tyto postupy: zvýšení odolnosti výrobků; získání certifikací v oblasti udržitelnosti; využití recyklovaných materiálů; výroba materiálově homogenních výrobků; omezení množství balícího materiálu; aktivita v rámci výzkumu a vývoje; podpora vzdělávání a osvěty či zapojení do dalších fází EPR systému.

Důležitou incentivou je rovněž podpora **výzkumu a vývoje**. Operátor aktivně investuje do výzkumu a vývoje nových technologií, metod a postupů, které pomáhají zlepšovat a inovovat procesy třídění, recyklace a dalšího využití textilních materiálů a obuvi. Výzkum a vývoj může probíhat např. v oblastech: příprava materiálů k recyklaci; ekodesign produktů; začlenění materiálů pocházejících z recyklace do nových výrobků; výzkum nových technologických způsobů recyklace či hledání nových, alternativních materiálů s nižším environmentálním dopadem a zkoumání způsobů jejich využití v textilní výrobě ve větším měřítku.

- v. **Administrativa systému** – bude zřízen subjekt se samostatnou právní subjektivitou, který bude plnit roli operátora systému a bude odpovědný za plánování a realizaci materiálových, finančních a informačních toků mezi aktéry.

Operátor je klíčovým subjektem systému, neb má na starosti všeobecnou správu a koordinaci materiálových, finančních i informačních toků uvnitř systému a na jeho bedrech stojí celková efektivita systému. Z toho titulu je právě operátor odpovědný za plnění cílů systému. Praxí osvědčeným modelem je takové schéma, kdy operátorem je soukromá akciová společnost neziskového charakteru, jejímiž zakladateli a akcionáři jsou největší hráči na trhu daného materiálu v dané zemi.

Mezi klíčové povinnosti operátora v rámci EPR systému patří:

- samotný chod EPR systému, provádění opatření potřebných k plnění stanovených cílů;
- stanovení výše poplatků pro povinné subjekty (stanovení vyžaduje dohodu na straně výrobců sdružených v rámci operátora) a jejich výběr – dle návrhu rozpočtu tak, aby došlo k rovnosti celkových výnosů s celkovými náklady;
- správa online systému pro registraci výrobců, uzavírání smluv, zpracování jejich reportů o množství výrobků dodaných na trh a pro následnou administraci poplatků;
- podpora výrobců pro správné označování výrobků zahrnutých v rámci EPR systému (grafické logo);

- zajištění kontrolních mechanismů, zejména auditů ověřujících správnost dat reportovaných ze strany výrobců;
- monitoring trhu a prevence zneužívání systému tzv. černými pasažéry;
- udržování neziskového charakteru společnosti, transparentní vypořádání případných přebytků;
- kontrola udržitelnosti vlastních financí včetně udržování finanční rezervy pro úhradu budoucích výdajů;
- vyplacení finanční podpory pro jednotlivé podporované články EPR systému (sběr, přeprava, třídění, recyklace) z prostředků vybraných prostřednictvím EPR poplatků od registrovaných výrobců;
- nastavení transparentních a efektivních podmínek pro podporu ekomodulace;
- zajištění podpory pro výzkum a vývoj související s činností EPR systému, identifikace prioritních oblastí pro výzkum a vývoj v návaznosti na pravidelné vyhodnocování výsledků systému;
- komunikace směrem ke všem ostatním přímým aktérům systému – správa informačního portálu s důležitými informacemi pro potenciální výrobce, prodejce, municipality, zpracovatelské společnosti či výzkumné instituce;
- komunikace směrem k veřejnosti – informační portál, mapa sběrných míst, pokyny pro spotřebitele
- pravidelné vyhodnocování výsledků EPR systému, tvorba střednědobých a dlouhodobých plánů, předkládání akčních plánů v případě neplnění ex ante deklarovaných cílů;

Pro Českou republiku tak navrhujeme **cíl sběru textilního odpadu prostřednictvím EPR systému na 44,44 %**. Při odhadovaném množství textilního odpadu 180 000 tun ročně to znamená sběrný cíl na úrovni 80 000 tun textilního odpadu (včetně obuvi). Tento cíl by měl být splněn po třech letech fungování systému.

Závěrem jsou prezentovány klíčové ekonomické aspekty systému, a to prostřednictvím odhadované podoby celkového rozpočtu operátora, jakožto klíčového subjektu systému, skrze nějž finanční toky směřují. **Celkový roční rozpočet činí 1,51 miliardy korun.**

Tabulka 12: Rozpočet operátora

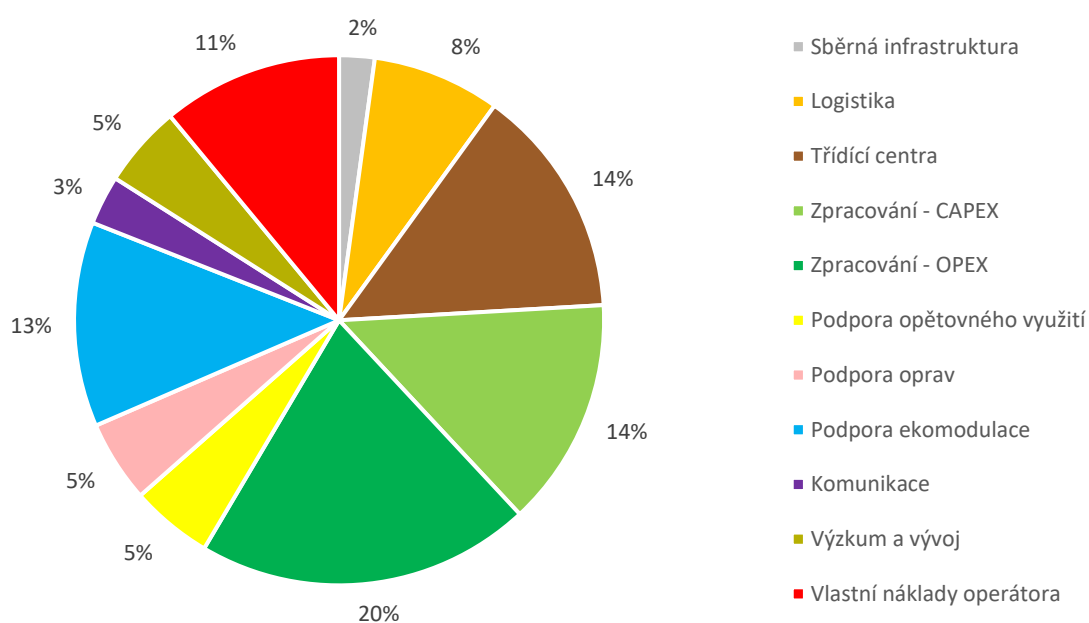
Výdaje operátora	Náklady v Kč	Podíl
Sběrná infrastruktura	32 713 178	2,2 %
Logistika	118 167 082	7,8 %
Třídící centra	213 250 000	14,1 %
Zpracování	520 262 500	34,4 %
Podpora opětovného využití	75 589 125	5,0 %
Podpora oprav	75 589 125	5,0 %
Podpora ekomodulace	188 972 812	12,5 %

Komunikace	45 353 475	3,0 %
Výzkum a vývoj	75 589 125	5,0 %
Vlastní náklady operátora	166 296 075	11,0 %
Celkem	1 511 782 496	100,0 %

Příjmy operátora	Příjmy v Kč	Podíl
EPR poplatky průmyslu	1 360 604 246	90,0 %
Ostatní příjmy	151 178 250	10,0 %
Celkem	1 511 782 496	100,0 %

Zdroj: výpočty EEIP

Graf 16: Struktura nákladů operátora

Zdroj: výpočty EEIP